sait faik

BÜTÜN ESERLERİ

alemdağda var bir yılan

az şekerli

7

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI: 101
SAİT FAİK / BÜTÜN ESERLERİ: 7

ISBN 975 - 494 - 174 - 2
2001 . 06 . Y . 0105 . 2034

Birinci Basım 1970
İkinci Basım 1976
Üçüncü Basım 1980
Dördüncü Basım 1982
Beşinci Basım 1985
Altıncı Basım 1987
Yedinci Basım 1990
Sekizinci Basım 1993
Dokuzuncu Basım 1996
Onuncu Basım 1998
On Birinci Basım 2000

On İkinci Basım
Kasım 2001

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Caddesi, No: 46/A, Yenişehir 06420 / Ankara
Tlf : (0-312) 434 49 98 - 434 49 99 - 431 81 22
Faks : (0-312) 431 77 58

BİLGİ KİTABEVİ
Sakarya Caddesi, No: 8/A, Kızılay 06420 / Ankara
Tlf : (0-312) 434 41 06 - 434 41 07
Faks : (0-312) 433 19 36

BİLGİ DAĞITIM
Narlıbahçe Sokak, No: 17/1, Cağaloğlu 34360 / İstanbul
Tlf : (0-212) 522 52 01 - 520 02 59
Faks : (0-212) 527 41 19

www.bilgiyayinevi.com.tr • e-mail: info@bilgiyayinevi.com.tr

SAİT FAİK

Bütün Eserleri

7

Alemdağda Var Bir Yılan
Az Şekerli

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : fahri karagözoğlu
kapak fotoğrafı : ara güler

Sait Faik'in eserlerinin yasal sahibi olan Darüşşafaka Cemiyeti ile yapılan özel anlaşma gereğince, sanatçının bütün eserlerinin yayın hakkı Türkçe ve bütün dillerde Bilgi Yayınevi'ne aittir. Bu dizide çıkan ve çıkacak olan eserlerin hiçbiri kaynakları gösterilmeden alınamaz, yayımlanamaz. Yayınevi'nin yazılı izni olmadan radyo ve televizyona uyarlanamaz, oyun ve film haline getirilemez.

baskı : cantekin matbaacılık yayıncılık ticaret ltd. şti.
tlf : 384 34 35 - 384 34 36 - 384 34 37

İÇİNDEKİLER

Alemdağda Var Bir Yılan

Öyle bir Hikâye 9
Yalnızlığın Yarattığı İnsan..... 20
Alemdağda Var Bir Yılan 30
Panco'nun Rüyası..... 35
Melahat Heykeli 40
Yani Usta 45
Rıza Milyon-er..... 49
Sarmaşıklı Ev..... 58
Eftalikus'un Kahvesi..... 66
Hişt, Hişt! 72
Dülger Balığının Ölümü 76
Kafa ve Şişe..... 81
Çarşıya İnemem 86
Dolapdere 94
Bir Hastalık 97
Yılan Uykusu..... 105

Az Şekerli

Müthiş Bir Tren 113
Bir Aşk Hikâyesi..... 118
Gümüş Saat..... 123
Fındık..... 128
Az Şekerli..... 133
Battaniye..... 139

G 143
Hikâye Peşinde 149
Kalinikhta 157

Röportajlar

Bir Başka İstanbul 163
Bardaklar 166
Bekleyen Adamın Üç Hali 169
İlk Okuyucu Mektubu 175
Kıraathaneler 182
Şöhrete Dair 186
Aşiyan Müzesi 191
Genç Edebiyatçılar 199

Yalnızlığın Yarattığı Adam (Vedat Günyol) 207
Sait Faik Hayatı (Adalet Ağaoğlu) 216

ALEMDAĞDA VAR BİR YILAN

Birinci Basım 1954
İkinci Basım 1957
Üçüncü Basım 1965
Dördüncü Basım 1970
Beşinci Basım 1976
Altıncı Basım 1980
Yedinci Basım 1982
Sekizinci Basım 1985
Dokuzuncu Basım 1987
Onuncu Basım 1990
On Birinci Basım 1993
On İkinci Basım 1996
On Üçüncü Basım 1998
On Dördüncü Basım 2000

On Beşinci Basım
Kasım 2001

ÖYLE BİR HİKÂYE

Sinemadan çıktığım zaman yağmur yine başlamıştı. Ne yapacağım? Küfrettim. Ana avrat küfrettim. Canım bir yürümek istiyordu ki... Şoförün biri;

"Atikali, Atikali!" diye bağırdı.

Gider miyim Atikali'ye gecenin bu saatinde, giderim. Atladım şoförün yanına. Dere tepe düz gittik. Otomobilin buğulu, damlalı camlarında kırmızı, sarı, yeşil, türlü ışıklar görerek, bir renk dalgası içinde Atikali'ye vardık.

Şişli'de Bomonti durağından yüz adım yürüsem evime varır, iki yorganlı yatağımın çukuruna büzülür, dostum Panco'yu düşünürüm. Şimdilik başka kimsem yok. İstanbul adalarının birinde hasta anam yatar döşeğinde. Kara köpeğim de karyolasının altında onu ve beni bekler. Panco, Çilek isimli bir sokakta oturur. Futbol oyunları görür rüyasında. Yahut da yine rüyasında pişpirik oynar. Ben gece yarısından sonra yağmurlu bir havada Atikali'deyim. Sözümona bir bulvar üstündeyim. Yürüyorum. Yağmur da yağıyor. Evet, yağmurun, yalnızlığın, Atikali'nin hakkı var: Uzaklaştıkça anamı, Panco'yu, köpeğim Arap'ı daha çok özlüyorum.

Üçü de uykudadır. Annem horluyor, Arap

uyanmış, sokağa kulak veriyor, Panco rüya da görmüyor, demincek attım.

Ben, iki insan ve bir hayvan düşünerek yağmurun altında, Atikali'nin bilmediğim sokaklarına sapıyorum. Bekçi düdükleri geliyor. Bir evden deli gibi birisi fırlıyor. Üstüme çullanıyor.

"Dostumu öldürdüm âbi!" diyor, "sakla beni."

Paltomun cebini gösteriyorum. Dikişlerinden yağmur girmiş, sabahki yediğim simitin susamları kokan cebimi. Girip kayboluyor.

"İsmin ne senin?" diye sesleniyorum cebime.

"Hidayet."

"Neden öldürdün, Hidayet?"

"Seviyordum be âbi!"

"Nasıl seviyordun, Hidayet?"

"Deli gibi be âbi! Gün onunla ağarıyordu. Ben susam helvası satarım âbi gündüzleri. Cebin de mis gibi simit kokuyor âbi. Gün onunla ağarır; onunla kararırdı. Bir dakkam yoktu onu düşünmediğim. Âbi, rüyada gibi yaşardım. Her laf gelir gider ona dayanırdı. İnsanlar bana bir laf söylerdi. O ne cevap verebilir, diye düşünürdüm. Bir şey alacak olsam o alır mıydı acaba, derdim. Bir şey yesem içime sinmezdi. Biri yol sorsa o gösterir miydi diye kafama sormayınca ve içimde o, yol göstermeyince aptal aptal bakardım. Bir güzel şey görsem ona göstermezsem, gösteremediğim için zevk alamazdım güzel şeyden."

"İsmi neydi?"

"Pakize."

"Sonra Hidayet?"

"Sonra âbi... Hava kararırdı. Susam helvalarını kahveye bırakır, iki bardak şarap içmeye ko-

şardım. Afyon mu katardı pezevenk meyhaneci nedir, içer içmez Pakize karşıma dikiliverirdi capcanlı, ısıcacık."

"Sahiden mi?"

"Yok be yalancıktan, hulyadan be âbi! Artık konuşur dururdum âbi."

"Sus, gelen var, Hidayet."

Hidayet, paltomun cebinde bir susam tanesi gibi büzüldü.

Yağmur dinmişti. Ortalık bir parça ağarmış gibiydi.

Hidayet cebimden seslendi:

"Anlatayım mı ötesini âbi?"

"Anlatma, yeter bu kadarı."

"Peki âbi, sustum. Nasıl istersen âbi. Ama anlat beni Panco'ya emi?"

"Anlatırım Hidayet."

"Ama ötesi daha kıyak âbi."

"Ötesini ben uydururum Hidayet. Sen çık cebimden. Palto da ıslandı. İkinizi birden kaldıramıyorum, yoruldum."

"Peki âbi."

Cebimdeki susam pire oldu. Fatih camii avlusunun çitlembik ağacının dibine doğru fırladı gitti. Karanlıkta bir kıvılcım, kara bir kıvılcım gibi pırıldadı.

Bir oh çektim. Rahatlamıştım. Keyiflenmiştim. Panco'ya domuzuna bir hikâye anlatacaktım: Hidayet, Pakize'nin ta kalbine bir vuruşta kocaman bir çivi saplamıştı. Başka çaresi yoktu. Susam helvaları yiyen çocuklar, kadınlar, Hidayet'ten bu hikâyeyi beklemezlerdi. Susam helvası karın doyurmazdı. Pakize, "Susam helvacıya da varamam a," demişti. Seviyormuş... Sevgi karın

doyurur mu? Hidayet o akşam süslenmiş, Taksim'e çıkmıştı. On sekiz lira otuz yedi kuruş parası vardı. Bir meyhaneye girdi, içti de içti. İçtikçe Hidayet'e koydu. Artık minareye baktığı zaman minarenin âleminin göğe doğru yükselişini, Pakize ilen bir bulutsuz ay mehtaplı gecede seyretmeyecekti, demek. "Hırkaişerif'e bu yol mu gider," diye bir kadıncağız sorduğu zaman, Hidayet kafasının içinde sarı yün kazağı altında kaybolmuş, Pakize'ye aynı suali sorup da; "Bu yol mu gider, öteki mi, ben ne bileyim Fatma Hanım!" derse, o da kadıncağızın şaşırmış yüzüne gülümseyerek aynı şeyleri söyleyemeyecekti, ha!

Başını tüyler gibi, kediler gibi, temiz tülbentler ve mendiller gibi kokan Pakize'nin dizlerine hiç mi koyamayacaktı?

Ulan bu çiviyi de kim koymuştu cebine? O piç Abdullah yok mu? O canım çocuk, o çilli esmer yüzlü, badik burunlu, Karakaplan kulübü santrhafı canım oğlan Abdullah. O koymuş olacaktı çiviyi. Yarım sinema bileti, yarım stadyum bileti, diş fırçası, İngiliz anahtarı, bozuk yale kilidi, ispermeçet mumu, çiklet, kurtlu kiraz, sabun, karpuz kavun çekirdeği, soğan sarmısak koyan piç kurusu çiviyi ne bok yemeye kor? Kocaman temel enserisi. Pırıl pırıl da. Biz gibi de ince... Panco'ya hazırda hikâye.

"Ne arıyorsun buralarda gece yarısı hemşerim sen?"

"Bir arkadaşımı ziyarete gitmiştim. Ordan dönüyorum. Geç kalmışım."

"Nerede oturuyorsun?"

"Şişli'de."

Üstümü aradılar. Kalemden başka 67 lira

30 kuruş param var. Bir hikâye müsveddesi, Panco'nun bir resmi, bir kalem daha.

"Nüfus kâğıdın yok mu yanında?"

"Yok!"

"Ne iş yaparsın?"

"Yazı yazarım."

"Ne yazısı, kâtip misin?"

"Kâtibim."

"Kimin yanında?"

"Kocaeli, İkbal ambarında."

Nereden aklıma geldi de birdenbire söyleyiverdim Kocaeli İkbal ambarını?

"Hadi bakalım. Tabana kuvvet. Dolaşma gece vakti, ihtiyar halinde."

Fatih parkının kenarından yürüyorum, Panco. Adamın biri oturmuş ıslak yere. Bacaklarını dimdik dikmiş. Kafasını parkın sınır demirlerine dayamış.

"Yaşasın demokrasi, yaşasın millet, yaşasın cumhuriyet!" diye bağırıyordu.

"Yaşasın hemşerim," dedim.

"Otur yanıma," dedi.

Oturdum. Oh! Sahiden rahatmış be. Islak ıslak. Soğuk soğuk.

"Benim bir karım var hemşerim. Suratını görsen bir aylık yola kaçarsın. Bir kızım var. Allah senin gibisine nasip etsin. Evli misin? Evli isen boşa, benim kızı al. Bir gözü kör, öteki gözü Yaradan'a yan bakar. Bir burnu var. Enfiye mendili dayanmaz. Sümüğü kokar, kendisi kokar. Yanından geçemezsin. Buram buram aybaşı kokar. Bir oğlum var. On dokuz yaşında, sidik kokar. Ayak kokar, cigara kokar. Ev desen evlere şenlik, abdesane kokar. Hey büyük Allahım!

Şu taşlara bak. Yıkadın pırıl pırıl. Şu yeşile boyanmış demirlere bak! Katı, katı ama mis gibi boya ve yağmur kokuyor. Şu çimenler. Şu bulutlar, şu kara kara, sarı sarı, kırmızı kırmızı, sarışın sarışın, esmer esmer geçen bulutlara bak! Şu gözlerimde büyüyüp büyüyüp, yıldız yıldız açılıp, ok ok, sivri sivri kapanan fenerlere bak! Şu baştan aşağıya yıkanmış daireye bak! Soğukmuş, yağmurmuş. Vız gelir. Tertemiz, kokusuz, ışık ve su içinde, bulut içinde kâinatın altında yatıyorum. Başımı demirlere dayamışım. Kıçım sular içinde ne çıkar? Kâinat tepemde akıl ermez oyunlar oynuyor. Buhar su oluyor. Su çamurları, pislikleri temizliyor, çimenleri yeşil ediyor, ağaçları ağaç. Ne işim var evde? Otur sen de. Sen de gitme evine. Yatalım burada. Uyuyalım. Dur önce bir cigara yakalım.

Şu kibritin, şu yanmam diye fısır fısır fısırdayıp da sonradan, peki emret anam yanayım, diyen şu kibritin ışığına bak. Bu olur mu arkadaş? Böyle bir el sürçmesiyle açılıveren hararet, ışık, bayram gördün mü sen? Gül, sevin arkadaş. Şu ağzımızdan çıkan dumanlara bak! Nasıl uçuyorlar. Yaşıyorsun efendi. Pırıl pırıl, tane tane, ıslak ıslak. Cam cam, billur billur, fanus fanus, çeşmibülbüller gibi yaşıyorsun dostum. Dumanlarımıza, cigaralarımızın dumanlarına bak efendi! Bu mavi şey nedir? Bu insanın içini sevinçten, keyiften parlatan şey nedir? Ne kadınla yatmak, ne şarap içmek, ne arkadaşlarla prafa oynamak, ne tiyatro, sinema seyretmek... Hepsi bir yana dünyayı seyret. Al gözüm bak efendi. İşte sana kibrit alevi. İşte sana cigara dumanı! Hadi uyuyalım hemşerim.

Ha uyumadan evvel Panco'ya anlat beni. Fatih parkının demirine dayalı uyuyan adamı, cigarasının dumanını. Panco iyi çocuktur. Candır can. Selam söyle benden."

İyi ki şu ayakkabıları almışım... Bereket ki ayaklarım su çekmiyor. Her yanım su içinde. Ayaklarım kaloriferli. "Cigaramın dumanı, yoktur yarin imanı. Altından köşk yaptırdım, gümüşten merdivanı" türküsünü bağıra bağıra söyleyerek uzaklaşırken arkamdan sesleniyordu.

"Var ol! Gördün mü? Var mı imiş dünya. Panco'nun arkadaşı! Faik Bey'in oğlu."

Zeyrek'teki setlerin üzerine oturdum. Önümde Vefa. Atatürk bulvarında cinler top oynuyor. Rüzgâr bir kaleden bir kaleye bulut atıyor. Yaşasın futbol maçları, diyorum. Setin hangi tarafından ineceğimi düşünmek istiyorum. Ömrümde bir kere esrar çekmiştim Bursa'da. Yeşil camisinin avlusundaki sette oturmuş Nilüfer ovasına şiir düzerken ne taraftan ineceğimi şaşırmıştım. Adamın biri geçerken çağırıp, "Ne taraftan ineceğim ağabey," diye sorunca, adamcağız gözümün içine korku ile bakmış, sonra gülümseyerek elimden tutup indirmişti. Gözlerini lise kasketinin şemsiperine dikip;

"Yapma bir daha delikanlı," demişti. "İnmesi kolay. Biri gelir indirir. Ama, bir de çıkmasını şaşırırsan iflah olmazsın sonra!" demişti.

Şimdi artık böyle şey kullanmıyoruz ama, o zamandan beri bir sete çıkmaya görelim. Hep iniş yolunu unutuveriyoruz.

Panco hep kabahat sende. Sen ettin bu işi bana. Gece yarısı senin hesabına dolaşıyorum. Sen ettin bu işi.

Baktım, Zeyrek yokuşunun seti dibinde uyumuş bir köpek. Yanına oturdum. Gözünü açtı. Böcül böcül baktı. Korka korka kafasını okşadım. Gözünü yumdu. Bir konferans da ben ona çektim. Dedim ki:

"Oğlum patlak göz. Ben insanoğlu. Sen hayvanoğlu. Bundan milyonlarca sene evvel, her ikimiz de kurttuk, solucandık, tek hücreli mahluktuk. Ondan evvel boşlukta bir tozduk. Sonra bak, işte bu hale geldik. Bundan sonra belki böyle kalırız. Belki değişiriz. Ama böyle kalmayalım. Siz de bedbahtsınız, biz de. Evlerde uyuyanlar, ipekler içinde uyuyanlar, kadın koynunda uyuyanlar, soba başında kıvrılmış bobiler de var. Lastikten kemikleri, topları var. Hanımları atar koşup getirirler. Sabahları kapıcılar gezmeye çıkarırlar. İnsanlar var, sevdiklerini almışlar şu saatte koyunlarına, dalmışlar iki kişilik rüyalarına. Pekâlâ ne yapalım? Ama sen Zeyrek yokuşunda kuyruksuz, tüysüz, uyuz, soğuktan titreyen bir sokak köpeği; ben Panco'nun arkadaşı, başka hiçbir şey değil, yağmura vurmuş, uykusuz, canı burnunda, yüreği Ağaççileği sokağında, kafası Bomonti tramvay durağından yüz metre uzakta kirli bir yastıkta bir adamcağızım. Ne yapalım. Günün birinde dostluklardan, insanlardan ve hayvanlardan ve ağaçlardan ve kuşlardan ve çimenlerden yapılmış vazife hissi ile çarpan yüreklerle dolu bir âlemde yaşayacağımızı düşünelim. Bir ahlakımız olacak ki, hiçbir kitap daha yazmadı. Bir ahlâkımız, bugün yaptıklarımıza, yapacaklarımıza, düşündüklerimize, düşüneceklerimize hayretler içinde bakan bir ahlakımız. O zaman seninle daha uzun dostluklar ederiz patlak göz.

O zaman hiç merak etme. Dostum Panco da bana hak verecektir. Kilise ahlakından söz açmayacak. Dostluğun olağanüstü güzelliğini çocuklarına anlatacaklar."

Atatürk köprüsünde rastladım adama. İki elini tırabzana dayamış. Haliç'e öğürüyordu. Yanında durdum. Zıplar gibi iki-üç defa ayakkabılarının ucuna basarak yükseldi. Sonra durdu. Mendilimi çıkarıp gidip yüzünü sildim. Ağzını sildim. Gözüne düşen saçlarını elimle taradım. Yüzünü bana çevirince iki büyük ve siyah göz dostça baktı.

"Çok içtim amca," dedi.

Ukalalık etmedim:

"İçmeli delikanlı," dedim, "içince çok içmeli."

"Aşkolsun amca," dedi, "sen de bizdenmişsin."

"Zamanında," dedim.

"Çok mu içerdin?" dedi.

Alt dudağımı üst dudağıma adamakıllı yapıştırıp sağ elimle de havaya hafiften iki-üç tokat salladım. Panco, sen de yap böyle, ne demek istediğimi anlarsın.

"Belli, belli amca," dedi. "Suratında nur kalmamış."

Kızdım:

"Nurum içimde oğlum," dedim, "içim pırıl pırıl. İçim aşkla dolu, dostlukla dolu, hiç olmazsa bu akşamlık. Sen bakma o yüzdeki nura. Yalancıdır, aldatır."

"Öyle mi dersin?" dedi. Arkasından, "Öyle mi derler tombul gelin böyle mi derler?" şarkısını söyleyerek uzaklaşırken yakaladım.

"Yok," dedim, "salıvermem seni. Anlat bana, nerde içtin?"

"Nerde olacak amca, bırak, gece yarısı hoşbeşi Allah aşkına, aydım artık, gidip yatayım. Yarın erken araba koşacağız. Moruk kıyameti koparır, uyanamazsak. Senin anlayacağın amca, na şu karşıdaki evde bir karı oturur: Yahudi karısı. Kocası Ankara'ya gitmiş. Bizi çağırdı. Gittik, beraberce içtik. Herif gece yarısı damlamaz mı? Pişkin adammış. Bizi karşı karşıya görünce bir tek kelime söylemedi. Bir kenara oturdu. Karı da pişkinmiş, o da sanki odada kimse yokmuş gibi bir bana, bir kendisine, bir herife dayadı rakıyı. Üçümüz bir kelime söylemeden yedişer kadeh daha içtik. 'Ee bana müsaade!' dedim. Karı, 'Müsaade sizin efendim!' dedi. Herif yüzü sapsarı, mükemmel bir Türkçe ile 'Şerefi ikballe!' dedi. Ben kırdım. Sonra ne oldu evde bilmem."

"Uy anam!" dedim ben.

"Ya, uy anam!" dedi, genç yakışıklı bıçkın arabacı.

İkimiz de Atatürk köprüsünü ters tarafından arşınlayarak Haliç'in öteki yakalarına vardık.

Ben Azakkapı'da iken onun Unkapanı'ndan nârasını duydum.

"Uy anam!" diyordu.

İşte bu minval üzere Panco, geldim sizin mahalleye, yağmur yine başladı. Tam sizin evin önünde bir küp kırılmış, yarısı paramparça, yarısı sapasağlam. Küpün içine oturdum. Başladım anlatmaya Atikalipaşa'ya bir gece yarısı nasıl gittiğimi, Hidayet'in cebime nasıl girdiğini, Fatih parkında yatan adamı, sokak köpeğini ve Yahudi karısının arabacı zamparasını.

Sen uyuyordun.

"Hey Panco, Panco!" seslendim.

Sesim bir pencereyi deldi. Gitti senin kulağını buldu. Uyandın. Ama artık benim sana kadar yetiştirecek ne sesim, ne halim kalmıştı. Sen de tekrar uykuya daldın. Bir otomobil geçiyordu.

"Bomonti'ye gidiyor musun ağabey?" dedim.

"Atla!" dedi.

Atladım.

YALNIZLIĞIN YARATTIĞI İNSAN

Pardösüsünün kürklü yakasını kaldırınca, üşüdü mü, diye baktım. Aslında soluk esmer yüzü balmumu gibi sararmıştı.

"Üşüdün," dedim.

Kaşını kaldırdı. Yanağındaki çıban yerinde kan yoktu. Durdum. Yüzünü avuçlarıma alıp ovaladım.

"Neden böyle oldun?" dedim.

Güldü. Karanlığa doğru tükürdü. Başını iki tarafa şiddetle salladı.

"Olurum bazı bazı böyle!" dedi.

"Bir yere girelim," dedim.

"Girelim," dedi. "Girelim ama, içmeyelim artık."

"İçelim," dedim.

"Öleceksin be!" dedi.

"Öleceğim," dedim.

Elimizdeki bardaklara baktık. Yüzü ne durgun, sessiz, esmerdi. Yine soluktu ama, canlıydı.

"Senin suratın bitkin," dedi.

"Bitkin," dedim.

Fıstık yedi. Bira içti. Fıstık yedim, bira içtim. Kulağımda bir şeyler öttü. Bayılacak gibi oldum. Dikkatle bana bakıyordu.

"Çok ihtiyarladın sen," dedi.

"İhtiyarladım," dedim.

Saçlarıma baktı. Gözlerime baktı. Güldü.

"Boş ver," dedim. "Yahu, bakma!

Isınmış olacak, yakası kürklü pardösüsünü çıkardı.

"Pardösüsünün yakası kürklü, pardösüsünün yakası kürklü," dedim içimden. İçimden biri: "Ee ne olacak yani?" dedi. Ne olacak, ben de yaptıracağım bir tane böyle.

"Seni bir daha göremeyecek miyim?" dedim.

Kızdı.

"O benim bileceğim şey!" dedi.

İki gün sonra yirmi kişiye; "O benim bileceğim şey, ne manaya gelir?" diye sordum. Hiçbiri doğru dürüst bir mana veremedi.

Daha iki gün geçmemişti. Biz hâlâ birahanedeydik. Etrafımı görmüyordum. Onu da görmüyordum. Havayı görür müyüz? Dalmıştım.

"Hadi kalk, gidelim," dedi.

"Nereye?" dedim.

"Maça," dedi.

"Maça mı?" dedim. "Bu vakit maç olur mu?"

"Avrupa'da gece maçları olur ya!" dedi.

"Burda olmuyor ki" demedim. Kalktık. Yokuşu indik. Bir yerde durduk. O soyundu. Aşağıda bir merdiven başında yarı aydınlıkta oynayan futbolculara karıştı. Sesler duydum. Düdükler duydum. Küfürler duydum. Etrafıma baktım. Binlerce insan vardı.

Bir aralık yanıma geldi.

"Sen oynuyor musun?" dedim.

"Kör müsün?" dedi.

"Ee ben ne yapıyorum?

"Sen de oynuyorsun," dedi.

"Ben de mi oynuyorum? Ben ne oynuyorum?

Güldü. Dişlerini gördüm. Bir tanesi kenarından kırıktı.

"Sen," dedi, "seyirci oynuyorsun.

"Ha, sahi?" dedim.

Ben seyirci oynuyordum. Başladım tepinmeye. El çırpmaya. Üşüyordum. Paltomun yakasını kaldırdım. Onunki gibi koyun kürkü koyduracağım ben de. Yanaklarımda bir kürk serinliği duydum.

Artık hareket etmedim. Seyirciler kayboldu. Futbolcular kayboldu. Neden sonra yanıma geldi.

"Maç bitti," dedi.

"İyi ya," dedim. "Kim kazandı?

"Ötekiler!" dedi.

"İşte bu olmadı!" dedim.

"Sen, kim kazansın istiyorsun?" dedi.

"Bizimkiler," dedim.

"Bizimkiler kim?

"Siz.

"Biz mi?" dedi. "Bizim kazanmamızı mı istiyordun?"

"Öyle ya, tabii!" dedim.

"Neden?" dedi.

"Öbür tarafta tanıdığım kimse yoktu ki!"

"Bizim tarafta var mıydı?"

"Sen vardın ya!" dedim.

"Budala," dedi, "ben de yoktum.

"Ben seni gördüm," dedim.

"Ne oynuyordum?"

"Bek!"

"Sahi görmüşsün," dedi.

"Birisi seni düşürdü," dedim.

"Düşürdü," dedi.

"Topallıyorsun," dedim.

"Topallıyorum," dedi, "sana ne?"

"Hiç, bana hiç," dedim.

İçim burkuldu.

Birdenbire kaybettim onu. Seslendim:

"Panco, Panco!"

Hiçbir cevap alamadım.

Birisi karanlıkta adımı çağırdı:

"İshak, İshak!" dedi.

Cevap vermedim. Ses, onun sesi değildi. Ama sonra belki arkadaşımdan bir haber alırım diye;

"Ne var yahu?" dedim.

"İshak, İshak!" dedi yine ses.

"Ne var yahu, ne var? Burdayım!"

"Yanıma yaklaşan ayak seslerini tanıdım!" dedi.

Yanında üç tane genç vardı. Biri kısa boylu; Ermeni suratlıydı. Ötekisi bir balıkçı ceketi giymişti. Manasız bir yüzü vardı. Üçüncüsü upuzun biriydi. Aralarında kelimelerini binlerce kere duyduğum, manalarını bilmediğim bir dil konuşuyorlar, anlamıyordum.

Onlar önde, ben arkada, bir yokuş çıktık. Caddeye vardık. Cadde asfalttı. Işık içindeydi. Yerler ıslaktı. Yağmur kesilmişti.

"Yağmur yağmış," dedim kendi kendime.

Onları kaybetmiştim. Bir sinemanın gişesinde buldum. O, kapıda bekliyordu. Bir tanesi bilet alıyordu. Uzun boylu ile balıkçı ceketli pis pis gülüyorlardı. O esmer, sakin, durgundu. Bana bakmadan benimle ilgili gibiydi.

Kendimi göstermeye çalıştım. Ben de bir bilet aldım. Onlar ön tarafta bir yere yerleşmişlerdi. Ben de kenarda ayakta durdum. Onun karanlıkta sağa sola kıpırdandığını görüyordum. Önündeki adamla beraber o da sağa sola dönüyordu. Bir ara iyice yerine yerleşti. Elini yanağına dayadı. Seyre daldı. Sonra yine doğruldu. Başladı tırnaklarını yemeye. Kalabalığın içinde pardösülü, kırk yaşlarında bir adam;

"Yeme tırnağını!" diye bağırdı.

Gülümsedi. Işıklar yanmıştı. Üç arkadaşı kaybolmuştu. Önündeki tırnaklarını yeme diyen adam yanına geldi. Oturdu.

Bir şeyler konuştular, duymadım. Yakası kürklü eski arkadaşım pardösüsünün kolundan bir kaşkol çıkararak boynuna sardı. Ben siyah saçlarını görüyordum. Dönüp baktı. Beni tanımadı. Taşa, duvara bakmış gibiydi.

"Benim, yahu, benim, ben, arkadaşın; ben İshak!" demek için ağzımı açtım.

Sinemanın ağır havası ciğerime su gibi doldu. Sustum. Kalktılar. Işıklı çarşılardan geçtiler. Ben arkalarından mahzun baktım. Yapayalnız kalmış gibiydim. Onunla konuşaraktan bir lokantaya girdim. Lokantanın sahibi bir kadındı. Yanağında beni vardı. Hâlâ çocukluğumun genç kızı gibiydi. Gülümseyerek selam verdi. Yirmi sene evveline gidiverdim.

Çok hasta olduğum zaman, ateşim kırka yaklaştığı zaman, ellerim büyür. Dev gibi ellerim olur. Çoğunca çocukluğumda olurdu.

"Ellerim büyüyor" derdim.

Büyükanam, yahut anam; ellerimi, soğumuş elleri içine alırlardı. "Yok, bir şey yavrum, yok

bir şey! Bak benim elimde ellerin," derlerdi. Sakinlerdim bir-iki dakika. Yine büyürdü ellerim.

Ellerim büyürdü, ellerim. Ellerim ne kadar büyürdü aman Yarabbi! Sokağa çıktığım zaman soğuktan ellerim küçülüverirdi. Caddelerdeydim. Binlere karşı birdim. On binlere karşı birdim.

"Panco, Panco!" diye haykırdım içimden.

Bir saate baktım. On bire çeyrek var. Caddeler tenhaydı. Sinemalar dağılmamıştı. Sarhoşlar bana çarpmadı. Aralarından yılan gibi geçtim. Herkes Panco'ya benziyordu. Herkes maça gidiyordu. Pardösüsünün kürkünü kaldırmış gencin arkasından koştum.

Yakasından tutmak geçti aklımdan. "Maça gidelim," diyecektim.

Hayır, hayır, seni o Alman lokantasına götüreceğim. Bir patates salatası yapıyorlar. Bir de şnitzel yersin?

O pasajdaki birahaneye yine gitsem. O masaya otursam o masaya. İnsanlar gelse otursa çift çift kadınlı erkekli. Ben tek başıma. Milyonlar içinde tek başıma. Acı gitgide acıyor. Kavun acısı gibi, zehir gibi bir acı. Kaybettikten sonra bulduğumuz şey. Nedir o bil? Nedir o bil?

Kaybetmeden bulamadığımız; bilemedin kaldır vur! Pencereden kim baktı? Neden baktı? Kapa gözlerini kapa. Ellerin büyüyor mu? Yok, büyümüyor. Büyümüyor, büyümüyor, yaşasın. Ama acıyor. Hayır acımıyor, yalan söyleme. Yüreğinin üstünde bir şey varmış gibi değil mi? Yalan. Mutlak bir yerde okudun. Yahut biri anlattı. Yahut aklında böyle kalmış. Yüreğinin üstünde bir şey yok. Yalnızlık. Yalnızlık güzel. Güzel değil. Kavun acısı. Kavun acısı da ne?

Sıcak sıcak börekler getirtti adamın biri. O olsa yerdi şimdi. Yemeği nasıl yiyordu bilmiyorum. Pardösüsünün yakası koyun kürkündendi, koyun. Yanağında ufacık bir eski çıban izi vardı. Derisinin altından kan akmazmış gibi donuk esmer bir renk vardı. Saçları kara, gözleri karaydı. Ne çıkar onlardan? Kara olmasalardı donuk esmer, altından kan akmazmış gibi solgun ve hiddetli rengi severim başka. Başkasında bulsam sevmem ki.

Yıldızlara baktım. Hani yıldızlar? Birahanede yıldız mı olur? Yıldızlara baktım. Bir sinemaya daldım. Geçen gün koşa koşa caddeden geçiyordu. Vakit beşe çeyrek vardı. Geç kalmıştı matineye. Koşa koşa o sinemaya girdi. Ardından baktım kaldım. Giremedim. Aksilik ediyor. Konuşmuyor. Hiç sesini çıkarmıyor. O zaman. O zaman buram buram buhar çıkan bir yere girmiş gibi terliyorum. Sonra üstüme kar yağıyor, kar. Pıtır pıtır kar yağıyor. Tane tane bir kar. Aklım tabancalara gidiyor. Bıçaklara bıçaklara. Sevmiyorum bıçakları. Tabancalar. Beynimizde bir yerde, küçük bir delik. Etrafı siyah, garip bir delik. Kan hafifçe sızmış. Beyin tıkayıvermiş deliği. İrin gibi bir şey akmış.

Ona ne, ona ne bundan? Bu benim kafatasımdaki delik. Ona da mı açmalı? Açmalı ya. Yalnızlıktan başka nasıl kurtulunur? Yalnız ölmek mi? Hayır, insanların içinde, milyonun içinde iki ölü. Üç ölü. Dört ölü, beş ölü. Bırak ölüleri saymayı. Bu beşinci bira. Boş ver şu birahaneyi de. Camın dışarısını da. O gelmeyecek ki. Ha! Sinemadaydık sahi. Uçan daireden çıkan adam

küçük bobinin elektrik fenerini aldı. Sokağa çıktı. Çocuk da arkasından.

Uçan daireyi iki nöbetçi bekliyor. Uçan dairenin önündeki robot dimdik.

O, kürklü pardösüsünü çıkarmamıştı. Kürk hâlâ serindi. O çıban izi olan yanağını serinliğe dayamıştı. Kürkün dudakları öpüyordu onu. İrkildi. Beni hatırlamıştı. Silkindi. Masanın üstünde alçıdan bir gemici biblosu dururdu. Ben onu tâ uzaktan bir Avrupa şehrinin bayram yerinde kazanmıştım. Altına para koydum.

"Gemici paranı verdi mi?"

"Verdi, verdi. Eyvallah gemiciye."

"Gemiciye eyvallah!"

Yaz günleri o yanıma uzanınca rahat bir uykuya dalardım. Rüyamda hiçbir şeyi görürdüm. Hiçbir şeyi. Hiçbir şey kadar güzel şey var mı? Varsa ver bir lokma. Şu saatte. Hiçbir şey ölüm gibi güzeldir.

Öteki yıldızdan gelmiş adam taksiden atladı. Bütün ordu peşinde. Vur emri var. Vurdular. Askerler etrafını aldılar.

Geç geldiği zaman deli olurdum. Merdivende ayak sesleri yabancılaşınca kudururdum. Sonra birdenbire onun ayak sesleri. Kapıyı açık bırakmış olurdum. Öteki seyyareden gelir gibi gelirdi. Gözlerinden öperdim.

Çıkmalı. Buradan da çıkmalı. Sinema bitti. Sokakların içinde sırtımda talihim, sırtımda kendim, yürümeliyim. Mahalle içlerine gitmeliyim. Evler görmeliyim. Gece yarılarından sonra hafif ışıklar yanan pencereler görmeliyim. Molozların üzerine oturup bekçi gözükünceye kadar bu 2 numaralı evi gözden geçirmeliyim. Yukardaki

balkonlarda saksılar var. Yukarısı harap. Aşağısı harap. Ortası mükemmel. Hangi harapta oturuyor? Işık yakmamalı. Ağır ağır bir koridordan geçiyordum.

"Hırsız var! Hırsız var!"

Sokaklarda koşmalı. Koşmalı. Bekçiler, polisler, düdükler arkamda. Hayır, kimseler duymadı. Bir küçük odanın kapısını açıyorum. Orada, harap bir karyolanın içinde, bir ayağı dışarda. İki ayağı da dışarda. İki ayağını yorganın içine sokuyorum. Derin bir nefes alıyor. Benden yana dönüyor. Bakıyorum. Çıban izi öbür tarafta. Tuhaf, hiddetli, soluk yüzünde tatlı bir pembelik var. Kaşları ıslak ıslak. Dudakları kuru.

Kandil sönmek üzere. Meryem titriyor. Bu küçük karyoladaki kim? Eğilip ona da bakıyorum. Kocaman kocaman gözü var. Hiddetli bir derisi var. Bağıramıyor.

"Sus, sus!" diyorum.

Küçük kızın ağzını avucumla tıkıyorum. Çırpınıyor.

"Gürültü etmezsen açarım avcumu" diyorum.

Kara gözlerini kapayıp açıyor. Avcumu ağzından çekiyorum. Sonra gidip öteki karyolaya oturuyorum. O hâlâ uyuyor. Gözümle etrafı arıyorum. Yakası kürklü pardösü orda. Giyiyorum. Bileklerim dışarda, kamburlaşmış dolanıyorum odada. Küçük kız bana bakıyor. Avucunu ağzına kapayarak gülüyor. Molozların üstünden kalkıp yollara vuruyorum. Caddelerde şimdi yalnız sarhoşlar, pezevenkler ve şunlar bunlar var. Hepsi de hoş hoş adamlar. Hepsinin sırtında talihleri ve kendileri. Yalnız yalnız. Bir karı ile yatarken

bile yalnızlar. Bir açık yer bulsam. Bir bira daha içsem. Yok. Her yer kapanmış.

O hâlâ uyuyor. Kaşları ıslak ıslak. Nefesine yüzümü tutuyorum. Başının altındaki iki yastıktan birini çekip alıyor, onun ayak ucuna koyuyorum. Oraya da ben kıvrılıp yatıyorum. Ellerim büyüyor, büyüyor, büyüyor, büyüyor.

ALEMDAĞDA VAR BİR YILAN

Daha tiyatroya girerken kar başlamıştı. Çıkınca meydanı bembeyaz buldum. Boynumdan içeriye bir damla düştü. Ürperdim.

"Çek elini ağzından. Tırnağını yeme!" diye bağırdım. Önümden giden iki kişi dönüp baktılar.

Yüzümü görmek için yavaşladılar. Sanki ben her akşam onunlaymışım gibi, bir yalnızlık duyuyorum. O cuma günleri gelirdi. Alçıdan, ağzı pipolu gemici onu beklerdi.

Güneş muşamba perdede tam üçü işaret ederdi. Geleceğine yüzde yüz emin olduğum günler beklerken uyuyakalırdım. Kapıyı tırmalar gibi vurduğu zaman nasıl duyardım rüyamın içinde. Yataktan fırlardım. Kapıyı açardım. Rengi solmuş, nefesi boğazından gelirdi. Masadan bir cigara alır yakardı.

Dünya ötede idi. Burada bir konsol, bir ayna, bir alçıdan gemici, bir yatak, bir ayna daha, bir telefon, bir koltuk, kitaplar, gazeteler, kibrit çöpleri, cigara izmaritleri, soba, battaniye vardı. Dünya ötede idi. Gökyüzünde uçaklar vardı.

İçlerinde yolcular vardı. Trenler gidiyordu. Herifin biri imza ediyor, öteki para veriyordu. Akşam serinliği çıkmıştı. Akşam simiti de çıkmıştı dünyada...

Odanın içini simitçinin sesi doldurdu. Dünya ötede idi.

Biletçi bilet zımbalıyor, bir adamla bir çocuk gazete okuyorlar. Bir delikanlı, kara kaşlı, sıhhatli bir oğlan upuzun yatmış. Yakışıklı, kuvvetli bir oğlan. Ellerini pantolonunun ceplerine sokmuş, sıska birisi de sağında yatmış. Çocuk gazeteyi bıraktı. Pardösüsünü başının altına dürdü. O da uzandı. Bir vapurun alt kamarasındayım.

Günlerden cuma. Mektep tatil, Süleymaniye'de Kirazlı Mescit sokağında oturuyoruz. Ben on yedi yaşlarındayım. Münir Paşa konağının çam ağacını hatırlıyorum. Lisenin bahçesindeki büyük çam ağacı bir yangında yanmış olabilir. Münir Paşa konağının yağlıboya tavanları çoktan duman ve kül olmuştur. Tahtakuruları da yanmıştır. Yatağım, yorganım, gözyaşım yanmıştır. Havuzlar yanmıştır. Yapraklarını kışın dökmeyen ağaçlar yanmıştır. Anılar, anılar yanmıştır. Yanmış oğlu yanmıştır. Beni bugüne getiren kitaplar yanmıştır.

Ben de koyun postu taklidi bir kürk bulup pardösüme diktirmeliyim.

Günlerden pazartesi. Yine vapurun alt kamarasındayım. Yine hava karlı. Yine İstanbul çirkin, İstanbul mu? İstanbul çirkin şehir. Pis şehir. Hele yağmurlu günlerinde. Başka günler güzel mi, değil; güzel değil. Başka günlerde köprüsü balgamlıdır. Yan sokakları çamurludur, molozludur. Geceleri kusmukludur. Evler güneşe sırtını çevirmiştir. Sokaklar dardır. Esnafı gaddardır. Zengini lakayttır. İnsanlar her yerde böyle. Yaldızlı karyolalarda çift yatanlar bile tek.

Yalnızlık dünyayı doldurmuş. Sevmek, bir

insanı sevmekle başlar her şey. Burda her şey bir insanı sevmekle bitiyor.

Güzel yer, güzel yer Alemdağı. Şu saatte on beş metrelik ağaçlarıyla, Taşdeleni ile, yılanı ile... Ama kış günü yılanlar inindedir. Olsun. Hava Alemdağı'nda ılıktır. Güneş, yaprakları kıpkızıl ağaçların içinde doğmuştur. Gökten parça parça ılık bir şeyler yağmakta, çürümüş yaprakların üstüne birikmektedir. Taşdelen parmak gibi akar. İçimizi şıkır şıkır eden bir maşrapa ile önce içimizi, sonra çırılçıplak soyunarak dışımızı yıkıyor. Su içmeye gelen bir tavşan, bir yılan, bir karatavuk, bir keklik. Polonezköy'den şerefimize kaçıp gelmiş bir keçi ile alt alta üst üste oynaşıyoruz.

"Panco, Panco!" diye bağırınca, yılan da, keçi de, keklik de, tavşan da oldukları yerde alçıdanmış gibi donup kalıyorlar. Bembeyaz kesiliyorlar. Hemen keskin bir bıçak çıkarıp cebimden kiminin kulağını, kiminin kanadının altını kesiyorum. Kan akınca hareket başlıyor. Beni bırakıp Panco'ya koşuyorlar.

Panco'nun her zamanki kansız ve hiddetli yüzünde çıban yarasına doğru kaymış bir gülümseme gözüküyor. Keklikleri gagasından öpüyor. Tavşanın bıyığını çekiyor. Yılanı bileğine doluyor. Top getirmiş, futbol topu. Ben kaleciyim. Yılan da kaleci. Ötekiler yaprakların üzerine yatmış, güneşin içinde oynuyorlar. Saatlerce oynuyorlar. Yılanla ben, top kalemize girerken yana çekilip seyrediyoruz. Mızıkçılık ediyoruz.

Alemdağı güzel, Alemdağı... İstanbul çamur içinde. Taksi şoförleri su birikintilerini inadına insanların üzerine sıçratıyorlar. Kar inadına içimize içimize yağıyor.

Kadının biri beşinci kattan bir kediyi sokağa atıyor. Bir kadınla bir yabancı erkek kedinin başındalar.

Kedinin burnundan hafifçe kan sızıyor. Erkek, Fransızca:

"Il es mort d'hémoragie, le pauvre!" diyor.

Kadın bana Türkçe, kedinin beşinci kattan atıldığını anlatıyor. Galatasaray Lisesi'nin kalın ve yüksek bahçe duvarının kenarına, artık ölmüş kediyi itiyoruz. Beşinci kattaki kadın, sobasına şimdi kömür atıyordur. Hava da ne soğudu. Keşke kar yağsa. Kar yağdığı zaman yine havada ılık bir şeyler oluyor.

Panco ne zaman dönmüş Alemdağı'ndan? Birdenbire bir arkadaşı ile yanımdan geçiyor. Bir duvarın, ölmüş bir kedinin yanından geçer gibi. Kollarımız birbirine sürünüyor hafifçe. Duvarlar açılıyor. İnsanlar birbirleriyle senelerdir dargınmışlar da birdenbire aynı hisleri duyarak, "Yeter artık" diyerek barışmışlar gibi öpüşüyorlar. Dönüyorum. Panco arkadaşı ile gülüşerek gidiyor hâlâ. Yangının kül ettiği Münir Paşa konağının havuzunda kirli yeşil bir su bekler dururdu. Suyun dibi gözükmezdi, ama gözümü kapayınca içine atılmış on paralıkların parladığını görürdüm. Bir defa da şimdi vali olan bir arkadaşımızı elli kuruş vererek elbiseleriyle suya atmıştık.

Panco'nun arkadaşı ile beraber getirdiği kahveyi hiç bilmezdim. Kapısında alüminyum tencereler, naylon bardaklar satan bir hırdavatçı bulunan, iki kapısı da ardına kadar açık, hanla apartıman arası bir binanın birinci katındaymış bu kahve. Onların bu kapıdan içeriye girdiklerini görünce merak ettim. Ben de girdim. Baktım

karşımda cam bir kapı. Cam kapının içinde büyük bir salon, içeride insanlar tavla ve iskambil oynuyorlar. Daha köşede bir bilardo masası var. İçeriye girince herkes bana baktı. Buraya gelenler hep aynı müşteriler olmalı ki beni baştan aşağı bir süzdüler. Oturup bir kahve içmek bile cehennem azabı gibi bir şey olacaktı. Birini arıyormuş gibi yaptım. Olmazsa bizim Luka Efendi vardır; duvarcıdır, boyacıdır. Onu soracaktım. Gözlüklüdür. Kendisi Yunan tebaasıdır. Ama Arnavuttur. Kahveciye onu sormak istedim. Baktım Panco, Luka Efendi'yi siper ederek kendini bana göstermemeye çalışıyor. Eskiden tanıdığım birisi niçin geldiğimi anlamış gibi bana baktı. Gülümser gibi idi. "Allah belanı versin deyyus," dedim. Döndüm. Giderken bir daha dönüp baktım. Yine pardösüsünün yakasındaki kürkü gördüm.

Kürkü görünce rahatladım. Tavşanı, kekliği, o ılık, harikulade kaygan ve güzel yılanı, karatavuğu, Alemdağı'nı, Taşdelen suyunu, çürümüş yaprakları, yaprakların üstüne yağan pelte pelte güneşi hatırladım.

PANCO'NUN RÜYASI

Evin içinde garip şeyler dönüyordu. Görünüşte her zamanki gibi idi sesler, çağırışlar, yemek zamanları, hatta yüzler. Keşke bütün eşyalar yer değiştirmiş, sesler kısılmış, yemek zamanları değişmiş olsaydı da bu her şeyin her zamanki yerindeliğine bile karşı gelen hava olmasaydı. İnsan beklerdi o zaman masaların, bardakların, iskemlelerin yerlerinde yer etmesini. Hayır, her şey yerli yerinde idi. Küçük kardeşim sabahleyin aynı saatte uyanıyor. Çay aynı dakikada kaynıyor, küçüğün sefertasına konacak ekmeğin kokusu yatakta burnuna geliyordu. Sobanın başına çöken küçük, kendi halinde, mütevazı ve sevimli sabahımız aynı idi. Babam;

"Yavaş yavaş kalkıp giyinmeli..." diyordu.

Konsolun üstündeki saat, sekiz buçuğu dört geçerken annem bana sesleniyordu:

"Hadi bakalım Panco, baban hazırlanıyor."

Ben her zamanki gibi homurdanıyor, sağdan sola dönüyorum. Gözlerim açık, şunu bunu, bir arkadaşımı, öğle paydosunu, akşama gideceğim sinemayı düşünüyorum.

Bu sefer babam çıkışıyordu:

"Panco, eşek Panco! Tembel Panco! Geç kalacağız."

Eşek ve tembel kelimelerindeki dostluğu her zaman hatırlayacağım.

Ben yirmi bir yaşındayım. Babam kırk. Kardeş gibiyizdir. Bazı benden genç bile gösterir. Babam dülgerdir. Ben elektrikçiyim. Beyoğlu'nun çamurlu bir sokağında otururuz. Akşam üstleri işi bitirir bitirmez cadde üstünde bir kahveye koşar, kumar oynarım. Babam bilir, aldırmaz. Bütün haftalığımı bir günde verdiğim olur. Sonra ateş gibi çalışırım. Yalnız sabahları işte böyle bir türlü uyanamam.

Bir zaman işsiz kalırız. Bu aylarca sürer. İşte o zaman imdadıma sen yetişirsin.

Küçüğün defterini kitabını sen aldın. Bileğimdeki saat senin. Şu gömleğimi de sana borçluyum.

Verdiğin üç-beş kuruş, kumarda üç-beş lira olur. Ben de yukarda saydıklarımı gider alırım. Babam tanıdığı bir iki dükkânda beş-on kuruş karşılığında işler görür. Ben saat ona doğru kalkarım. Doğru kahveye. Babam bunu bilir. Ama ses etmez. Bu garip, çalışırkenkinden daha başka türlü refah havasına, kaşının arasında derin bir çizgi ile katlanır. Ama bir gün bile o çok sevdiğim şarkıyı söylemez:

Pando mazi,
Ta vri stomaste
Pando mazi.

Evin havası böyle günlerde mi değişir sanırsınız? Hayır, belki eve hafif bir sessizlik oturur, oturur ama ben oldukça şen ve mesut olduğum için, ev halkının durgunluğunu gideririm. Geceleri geç dönerim. Seninle tiyatrolara filan gideriz. Ben prafanın başında gecikirim. Ama saat

kaç olursa olsun eve döndüğüm zaman sönmüş mangallardan, babamın ve anamın ve küçük kardeşimin nefesinden doğmuş havaya girdim mi, dünya benimdir. Uyuyuveririm. Uyumadan evvel bir ara seni düşünürüm. İyisindir hoşsundur, ama kafamı kızdıran bir şey de vardır sende. Ne olduğunu ben de bilmem. Geçen hafta bir rüya gördüm. İki kişi bir yolda gidiyorlardı. Birini sana benzettim. Yanındaki kim acaba, diye koşup baktım. Ne tuhaf, yanındaki ben değil miydim!

"Yahu nereye gidiyorsunuz?" dedim gözümle.

Sen cevap vermedin. Ben, benden ayrı bir ben olabileceğini, bunun da ancak rüyada mümkün olabileceğini düşündüm. Bir şeyler söylemek istedim. Ama seninle beraber olan ben;

"Sana ne," dedi, "nereye gidiyorsak gidiyoruz."

Cevap vermek istedim. Benden ayrı olan ben konuşabildiği halde, ben konuşamıyordum. Rüyamın içinde, rüyada olduğumu anladım. Kendimi zorladım. Nihayet bağırabilmişim. Küçük kardeşim;

"Ne oldun ağabey?" dedi.

Acaba ne diye bağırmıştım? Merak içinde idim.

"Ne dedim ben, ne dedim ben Kalyopi?" dedim.

"Anlaşılmıyordu ağabey," dedi.

İşte o günün sabahı evin içinde her şey yerli yerinde olduğu halde, sesler, konuşmalar hep aynı olduğu halde, bir şey değişti. Birdenbire her şeyi daha çok seviverdim. Birdenbire içimden bir büyük korku ve baskı kalktı. Odadaki

karmakarışık eşyayı, her şeyimi topladım. Sekize çeyrek kala sobanın başındaydım. Babam daha kalkmadı. Annemle küçük kardeşim beni görünce, erken kalkışıma sevindiler.

"İş mi buldun Panco?" dediler.

"Yok!" dedim.

"Neden erken kalktın öyleyse?"

Darılmış gibi yaptım.

"İsterseniz yeniden gidip yatayım," dedim.

Yırtık pijamamın sarkan paçalarına sarıldılar. Zorla oturttular. Elime çay bardağını verdiler. Bir dilim kızarmış ekmeğin üstüne beyaz peynir koyup tutuşturdular elime.

Kardeşim;

"Dün gece ağabeyim bağırdı," dedi anneme.

Annem;

"Bağırdı mı?" dedi. "Ne diye bağırdı?"

"Anlamadım," dedi küçük kardeşim, "ama çok bağırdı."

Babam içeri girdi. Ne iyi adamdı. Ne tatlı adamdı. Ne dost, ne arkadaş adamdı babam.

"Oo! Panco," dedi, "bugün erkencisin."

Ceplerini aradı.

"Paketi yukarda bırakmışım, getiriversene!" dedi.

Bir koşu gittim. Kendi cebimden, senin bana verdiğin o güzel cigaralardan artanını getirdim.

"Oo! Bu cigaraları nerede buldun?" dedi.

"Bir arkadaşım verdi," dedim.

"Ha!" dedi, "bugün benimle geleceksin. Bir bodrum merdiveni tamir edeceğim. Sen de odunlukların elektrikleri bozulmuş, onları yaparsın."

Beraberce evden çıktık. Yolda sana rastladık. Erken erken nereye gidiyordun öyle? Öyle tuhaf tuhaf baktın ki, sen uzaklaştıktan sonra çok güldüm.

"Ne gülüyorsun?" dedi babam.

"Hiç!" dedim.

Halbuki seni düşünüyordum. Tıpkı dün akşam rüyamdaki ben gibiydin. Yalnız bir fark vardı. Koşup bana gözlerinle;

"Nereye gidiyorsunuz, beni de alın," diyememiştin.

İşten çıkınca bir kahveye koşup prafaya oturduğum zaman yine aklıma geldin. Yine güldüm.

O akşam erkenden eve döndüm. Balık kızartmıştı annem. Yedi uskumru yedim. Babam bir şişe bira almıştı. Bir bardak bira içtim. Patates haşlamışlar gündüzden. Buz gibi soğumuştu. Onları da yedim. Sobanın başına kıvrıldım. Elime küçük kardeşimin kitabı geçti. Bir şey anlamadan okumaya daldım. Mesuttum. Bu saadeti bana sen vermiştin. Her şeyi iki-üç misli daha çok seviyordum. Buna sebep sendin. Sendin ama, yine bu işte en talihsiz de sendin. Sana güveniyor, senin arkadaşlığından hoşlanıyor, ama sana durmamacasına gülüyordum. Ne sobanın başındaki uykumda, ne de sonra, yatağımda rüya gördüm.

Sabahleyin uyanır uyanmaz aklımda idin. Güldüm. Kalktım. Bunu anlatmaya sana geldim. Ne dersin?

MELAHAT HEYKELİ

Soluk güzel yüzlü bir kadındı. Rengi sarı denecek kadar açık, berrak gözlerinin kenarlarında dost, arkadaş, ahbap bir ifade vardı. Her hoşuma giden yüze, gözlerimi açarak bakarmışım. Anlatacağım şeyin içine birdenbire giremememin tek sebebi kadının bana acır gibi bakması oldu. "Ah, bu gözlerim!.." dedim. Gözlerime daha birtakım ağır laflar edeceğimi sanıyordum. "Bakarlar mı deliler gibi her hoşlarına giden yüze!.. Kendilerine değil bana acındırıyor güzel insanları... Hatta sinirlendiriyorlar bile bir bakıma..." Daha söylenecektim. Birdenbire kafamda başka düğmeler çevrildi. Başka ışıklar yandı. Gerilere doğru sürüklendiğimi duydum. Hızla çevriliyordum. Gençliğimin bir parçasını geçirdiğim kasaba gözümde canlanıverdi.

Kasabanın belli başlı ailelerinden birinin oğlu iyi arkadaşımdı. Uzun seneler ecnebi mekteplerinde okumuş, dil öğrenmiş, giyinmek, yaşamak, konuşmak öğrenmiş, şimdi kasabaya dönmüş. Kömürpazarı'ndaki dükkâna kapanmıştı. Önceleri içinde bir ihtilal havası esti. Aile denen ipi bir sıçrayışta aşmak arzusu içinde çırpındı. Yapamadı. İki senenin sonunda yazıhanede şişmanladı, uyuştu kaldı. Çuvallar da gelip gitmese şuraya buraya, hali nice olurdu bilmem.

Aile günden güne ağırlaşan, günden güne içine kapanıp kararan ve şişmanlayan genci harekete getirmek için ne edeceklerini bilemiyorlardı. Çuvallar İstanbul'a gidiyor; İstanbul'dan çuval geliyordu –Benim ticaretten anladığım bu kadardır, arkadaşın da daha fazla değildi–. Kasa para doluyordu. Ama genç adam para ile ne yapılabileceğini bile unutmuştu. Haftada bir içtiği üç kadeh rakının da onu derin uykusundan uyandıramadığını gören tüccar peder, gece rüyasında mı gördü, yoksa hekimlere mi danıştı; yoksa aile büyükleri bir hafî celse yaparak birbirlerine fikir mi ekliediler; burası nasıl oldu? Yine bilmem. Çünkü ailede bu fikri tek başına bulacak adam pek yoktu. O evde düşünülmez; yenir, içilir, hesap yapılır, uyunurdu. Fikir; oğlanı evlendirmekti.

Bir yazıhane düşünün. Her camı tozlu olsun. Defterlerini sinekler kirletmiş olsun. Kasa defterinin kenarındaki mürekkep lekesi on iki senelik olsun. Yazıhane üstünün kalın camını senelerin tozu buzlu cam haline getirmiş olsun. Takvim yedi buçuk ay kopmamış... Bu yazıhane kasa üstündeki siyah ciltli defterleriyle, onların yanı başındaki kopya presi ile, ara sıra birdenbire büyük bir gürültü ile düşen dosya dolabı ile yaz öğlesinin uykusuna parasından gayrı her şeyi teslim etmiştir. Sandalyelerin oturacak yerlerindeki soluk minderler, mihveri etrafında dönmeye dönmeye döner olduğu unutulmuş koltuk... Evet, hiçbir şey, hatta evlenme fikri bile, minderleşmiş, koltuklaşmış, kasa defteri haline gelmiş benim arkadaşı uykusundan uyandırmamıştı. Bir kez düşünmüş, fikir hoşuna gitmiş, çabucak bir

kadın hayali, bir terlik, bir pijama, bir pudra lavanta kokusu duymuş, içi hafifçe ezilmişti ki; "Ben evlenirsem ne ederim?" diye düşününce bu eziklik geçivermişti. Geçivermiş olsa iyi! Yerini bir korku almıştı. Korku geçince düşünüp kalmıştı. Düşünüp kalmıştı dediğime bakıp da düşünme denilen şeyin hareketi, yırtıcılığı hatırınıza gelmesin. "Evlenirsem ne yaparım?" deyip gözleri sabit bir şekilde kirli camlarda uyuyakalmıştı. Ne güzel bir uykuydu bu, Yarabbi!.. Rüyasız mı rüyasız... Onu, o zamana kadar yazıhanesine hiç girmemiş bir böcek uykusundan uyandırdı. Bu bir eşekarısı idi. Küçük yazıhanenin içinde büyük bir tepkili uçak gürültüsü duymuş, uyanmıştı. Çıkacak delik arayan arı deliler gibi idi. Daha doğrusu deli pilotlar elinde gibi idi. Onu mahmur gözleriyle takipten yorulan bizimki, arıdan kaç milyar defa büyük olduğunu düşünmeden elini bile oynatmayışını büyüklüğüne verip düşünürken: "Evlenirsem ne yaparım?" fikri yine kafasına çömeliyordu. Tam yirmi sekiz gün düşündü. Neden yirmi dokuz değil? Bütün bir şubat ayı onun bu işi düşündüğüne şahit oldum. Düşünmekle bir çare bulunamayacağını anlayınca ne yapacağını tecrübeye koyuldu. Netice gayet kötü çıktı: Evlenince terliklerini bile giyemeyeceğini anlamıştı. Ben kendisine az yemek yemesini salık verdim. Sözümü tuttu. Pek şişman vücudundaki yağlı suların erimesi iki ayda sona erdiği zaman tam on yedi kilo kaybetmişti. Yine iş yok! Üzüntüsünü, kasabanın her zengin evine bir yol bulup sokulan doktora anlattı.

Nihayet doktorun delaletiyle, İstanbul'a kapağı attı. Tedavi şehri İstanbul'du. Barlara, mey-

hanelere, lokantalara, plajlara gitti. Hayır, evlenince terliklerini giyemeyecekti. Bu kararı elektrik masajcısı sözümona doktorlarla beraber kendisi de verince, pek az üzüldü. Üzülmek denilen şeyin mekanizmasını işletmeyi unutmuştu. Yalnız eskisi gibi yemek yiyemiyordu. Evlenince terliklerini giyemeyeceği kesin bir surette anlaşılınca İstanbul'da yeniden şişmanladı. Şişmanlayınca sanki üzüntü revolveri de dolmuştu. Kafasında bir ihtilaldir başladı. Bu ihtilali şarap, rakı ve uykusuzlukla bastırmaya çalışmak ne demektir, bilirsiniz. Ateşe benzin sıkmak. Dünyalar kadar para harcadı. Aile hiçbir fedakârlığı ona esirgemedi. Önüne gelene derdini döktü. Doktorlar, kahpe kadınlar, ahbaplar canına okudular oğlanın; faydasız!

Bir akşam barların birinde Melahat'e rastlamıştı. Demin sokakta gördüğüm o Melahat'ti işte. Derdini ona da döktü. Ona bol para da harcamadı. Melahat, bu zayıflıktan şişmanlığa, şişmanlıktan zayıflığa, sükûnetten harekete, hareketten tembelliğe gidip gelirken, pek üzüntülü ve güzel bir yüz bağlamış olan bizim oğlanı bir haftanın sonunda seviverdi. O da Melahat'e derdini o zaman söyledi. Melahat, "Ben seni kurtarırım bu dertten" dedi. Arkadaş da ona bu dertten kurtulursa kendisiyle evleneceğini kasityeminleri ile vaadetti. Melahat bu vaatlere güler, "Boş ver anam!" derdi.

Bir buçuk sene beraber yaşadılar. Arkadaşım kaçıncı ayın sonunda terliklerini giydi, Melahat'e sormalı. Ama bir buçuk sene sonra herkes gibi bir delikanlı olmuştu.

Harbin ilk senelerinde, 1940 senesinin teş-

rinisani ayında Parkotel'de "..." kasabası eşrafından C.H. Bey'in mahdumu ile doktor operatör H.O. Bey'in kızının nikâhları kıyıldı.

İşte bu biraz evvel görüp de tanıyamadığımız Melahat de, yüzüstü bırakıldı tabii. Bütün iyiliklerinden sonra piç gibi ortada kalan bar kızı Melahat'i, bugünlerde sık sık, şişmanca bir çocukla görüyorum. Gördükçe, bazı aile saadetlerinin temelli olduğunu biliyor, şimdi bizim kasabanın üç-dört milyonluk bir adamı olan eski arkadaşımın büyük balkonlu evinin önüne bronzdan bir Melahat heykeli neden dikmediğini düşünüyorum.

YANİ USTA

Ben Yani ustayı tanıdığımda yaşı on beşti. O zaman daha, Yani usta değildi. Kara gözlü, kara bacaklı, kara saçlı, kara bir çocuktu.

Ben mi?.. Ben kocaman bir adamdım. Ne yalan söyleyeyim: İşim gücüm yoktu. Dünyada kimseciklerim yoktu. Bir anam vardı o kadar. Ondan öte kimim kimsem yoktu. Yani usta bugün yirmi yaşında. Ben elliye merdiven dayamışım. Ama Yani usta tek dostumdur. Duvarları öylesine yağlıboya boyar ki parmağın ağzında kalır. Gözümde o, yine on beş yaşındaki kara oğlandır. Boya yapmadığı zaman sinemaya gider; maça gider; kahvede pişpirik oynar.

Aklına eserse nerde isem gelir bulur beni. Esmezsem aramaz bile.

"Seni neden arayacakmışım be ağababa!" der.

Kuytu bir birahanemiz vardır. Gider otururum. Düşünür dururum. Şu dünyaya ne ettim? Şu dünyada ne gördüm? Neye geldim? Neden gidiyorum? Ne yaptım?

Dışarda kar yağdığı zaman içerisi sıcak da olsa bu birahanede üşürüm. Saat altıda daha kimsecikler yoktur. Garson öteki salona geçmiştir. Duvardaki saat sinirlendirir, insanı içmeye zorlar. Ben Yani ustayı mı beklerim? Beklersem

gelmez ki... Beklemesem gelir mi? Umut vardır. Beklemediğim zaman umut vardır.

Gelir karşıma geçer. Ne söylerim ona? O bana ne der? Hiçbir şey hatırlamam. Sonradan, şöyle demişti diye uydururum.

Birahanenin gedikli müşterileri vardır. Biri var; gelir, camın yanında oturur. Bir şişe maden suyu açtırır. İçine bir duble, bir tek rakı döktürür. Bir tabak yemiş getirtir, bir böbrek ıskarası yaptırır, bazen de bir omlet yer.

Yani usta gelir. Kaşının arası çizgi çizgidir. Beş bin lira drahoma veriyormuş kızın babası. Kız güzelce imiş. Eskiden de bilirmiş a, bu sefer çayda görmüş. Kızın anası "Dans etsenize Yani!" demiş. Yani usta, "Ben dans mans bilmem" demiş. "Bilsem de etmem ya." Kadın açıkça verimkâr olmuş. Yani usta, "Babamla görüşün" demiş.

Demek birahaneye Yani usta da iki biramı içmeye gelmeyecek. "Birahanelerde filan gözükmemeli bir zaman" diyor, "işin ucunda beş bin lira var."

Hey gidi Yani hey! dedim geçen akşam, ufacık kara kuru bir oğlandın. Bak kocaman adam oldun. Ben ağababa oldum. Birahane, eski birahane. Masalar eski masalar. Dünya, başka dünya. Sen, başka adam. Ama ben, hep oyum be Yani usta! Seni de hep öyle görüyorum Yani usta. Kara saçlı, kara gözlü, cin gibi bir oğlan. Hani seninle sinemaya giderdik. Sen yanımda deli olurdun. El çırpardın. Omuzuma vururdun.

"Vresi," derdin, "gördün mü? Bak hafiyeye! Ne yaptı gördün mü? Bir yumrukta..."

O sinema da yerinde yok. O sinema aynalar içinde idi. Yağmurlu havalarda kumaş kumaş, in-

san insan kokardı. Birinci mevkiin çocuklarının arasına karıştığımız zaman içim sevda ile dolardı. Her yüz güzeldi. Her çocuk babacandı. Her el nasırlı, küçük, kirli ve sıcaktı.

Günler geçti. Ben düştüm. İçmek âlâtı bozuldu. Sen koca adam oldun; beş bin lira drahoma alacak kadar. Bari seviyor musun kızı Yani usta?

"Karı değil mi be ağababa, severiz."

Doğru Yani usta, karılar sevilir sevilmesine, ama ben içimden hep çocuk kaldığım için olacak, karılardan çok çocukları severim.

"Beni sevmez misin?"

"Seni mi? O da sorulur mu Yani usta? Seni? Seni çok severim."

"Ama ben çocuk değilim artık."

"Benim gözümde çocuksun."

"Beni çocuk yerine alırsan kızarım; küserim sana. Bir daha da konuşmam."

"Düğüne de çağırmaz mısın, Yani usta?"

"Bak ona çağırırım."

Yani usta ile bir zaman sustuk. Sonra Yani usta nereden hatırına geldi bilmem, bana;

"Sen tiyatrolara filan gidersin, beni de götürsene bir akşam," dedi.

"Başımla beraber; ne zaman istersen..." dedim.

Pazartesi akşamına sözleştik. Tiyatro gişesine erkenden uğrayıp biletleri aldım. Geldim. Yani usta süslenmiş geldi. Geldi ama biletler yarın akşam içindi. Pazartesi akşamları temsil yoktu.

"Yani usta," dedim, "pazartesileri temsil yokmuş; yarın akşam için aldım biletleri."

"Zararı yok, ver benim biletimi sen," dedi.

Dörder bira içtik. Ayrıldık. Ertesi akşam ben saat sekiz buçukta tiyatroya gittim. O gelmemişti daha. Perdenin açılma zili çalarken yanıma başka biri gelip oturdu.

Yani usta biletini satmış, tiyatroya gelmemişti.

Yani usta bana son defa bir çocukluk yapmıştı. Hoşuma gitti. Bir tuhaf oldum. Bir yalnızlık duydum. Halbuki ben tiyatroları hep yalnız seyreder, zevk alırdım. Tenha geceleri seçerdim. Paradilere çıkardım. O akşamki temsil kadar kötüsünü galiba bir daha seyretmeyeceğim.

Hey gidi Yani usta hey! Bunda ne var ki Yani usta, ha? Gelmedin gelmedin. Ne çıkar bundan? Sen yine o aynalı sinemada yanımda oturan küçük çocuksun sokakta gördüğüm zaman. Ama yüreğimi bir şey, bir demirden avuç da sıkmıyor değil hani. Ama boş ver! İnanma! Hadi canım sen de! Üzülme be Yani usta. Beni gördüğün zaman gülümseyiver. Aldırma! Tiyatro da n'oluyormuş? Dünyada dostluk vardır be! O da ölmedi ya!

RIZA MİLYON-ER

Bin dokuz yüz otuz yediden beri İstanbul'a gelmemişti. Otuz yediden kırk yediye on, kırk sekize on bir, kırk dokuza on iki, elli üçe varmaya dört, demek tam on altı yıl.

Otuz yedide, bir şubat sonundaydı. Bu seferki marta rastladığına göre, on altı yıl bir ay şu kadar gün... Yıllar da durulmayan istasyonlardan geçer gibi geçiliyor be!

Trenden indiği zaman pek şaşkındı, pek pişmandı. Ne demeye terliğini, hela kokan ılık sofaları bırakmıştı? Karıcağızının hâlâ pembe yüzünü, oğlunun ikide bir şaplak indirdiği güzel ensesini, kızının kirpiğini bir özleyiş özledi!.. İnsan, radyosunu, radyosunun bulanık yeşil gözünü; kırmızı, yeşil, sarı çizgilerle çizikli gâvur şehirleri adı dolu aydınlık yerini de özler miymiş? Allah kahretsin! Özlermiş insan duygulu olunca. Bereket, şu Sirkeci'nin otelleri her Anadolu kasabasından eşya ve merhaba taşır. Her otel kıraathanesinin aynasına, Hacı Mustafa Efendi'ye, ziraatçiye, Baytar Fuat'a, Kangaloğlu'na, İdris Bey'in damadına, sakallı oğlunun çenesine ait iki canlı çizgi çizilmiştir. Yoksa daha da garipseyecekti. Hani nerde ise... Fen biraz daha terakki etmiş olsa, insanı şöyle bir iğnede semalara uçurup evinin damına bırakıverse, basıp gidecekti. "Evin

damına insem ne yapardım?" diye düşündü. Bacadan içeriye ip mi sarkıtmalı inmek için? Yoksam damdan bağırıp çağırmalı mı? Bağırıp çağırmak ayıp olur. Ne diye hem çocukları uyandırmalı? Ama bu saatte onlar radyonun başındadırlar. Bu saatte kim, hangi hanende veryansın ederdi?

Niye evin damına iniyordu sanki? Düşüncesizlik, düpedüz enayilik! Oraya kadar fen sayesinde, kaba etine vurulmuş bir iğne ile geldiğine göre, bahçeye, hatta evin kapısına da inebilirdi. İğne fazla gelmiş olursa kasabanın üzerinde şöyle bir dolanırdı. Değil mi canım?

Evdekiler ne şaşıracaklardı... Karısı saf saf, cahil cahil:

"Rıza Efendi," diyecekti, "nasıl oldu bu iş hele?

"Eczaneye vardım. 'Vir bana şu seyahat iğnelerinden eczacı bey!' dedim. 'Olmaz' dedi, 'doktor laporu lazım.' 'İtme, eyleme, yapma. Bize de mi eczacıbaşı?' dedim, 'nasıl olsa doktordan alırım almasına ya, neden para verelim değil mi ya?' 'Verememem efendi, verememem' dedi eczacı, 'ya kalbin varsa? Ya tansiyonun yüksekse? Ya ganserli isen? Ya ciğerlerinde gapanmamış yaran varsa?...' İçimden 'Ağzından yel alsın herif!' dedim. Dıştan, 'Vallahi bir şeyciğim yok eczacıbaşı' dedim, 'billahi bir şeyim yok. Turp gibiyim. Ne tansiyonum var, ne basurum. Bu vakit ben doktoru nirede bulayım? Vereyim sana bir doktor parası, vir şu iğnelerden bana.' Gülümsedi. Düşündü, taşındı, gene güldü. Fen ne kadar ilerlerse ilerlesin insanoğlu bu zamanda galıyor, karı. Razılık getirdi. 'Tosla bakalım' dedi, 'evvel-

emirde vizite parasını, yirmi beş papeldir.' Fenle beraber doktor vizitaları da ilerliyormuş İstanbul vilayetinde garı..."

Rıza Efendi silkindi. Amma da yapıyordu ha! Evinde iken kafası hiç böyle olmaza işlemezdi. Ama neden olmasındı? "Fen sayesinde şu hayal ettiklerim pekâlâ mümkündür ama," dedi kendi kendine, "biz gene de bırakalım bu bahsi. Ne de olsa hayal. Şimdilik, halihazırda hayal!"

Kıraathanenin kapısından giren gazeteci, "Mareşal Tito'yu Londra'da vurdular!" diye haykırdı. "Vir bakalım şu gazeteyi!" dedi. On kuruşu verdi. Gazeteci beş kuruş geri verince sevinir gibi yaptı. "Ucuzmuş bu gazete be" dedi, "bizim taraflara gelmez bu gazeteler... Hep on beşliklerini gönderirler. Bak şu İstanbullulara hele... Kendileri beş kuruşa gazete okur, bize on beşe okuturlar."

Soğan... Kaç bin kilo soğanı vardı? Patates, sarmısağı, yulafı, arpası, mısırı?.. Onar kuruş üste koy... Bir hesapladı. Bir patlak verseydi harp... milyonerdi. Rıza Efendi'nin gayesi buydu. Babası Hafız Saim Efendi'den bir ev, bir dükkân, bir tarla kalmıştı. Eve, dükkâna kendi yerleşmişti. Tarlayı ortaklama yarıcıya vermişti. Alır, satar; geçinir giderdi.

Üç yüz dönüm tarla su kenarındaydı. Su kenarındaki tarlada mısırlar alimallah göğe tırmanırdı. Mısırlığın içinde gezinirken insanın püskül kokusundan başı dönerdi. Mısır tarlasında ay ışığını hatırladı. Ne ay ışığıydı o! Kaç para ederdi denizde mehtap! Hani bir mehtaplı akşam mısırlığın içine kandırıp götürdüğü, nasıl olmuştu o gün! Akşam güneşi mısırların içine batmıştı lök gibi.

Bir karpuz kesip yemişti. Tarlanın kenarından geçerken Çingene kızının şalvarını görmüştü.

Sonra günün birinde Çingene uğurlu gelmiş olacak ki, şeker fabrikası için dönümüne bin lira ödemişlerdi tarlanın. Üç yüz dönümü üç yüz bin lira. Deli olacaktı. O akşam da böyle abuk sabuk hülya kurmuştu. Karı karı üstüne almıştı yatağa yatar yatmaz. Bir Boşnak kızı sarı saçlı, mavi gözlü; bir Serezli Çingene esmer, baygın bakışlı, yonca kokulu... Bir Çerkez ince belli. Bir Gürcü çekik badem gözlü, cumudiye tenli... Bir, bir araba almıştı, yağız atlı bir araba. Yaylada bir ev yaptırmıştı. Şeftali ağaçları dikmişti, şeftali.

Ama rahat edememişti. Beş yüz bine çıkarmak için anasından emdiği burnundan gelmişti. Eskisinden daha cimri olmuştu. Şimdi de milyonu bir doğrultabilseydi milyonu. Ne kelimeydi bu be, ne kelime? Mi... li... yon!...

Çabuk söylendiğine ne bakarsın milyonun. Çocuk ağzı olduğuna ne aldanırsın hemşerim. Anasının gözüdür milyon... **Milyon er:** Milyonun erkeği, milyonun adamı. Tam o sıralarda piyangodan da 60.000 lira çıkmamış mıydı? Soyadını da değiştirebilseydi. Şu babası da ne soyadı bulmuştu ya. "Karagözoğlu". Üç yüz lira harcadı. İsmini Rıza Milyon-er koydu. "Rıza Milyoner": Dükkânın kapısına levhayı astı ama, "Yap hesabını sen milyoner değilsin," derseler diye, yüreği titrerdi.

Bir harp çıksa iş tamamdı. O zaman gösterecekti onu sarakaya alanlara. Kilo başına on kuruş bile çoktu. Sekiz kuruşla iş tamamdı. Milyonerdi.

Tito'nun resmine baktı. Ulan olur mu olurdu. Doğru ise şu havadis, harp çıkardı. İlk Cihan Harbi de Avusturya veliahtının öldürülmesinden patlamamış mıydı? Hep Sırbiya'dan patlak vermiyor muydu?

Bir ses; "Oğlunu askere alırlar;" bir başkası, "Şimdiki zamanda bir bomba ne milyon bırakır, ne er, ne ev, ne yaylada köşk Rıza Efendi! Rıza Efendi!" diye kulağına haykırdı.

Yerini değiştirdi. Pencerenin önüne gidip oturdu. Tramvayları seyretti. Bomboş geçen bir tramvaya atlasa, Beyoğlu'na çıksa, dolaşsa hiç de fena olmayacaktı. Gideyim mi, gitmeyeyim mi bir karar vermeden, patatese kilo başına beş kuruş daha bindirdi. Kafasındaki harp ihtimali ile beraber şuna buna yaptığı zamlarla çifte milyoner oldu. Harp çıksın mı çıkmasın mı?.. Çıkarsa milyoner olacaktı, ama ya erkek evlat? Tıpkı kendisine benzeyen karayağız erkek evlat elden gitmiş, yayladaki aşı boyalı ev gitmese bile kazadaki hela kokulu, sac sobalı, halılı sedirli, bahçesi erik ağaçlı, asmalı ev yıkılmış, karı nalları dikmiş... Milyon damada kaldıktan sonra paranın kıymeti yoktu. Hiçbir şeyin kıymeti yoktu. Birdenbire bütün ömrünü boşu boşuna harcadığını sandı. İtibarının paraya, refahının paraya, selametin paraya, radyonun paraya, yayladaki evin paraya dayandığını anlayıverdi.

Kıymeti yoktu. Hiçbir şeyin kıymeti yoktu. Kendi kıymeti bile yoktu. İş miydi sanki alıp satmak? İş miydi sanki malı bekletmek? İş miydi sanki vaktiyle üç yüz kuruş getirmeyen, ikide bir su basan tarlayı üç yüz bine okutup sokakta, mahallede birdenbire selamın, sabahın, saygının,

itibarın değişivermesi? Bütün bunlar iş miydi be?! Birdenbire içini bir fenalık bastı. Sokağa gene daldı.

İşti ya!.. İşti ya!.. Herkes yapabiliyor muydu? Hani talihi de yabana atmamalıydı. Allah insanla bir olmalıydı. Ama Allah da ne demeye seçer seçer de onun gibisini seçerdi, talihli diye?.. O da bilinmez. Hikmetinden sual olunmaz. Akıl ermez buna. Günaha girer adam. Günaha girmemek için fazla düşünmemeli. Hikmetinden sual olunmaz demeli!.. Dini bütün olmalı. Dindar olan derin düşünmemeli, şüphe etmemeli... "Bu böyledir, böyle yazılmıştır levhi hikmette" demeli. Bu hikmetin sualini sormamalı. Soranlar günaha girsin, sorsunlar isterlerse... Hiç olmazsa onun gibi talihliler sormamalı!

"Oğlum kahveci! Çocuğum! Biraz kaşar peynirinlen yarım francala alır mısın bana?"

"Peki amca, alayım."

Düşünmüyor, tramvaylara bakıyor. Düşünmemek olur mu? Kafası saat gibi. Karısını düşünüyor şimdi. Uyumuştur. Horluyordur. Düşünmüyordur. Rüya görmüyordur. Bir ayağını durmadan Rıza Efendi'nin üstüne atmaya savaşıyordur. Ama Rıza Efendi olmayınca, ayak soğuk şilteye düşü düşüveriyor olmalı. Hüsniye Hanım uykusunda tedirgin oluyordur. Kocasının oyluğuna ayağını atmadan rahat edemez ki o. Kahvenin içine dalgın dalgın baktı. Kimseler kalmamıştı. Beyoğlu'na çıkanlar çıkmış, çıkmayanlar odalarına çekilmişti. Yüksek sesle;

"Çeksene şu ayağını be karı!" deyiverdi.

"Getirdim amca."

"Bir de çay söyle oğlum."

"Ocakçı kapadı gitti amca. İstersen ben kahve yapayım."

"Ehh... Pek gitmez ama, yap bakalım!"

Babasıyla tam on altı sene evvel inmişlerdi. Bu otele değil, yandakine inmişlerdi. Babası ertesi günü onu doktora götürmüş, filmler aldırmışlardı. Ertesi günü doktor filmi görünce kendisine şüpheli şüpheli bakmıştı. "Bir film daha çekilsin, bu olmamış," demişti. Bir film daha çektirmişlerdi. Doktor iki filme de bakmış, kafasını sallamış, babasına, iki filmde de bulunan toplu iğne büyüklüğünde bir siyahlığı gösterip, "Tuhaf!" demişti. Ona sualler sormuştu.

"Uykuların nasıl?" demişti.

"Gece terler misin?"

"Kendini odanın ortasında bulduğun zaman şaşırır mısın?"

"Işıkla yatarsan olmaz mı?"

"Peki karanlık odada mı o hal geliyor?"

"Çok su içer misin akşamları?"

"Çok mu yemek yersin?"

"İçki kullanır mısın?"

"İçki içtiğin akşam mı bu haller olur?"

"Kendini sofada bulduğunun sabahı nasıl uyanırsın?"

"Bekâr mısın?"

"Karıya gittiğin zaman, yahut başka türlü –anlarsın ya– rahat ettiğin zaman, olmaz mı bunlar?" demiş, dışarı çıkarttığı babasını çağırmış, bu sefer kendisini dışarı çıkarmıştı.

Trende kasabaya dönerlerken, babası:

"Bir şeyin yokmuş ulan!" demişti. "Evlenince bir şeyin kalmayacak. Bu haller de geçecek. Toplu iğne kadar kara leke. Tövbe Yarabbi! Gü-

nah bütün bunlar be! İnsanın kafasının içi gözükür mü? Bunlar dalavere hep! Hep para tuzağı! Sen askerde iken şubenin doktoru da söylemişti bana... Ulan, sen askerde iken gider, başkasının yatağına oturur konuşurmuşsun gece yarısı. Ne bok yemektir bu! Hiç haberin olmaz mıydı? Uykuda gezme hastalığı da olur muymuş? Böyle hastalık mı olurmuş? Yanında karı olunca, şöyle bir gözünle uyuyan bir karı, böyle hastalık mı kalır adamda, boş ver Rıza sen de... Keyfine bak. Öyle her şeye sinirlenme. Bu herifler hep para tuzağı! Aldırma! Ama çok da içme, yorulma. Ne ise hemen paçaları sıvamalı. Bir gözünlen uyuyan bir karı bulmalı sana."

Ama işte on beş senedir, bir gece bile kendini odanın ortasında bulmamıştı. Demek ki, hasta masta değildi. Ne diye karısı onu İstanbul'a göndermez, ben de geleceğim, diye tuttururdu? Bu sefer de çocuk gibi ağlamıştı. İçini şüpheli bir korku sardı. Keşke karıyı getirseydi. Getirmemişti de sanki bir yere mi gitmişti? Halbuki şöyle bir Beyoğlu'na kadar uzanmalı değil miydi bu akşam? İşte canı bile istemiyordu.

Rıza Efendi, ışıkları ağır ağır söndürülmüş kıraathaneden odasına çıktığı zaman, paranın para olduğunu yeniden bulmuştu. Patates on kuruş fırlasın da isterse harp çıksındı... Çıkarsa çıksın, para ile harbe de karşı dururdu. Biraz altın almalı sarraflardan. Parayı mala çevirmeli. Hemen memlekete dönmeli. Yarın sabah dönme kararını verince uyudu.

Havadisi ertesi günkü akşam gazeteleri yazdı:

".... tüccarlarından Rıza Milyon-er, indiği Şi-

rin Manyas Oteli'nin üçüncü kattaki odasından meçhul bir sebepten sokağa düşerek koma halinde hastaneye kaldırılırken yolda ölmüştür. Polisçe tahkikata başlanılmıştır."

Birkaç gün sonraki gazeteler tamamlayıcı malumatla çıktılar:

"Geçenlerde, Sirkeci"de Şirin Manyas Oteli'nde vukuunu haber verdiğimiz pencereden sokağa düşerek ölme vakasının esrarı çözülmüştür. Tüccar Rıza Milyon-er'in **Sâir-fi-l-menâm** hastalığına müptela olduğu, geceleyin gelen bir kriz neticesinde pencereden sokağa düştüğü anlaşılmış, morga kaldırılan ceset, ailesine teslim edilmiştir."

SARMAŞIKLI EV

"Nasıl ev, nasıl ev?" dedi.

Karşılık vermeden önce, sorusunu neden iki kere sorduğunu düşündüğümü biliyorum ama, kendimden cevabını almaya vakit bulamadım ki.

"Canvermez'in evi," dedim bu sefer.

Ya ev, eve benzemez bir kulübe, bir baraka, bir taş yığını, mağara gibi bir şeydi; ya "Canvermez"in bu köy içinde tanınmışlığı yoktu.

Halbuki bana kendisi söylemişti: "Sarmaşıklı ev dedin mi herkes gösterir, köyün en güzel evidir" diye.

Hatta ben;

"Canvermez de o köyün en meşhur adamıdır," demiştim.

O da:

"Tabii, tabii..." demişti. "Meşhur da laf mı? Köyün bülbülü, köyün tek insana benzeri, köyün tek..."

"Tek?"

"Tek şeyi..."

"Nesi?"

"... iftiharı."

"Medarı iftiharı."

"Tamam, ta kendisi."

Gülüşmüştük.

Adam hâlâ yüzüme garip garip bakıyordu.

Şaşkın bir hali vardı. Birdenbire başını salladı. Güldü. Ta uzaktan, elinde boya tenekesi ile geçen birine seslendi:

"Sabri! Sabri!

"Söyle Mihal usta?

"Gel hele, gel.

"İşim var.

"Allah aşkına gel. Canvermez'in evi aranıyor. Sarmaşıklı evmiş."

Boyacı dönmüş, bizden yana doğru geliyordu. O yaklaşa dursun, adam, gözleri yüzümde arandı durdu. Gözlerini kısıyor, açıyor, yine kısıyor, yine açıyordu. Buruşuk yüzünde, kazma dişli ağzında, pis ve seyrek bıyıklarında hani neşeli bir şeyler de yok değildi.

Boyacı artık hemen hemen yanımızdaydı. İri bir çocuktu boyacı. Taze, sevimli, sıhhatli bir yüzü vardı. Tombul yanaklarında çukurlar açan bir gülümseme ile yanımıza geldi. Selam verdi.

"Siz mi arıyorsunuz Canvermez'in evini?" dedi bana.

"Evet, ben arıyorum.

Mihal usta gülerek:

"Sen biliyor musun ki?" dedi.

"Biliyorum ya," dedi boyacı. "Şimdi oraya gidiyorum ben de ya!

"Öyle mi? Allah Allah!" dedi Mihal usta, alay ederekten. Bıyıklarını tozlanmışlar gibi süpürdü. Kaşlarını da aynı şekilde parmaklarıyla silkti:

"Al götür efendiyi öyle ise," dedi.

Arkasını dönüp giderken ensesindeki buruşukluklarda, sanki bir başka Mihal ustanın birkaç yaş daha ihtiyar ve köse bir benzeri, âdeta bir

ikiz ve köse kardeşi gülümsermiş gibi geldi bana.

Boyacı çocukla yürüdük. Şişman vücudundan çıkan taze bir ter kokusu etrafımızı sardı. Güneş yaktıkça yakıyordu. Bir kırk adım kadar yürümüştük. Birden Mihal ustayı da yanımda buldum. "Geri mi döndün?" diye sorayım, dedim. Vazgeçtim. On dakika kadar, ağaçsız, gölgesiz yolda beraberce yürüdük konuşmadan. Şişman boyacıdan çıkan ter kokusu bir ara eksilir gibi olurken bu sefer de Mihal ustadan, bir kapanık oda, öksürük, yıkanmamış eski bir mendil kokusu fırladı. Yirmi adım ötemizdeki gölgeliğe varmak içinmiş gibi öne doğru fırladım. Bir ara dönüp baktım ki, boyacı ile Mihal usta büsbütün yavaşlamışlar. Fısır fısır konuşuyorlar. Benim hakkımda konuşuyorlarmış gibi geldi bana. Bir muhavere ucu yakaların umudu ile ben de yavaşladım. Baktım güneşin ortasında duruvermişler. Atkestanesinin koyu gölgesine on adım var yok. Gölgeye mi gitsem, onları mı beklesem, yoksa olduğum yerde durup kulak mı kabartsam, diye kararsız düşünürken beni çağırdılar.

"Gelin yahu, şu gölgelikte konuşalım canım," dedim.

"Yok yok, gel buraya hele!" dediler.

Yanlarına vardım. Keskin ter kokusu ile ağızda çürümüş bir pastırma kokusu içinde bunalmış bir halde, suallerine cevap vermeden, başka bir sual yağmuruna tutularak, bir ondan, bir ötekinden yana döne döne hal oldum.

"Canvermez'i nereden tanıyorsun?"

"Oda mı kiralayacaksın?

Canvermez'in evi var mıymış?.. Onu nerde görmüşüm ilk önce?.. Bende hiç akıl yok muy-

muş? Nasıl olurmuş? Canvermez'in asıl ismi ne imiş, biliyor mu imişim?

Lazım geldiği kadar, daha doğrusu bildiğim kadar verebildiğim cevapları dinlemediler bile.

"Var git hemşerim!" dediler. "Bu köyde Canvermez diye bir adam yok. Olsa bile evi yok. Evi olsa bile kiralayacak odası yok. Varsa bile öyle bir adamla oturulmaz. Oturulsa bile çekilmez." Çekilse bile onlar Canvermez'in evini bilmiyorlarmış; bilseler bile bana göstermezlermiş.

Aralarında Rumca konuştular. Bana yine;

"Var git hemşerim, var git!" dediler.

Konuşurken farkına varmadığım soldaki daracık, cennet gibi gölgeli bir yola sapıp gülüşerek kayboldular. Uzun zaman kendilerini görmeden seslerini işittim.

Şaşırmış kalmıştım. Canvermez'i ben senelerden beri tanırım. Kendi halinde bir adamcağızdır. İsmini merak edip sormamışımdır. Bu köyde oturur. Ona bakılırsa, babadan kalma üç odalı bir evi vardır. Odaların birinde kendisi oturur, ikisini yazın kiraya verir, emanetçilik gibi bir şeyler yapar. Bekârdır. Odalarından biri tutulmuş, ötekini de ben tutayım, demiştim.

Atkestanesinin altına nihayet vardım. Bitmişim; bir taş parçasının üstüne oturdum. Çevremde bir horoz iki-üç tavuğuyla beraber geziniyor; görünürlerde başka kimsecikler yok. Yolda da insan yok. Herkes öğle uykusuna yatmış olacak. Dalmışım. Az sonra, ihtiyar bir adam sırtında bir denkle göründü. Tam benim oturduğum taşın yanında durdu. Dengi bana tutturdu... Beraberce aşağıya aldık. O da taşın boş kısmına çöktü. Bir cigara yaktı. Körolası! Artık sormaya cesaret

edemiyordum ama, sormak da lazımdı. Uzaklardan aldım lakırdıyı:

"Bu köyden misin hemşerim?" dedim.

"Değiliz bu köyden amma, buralı olduk sayılır. Yirmi senedir burda hamallık ederim."

"Buralı sayılırsın."

"Sayanlar da var, saymayanlar da."

Amma da köye düşmüşüm ha! Şöyle aydınlık cevap veren birine rastlamayacak mıyım bu köyde?

"Köyünüz güzel ama..."

"Gününe bağlı. Güzel günü olur, cigaran, paran varsa... Ocak yanarsa... Çorba pişerse, yük çıkarsa... Tıngırın varsa... Keyfin gıcırsa..."

"Doğru, her şey şarta bağlı şunun şurasında."

"Şartsız şurtsuz yaşayanlar da var."

"Var, var ama..."

"Ölüm de var arkada, ölüm. Şu köşkün sahibi de ölecek. Şu horoz da." Göğsüne vurdu: "Şu ben de" Yüzüme baktı: "Şu sen de..."

"Doğru, doğru ama," dedim, "yine fark var."

"Nede? Ölüden ölüye mi?" dedi.

Şaşkınlığıma geldi:

"Öyle ya," dedim.

"Yok yok!" dedi. "Ölüden ölüye fark yok; canlıdan canlıya fark var."

Düşündüm: Domuzuna haklıydı. İçimden, "Vay anasını!" dedim. Sanki "Vay anasını!" dediğimi duymuş gibi yüzüme bakıp;

"Ya!.." dedi.

"Ben de onu söylemek istiyordum ya, canlıdan canlıya fark domuzuna," dedim.

"O var," dedi. "Amenna!"

Yakındaki köşkün balkonundan koca burunlu, ipek pijamalı şişman bir erkek hayali gördük ikimiz de. Bize ters ters baktı bu hayal. Açık balkon kapısını hırsla kapadı.

Hamal;

"Uykudan uyandırdık beyi," dedi. "Öğleleri uyursa benden çok yaşayacağını sanıyor."

"Yaşamaz mı?"

"Yaşamaz!" dedi.

"O ellilik var yok. Ben yetmiş beşliğim. Onun suratında, ayağında, bıyığında Azrail'in eli var şimdiden."

"Sende yok mu?"

"Benim mumum sönecek," dedi; "ben keyiften, çok yemekten ölmeyeceğim; benim mumum sönecek."

"Ama," dedim, "bak o uyuyor şu öğle sıcağında, püfür püfür. Kalkınca uykudan buzlu meyveler, şeftali, erik... Sen sırtında yük, sokak çeşmesi akmaz. Çeşme bile yok köyün içinde."

Cevap vermedi. Ağzı köpürmüş gibiydi. Can alacak yerini bulmuş gibiydim. O gözünü kapamıştı. Yavaş yavaş, süzgün süzgün açtı. Çenesini sakalıyla beraber tuttu.

"Firigidaireden," dedi, "bir salkım üzüm aldım şimdi; al pehlivan. Yedim. Üstüne de bir maşraba Tomruk suyu içtim."

Sahiden üzümü yemiş, Tomruk suyunu içmiş gibiydi. Gözüm kör olsun, alay etmek için;

"Afiyet şeker olsun!" demedim.

"Tut bakalım şu dengin ucundan babalık; kaldır; tamam. Hadi Allaha ısmarladık!"

"Aman hemşerim! Dur hele! Sana bir şey soracaktım."

Dengin altından kara gözlerinin alı baktı. Kızgın;

"Sor bakalım, ama elini çabuk tut!" dedi.

"Şu sarmaşıklı evi soracaktım da."

"Nasıl ev, nasıl ev?" dedi.

Tuh Allah kahretsin. Herkes mi bu haltı karıştıracaktı. Son bir ümitle;

"Canvermez'in evi," dedim.

Yokuşu tırmanmaya başladı. Başını iki tarafa sallayıp homurdanıyordu:

"Var git hemşerim işine," dedi, "var git."

İhtiyar hamal güneşe bir adım kala, tekrar yükün altından kafasını çıkarıp bana doğru çevirdi:

"Hem," dedi, "yanlış arıyorsun. Canvermez'in değil, Canveremez'in evini sor."

Köyün çarşısına indim. Bir sütçü dükkânına girdim. Yüz dirhem ekmekle yoğurt getirttim. Üstüne bir de buz gibi Elmalı suyu içtim.

"Borcum ne hemşerim?

"7,5 ekmek, 40 yoğurt... Elli kuruş beyim."

Güler yüzlü bir Arnavuttu sütçü. İri iri elleri vardı. Mavi gözleri pek cana yakındı. Herhalde beni de Arnavut sanmış olacak ki, Tirana'dan, Kegalar'dan megalardan söz açtı. Arnavutça bilip bilmediğimi sordu. "Hiç bilmem" dedim. "Oralardan çocukken gelmişim," dedim mi demedim mi, hatırlamıyorum.

Kapıdan çıkarken yine birdenbire bir cesaret geldi. Arnavuttuk sözümona ya, sütçünün hoşuna gitsin diye;

"Hemşerim," dedim, "Canveremez'in evi ne tarafta?"

Sorum besa gibi sağlamdı. Arnavutun su

muhallebisi gibi yumuşak ve beyaz yüzündeki çakır gözleri, bir harp gemisi hışmıyla üzerime doğru yürürken kendimi sokakta buldum. Ben kapıdan çıkarken o ağzı tükürük içinde:

"Kimin evi, kimin evi more?" diyordu.

EFTALİKUS'UN KAHVESİ

Bir genç adam yanıma geldi:

"Merhaba," dedi.

"Ooo, merhaba!" dedim.

Sonra benimle çoktandır tanışmak istediğini, bir fırsatını bulamadığını söyledi. Yürümeye başladık. Öyle şeyler soruyordu ki, samimi olup olmadığını anlayabilmek zordu. Sordukları samimi ise onun hesabına, değilse benim hesabıma dikkatli bulunmak lazım geliyordu. Öyle ya, ya alay ediyorsa?.. Cepheyi ona göre alıp, bir fırsatını bulup tüymek hayırlı olur. Ama ciddi ise bu samimiyeti çocukluğa, toyluğa vermeli. Nasıl olsa bir gün, kafasında, senin için daha çok histen doğan hayranlık duygusu silinip gidecektir. Bu hayranlığa da fazla güvenmeye gelmez. Sürüp gitmesi benim için de, onun için de iyi bir şey ya. Onun için şüpheliyim. İkimizin de uzun uzun yerimizde saydığımıza bir işaret olmaz mı?

Genç adamın niyeti yazı yazmak olduğuna göre, benimle alay etmek için samimi olması ihtimali çok kuvvetli ama, ne yapalım fazla zeki ve dikkatli görünmeye de gelmez; bu da bir nevi ukalalık olur. İyisi mi, alay etmesi ihtimaline karşı yapılacak en doğru hareket, işi samimiyete dökmek, yutmuş görünmek. Çok zeki birisi ise, sonuna kadar bu hayran rolünde seninle oynaya-

bilir. Varsın oynasın; bununla bir şey kazanmış olmaz. Sahiden samimi ise ne mutlu. Olabilir. Sen o yaşta bugün hiç hoşlanmadığın yazıcıları, onlara yaklaşmaya bile cesaret edemeden, başka dünyadan insanlar gibi seyretmemiş miydin?

Şimdi bile hayranlıktan kurtulamadığın Frenk muharrirleri yok mu? Gide'i görsen, bu seksenlik ihtiyarı nasıl hayranlıkla seyretmezsin, konuşma fırsatı bulsan, kimbilir ne olmadık sualler sormazsın!

"Sizinle böyle bir kahvede oturabileceğim hiç aklıma gelmezdi."

Yan gözle yüzüne bakıyorum. Alay etmiyor vallahi. "O alay etmiyorsa ben mi etmeliyim?" diye düşünüyorum.

"Sizin hikâyelerinizi..."

Sonradan, belki de pişman olacağı cümlesini tamamlatmamak için hemen müdafaaya geçmeli. Genç adam hem de eleştirmeci olmak istediğini söylüyor. Öylesine pişman olacak ki. Rotayı değiştirmeli.

"Siz de hikâye mi yazarsınız?"

"Benim yaşımda herkes gibi şiir yazıyorum. Bir iki hikâye de denedim ama, beceremedim. Daha çok tenkide çalışıyorum. Neşredilmiş bilmediğim Türkçe bir hikâye yok, diyebilirim. Ama sizin..."

"Şu karşıdaki adama bakın. Anadan doğma kördür. Bakın karşı tarafa, 'Mahmut Bey' diye sesleniyor. Demek ki, Taksim sinemasının önünde olduğunu, karşıdaki börekçi dükkânında da Mahmut Bey isimli bir adam bulunduğunu biliyor. Bize bir seziş gibi gelen korkunç ilim, ona kimbilir kaç seneye mal oldu."

"Mesela siz bundan, hemen güzel bir..."

Olabilir ama, ben bu hikâyeyi yazmayacağım. Yalnız düşünüyorum; acaba kör, etrafın havasından, gürültüsünden mi nerede bulunduğunu anlıyor, yoksa adımlarını mı sayıyor? Siz ne fikirdesiniz? Sağdan şu kadar, faraza 98 adım yürürsem Taksim sinemasının önünde olacağım. Evden çıkarken saat dokuza bir mi vardı? Ağır yürüyorum. Şimdi saat tam dokuz olmalı. Börekçi Mahmut'un saat dokuzda dükkândan ayrıldığı görülmemiştir.

Gözlerinizdeki karanlık, dışarının tahassüslerinden, kafasında bir aydınlık yaratmış olabilir. Belki de Şişli'den yürüyor, Harbiye'deki seslerle Taksim bahçesinin önündeki sesler arasında, bizim farkına varmadığımız neler olabilir? Havada da bir değişiklik vardır. Hatta gözlerindeki zifiri karanlıkta bile ruhi bir zifiri karanlık farkları bulunabilir mi? Ama, bana öyle geliyor ki, daha çok seslerden, bizim için bilinmeyen, ama onun için hiç şaşmayan, değişmeyen, değişmez mahiyetini muhafaza eden gürültülerden...

Biz, sokağın hendesesinin de farkında değiliz. Ama o, münhanileri, müstatilleri, sokağın haritasını, teferruatını kafasına çizmiş olabilir. Belki semtlerin kokuları da vardır. Dükkânlar da ayrı ayrı kokabilir. Onun tabanının bildiği çukurlar da, tümsekler de bulunabilir. Körlük ne kadar modası geçmiş bir edebiyata benziyor. Kılı kırk yaran bir edebiyata...

Ben bütün bunları kafamda düşünürken, genç arkadaşım durmadan beni öven sözler söylüyor. Belki de bu sözlerin tesiriyle kör hakkında uzun uzun düşünüyorum.

Kör adamı Mahmut Bey, karşı taraftan alıp beriki kaldırıma geçirdi. Adımını yaya kaldırımına atar atmaz kör;

"Sadık ağabey, merhaba!" dedi.

"Ooo, merhaba, Mösyö İvan, bu sabah erkencisin," dedi Sadık Bey.

İvan:

"Ne erkeni yahu!" dedi. "Saat dokuzu on geçiyor."

Taksim'deki saat tam dokuzu on bir geçiyordu.

Bu kadarı fazlaydı. Yanımdaki genç arkadaş, bu sırada hikâyelerimden hangilerini beğendiğimi soruyordu.

"Bilmem," dedim. Sonra, "İşittiniz mi?" dedim.

"Neyi?"

"Kör, saatin tam dokuzu on geçtiğini söyledi," dedim. "İki dakika evvel."

"Yok canım!" dedi

"Vallahi!" dedim.

"Olur şey değil!" dedi.

Olur şeydi. Birdenbire işi keşfetmiştim. Mahmut Bey, körü almak üzere karşıya geçtiği zaman, otomobil kornalarından duyamadığım bir konuşma yapmıştı körle. Saati o zaman sormuş olabilirdi.

Genç arkadaşla artık iyice dost olmuştuk. Bazılarını çekiştirebiliyorduk. Hikâyelerimi beğenmeyen eleştirmeciler hakkında beni müdafaa etmesini zevkle dinliyordum. Tam bu sırada, bir beş dakika, körün nasıl bildiğini düşünüyormuş gibi sustuk.

Sonra:

"Hikâyelerinizi nasıl yazarsınız?" dedi.

Güldüm. Alay edip etmediğini anlamak üzere yüzüne baktım. Hayır vallahi alay etmiyordu. Ne iyi çocuktu bu.

"Sizin," dedi, "en çok **Lüzumsuz Adam**'ı severim. Sonra **Baba Oğul**'u, bir de **Tesbih** hikâyeniz vardır, o da hoştur," dedi. "**Kameriyeli Mezar** da fena değildir."

Mahcup, ama ağzım kulaklarımda susuyordum.

"Ama sorduğuma cevap vermediniz ki?" dedi.

"Ne sormuştunuz?"

"Hikâyeyi nasıl yazarsınız demiştim?"

"Bilmem" diyebildim.

Düşündüm:

Setin üstündeki kahvenin altından körün sesi geliyordu. Sadık Efendi ile bağıra bağıra konuşuyorlardı.

"Bilmem," dedim yine, "işte böyle körükörüne. İşte mesela şimdi bir hikâye yazıyorum. Hem ismini bile koydum," dedim.

"Nedir ismi? Demek önce ismini koyarsınız hikâyenin?" demedi.

"Yok ama, bu isim hoşuma gitti de onun için," demedim.

"Nedir?" diye sormadı.

"**Eftalikus Kahvesi.** Hatta kahvesini de bir kenara atıp yalnızca Eftalikus da olur. Hem de hikâye ile münasebeti de ikinci derecede olabilir."

O, demediklerimi anlamış gibiydi:

"Demek böyle yazarsınız siz hikâye?" dedi.

"Nasıl?" diye bu sefer ben sordum.

"Ne bileyim," dedi. "Evvela ismini korsunuz. Sonra bir defa kurarsınız. Bir neticeye bağlarsınız."

"Yok yahu," dedim. "Öyle yapmam. Doğrusunu ister misiniz? Ben hikâyemin nasıl yazıldığını da pek bilmem," dedim.

Paraları vermek üzere ayağa kalktık. Genç adam parayı bana verdirtmemek için samimi bir acele gösterdi.

Yanımızda kahvesine tavla oynayan iki kişi, bu ben vereceğim, sen vereceksin münakaşasına gülümseyerek baktılar. Garson benim kasketimden ve kirli muşambamdan, vakti hâlime dair pek acele bir karar vermiş olduğunu tahmin ettiğim bir hesapla, benim paramı almakta bir tereddüt geçirdi. Ve o sırada genç arkadaş da kahveleri ödedi.

Ben;

"Ayıp ettiniz!" dedim.

Eftalikus'un merdivenlerini indik.

İşte hikâyelerimi nasıl yazdığımı şimdilik merak eden dostum, yarın, incir çekirdeği doldurmayacak mevzuları yazan bir hikâyecinin iyi bir hikâyeci olmadığını yazacağına göre, bilmem hikâyem oldu mu? Olmadıysa ne yapalım? Bizim hikâye anlayışımız da böyle efendim.

HİŞT, HİŞT!..

Yürüyordum. Yürüdükçe de açılıyordum. Evden kızgın çıkmıştım. Belki de tıraş bıçağına sinirlenmiştim. Olur, olur! Mutlak tıraş bıçağına sinirlenmiş olacağım.

Otların yeşil olması, denizin mavi olması, gökyüzünün bulutsuz olması, pekâlâ bir meseledir. Kim demiş mesele değildir, diye? Budalalık! Ya yağmur yağsaydı... Ya otların yeşili mor, ya denizin mavisi kırmızı olsaydı... Olsaydı o zaman mesele olurdu, işte.

Çukulata renginde bir yaprak, çağla bademi renkli bir keçi gördüm. Birisi arkamdan;

"Hişt!" dedi.

Dönüp baktım. Yolun kenarındaki daha boyunu bosunu almamış taze devedikenleriyle karabaşlar, erik lezzetinde bana baktılar. Dişlerim kamaştı. Yolda kimsecikler yoktu. Bir evin damını, uzakta uçan bir iki kuşu, yaprakların arasından denizi gördüm. Yoluma devam ederken;

"Hişt, hişt!" dedi.

Dönüp bakmak istedim. Belki de çok istediğim için dönüp bakamadım. Olabilir. Gökten bir kuş, "hişt hişt" ederek geçmiştir. Arkamdan yılan, tosbağa, bir kirpi geçmiştir. Bir böcek vardır belki, "hişt hişt" diyen.

"Hişt!" dedi yine.

Bu sefer belki de isteksizlikten dönüp baktım, çalıların arasına birisi saklanıyormuş gibi geldi bana.

Yolun kenarına oturdum. Az ötemde bir eşek otluyor. Onun da rengi çağla bademi; ağzı, dişleri, kulakları, boynu ne güzel. Otluyor, otları âdeta çatırdata çatırdata yiyor. Belki de bu çıtırtılı, çatırtılı sesi "hişt hişt" diye duymuşumdur? Eşeğin ot koparışının sesinden apayrı bir ses:

"Hişt hişt hişt!" dedi.

Hani bazı, kulağınızın dibinde çok tanıdığınız bir ses, isminizi çağırıverir. Olur değil mi? Pek enderdir. Belki de kendi kafanızın içinden sizin sevdiğiniz, hatırladığınız bir ses, ses olmadan sizi çağırmıştır. Olabilir.

Birdenbire güneşi, buluta benzemez garip ve sarı bir sis kapladı. Bir kirli el, çağla bademi eşeğin sırtından bir kumaş çekip aldı. Her zamanki külrengi, yer yer havı dökülmüş eski mantosunu giydirdi eşeğe. Yola indim. İstediği kadar "hişt" desin, sahici sulu bir dost olsun. İsterse kimseler olmasın, kendi kendime kulağıma "hişt hişt" diyen bir divâne olayım ben, aldırmayacağım.

Belki bir kuştur. Belki tosbağadır. Belki de kirpidir. Belki de yakın denizden seslenen bir balık, bir canavardır. Karabataktır. Mihalâki kuşudur.

İyisi mi ben kendim "hişt hişt" derim. O zaman tamamı tamamına pek "hişt hişt" seslenişine benzemeyen, benzemesin diye uğraştığım bir mırıldanmadır, tutturdum.

Birdenbire, önümde bir adamla bir kadın gördüm. Kalpazankaya yolunu sordular. "Üstündesiniz," dedim. Sanki yol hareket etti. Yürüme-

diler. İki adımda benden uzaklaştılar. Koyunların arasına yüzükoyun uzanmış papazın oğlunu gördüm. Yüzünden aptal, çilli horoza benzer bir mahluk kalktı. Ağzının salyasını sildi. Kuzuyu bacaklarından tuttu. Kuzu ile yere yıkıldı. Kuzuyu burnundan öptü. Papazın oğlu çirkin, aptal, otuzbirli bir yüzle baktı. Şimdi bir çiçek tarlasındaydım. Bana "hişt hişt" diyen mutlak bir kuştu. Vardır böyle kuşlar. "Cık cık" demezler de, "hişt hişt" derler. Kuştu, kuş.

Bir adam yer belliyordu. Belin demirine basıyor, kırmızıya çalan bir toprak altını, üste aktarıyordu.

"Merhaba hemşerim!" dedi.

"Ooo! Merhaba?" dedim.

Tekrar işine daldı. "Hişt hişt" dedim. Aldırmadı. Bir daha "hişt" dedim. Yine aldırmadı. Hızlı hızlı "hişt hişt hişt!"

"Buyur beğim," dedi.

"Bir şey söylemedim," dedim.

Küçük parmağını kulağına soktu. Kaşıdı. Çıkarıp parmağına baktı. Belin sapına siler gibi yaptı.

"Hişt hişt!" dedim.

Yüzünü göğe kaldırdı. Kuşlara baktı. Denize baktı. Dönüp şüphe ile bana baktı.

"Bu sene enginarlar nasıl?" dedim.

"İyi değil!" dedi.

"Baklayı ne zaman keseceksin?"

"Daha ister," dedi.

Nefes alır gibi "hişt" dedim.

Yine şüphe ile denize, şüphe ile göğe, şüphe ile bana baktı.

"Kuşlar olmalı," dedim.

"Benim de kulağıma bir hışırtı gelir amma," dedi, "ne taraftan gelir? Zati bu sırada şu kulağım ağırlaştı."

"Bir yıkatmalı," dedim, "benim de geçenlerde ağırlaşmıştı..."

"Yıkattın mı?"

"Yıkatmadım, hacet kalmadı, doktora gittim. Alıverdi; pislikmiş."

"Çocuklar nasıl?" diye sordum.

"İyiler," dedi. "Dokuzdu sekiz kaldı. Biliyorsun dokuzuncunun macerasını ya..."

"Sus, sus," dedim. "Yürekler acısı. Haydi Allaha ısmarladık!"

"Haydi güle güle."

Biraz uzaklaşınca:

"Hişt hişt."

Bu sefer yakaladım. Bahçıvandı. Oydu oydu.

"Hadi, hadi, yakaladım bu sefer seni!" dedim.

"Yok vallahi!" dedi, "vallahi daha kesmedim bakla, senden ne diye saklayayım, parasıyla değil mi?"

"Sen değil misin 'hişt hişt' diyen?"

"Ben de duyarım bir ses, amma bulamam nereden gelir?"

Nereden gelirse gelsin; dağlardan, kuşlardan, denizden, insandan, hayvandan, ottan, böcekten, çiçekten. Gelsin de nereden gelirse gelsin!.. Bir "hişt hişt" sesi gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insanoğulları...

"Hişt hişt!"

"Hişt hişt!"

"Hişt hişt!"

DÜLGER BALIĞININ ÖLÜMÜ

Hepsinin gözleri güzeldir. Hepsinin canlıyken pulları kadın elbiselerine, kadın kulaklarına, kadın göğüslerine takılmaya değer. Nedir o elmaslar, yakutlar, akikler, zümrütler, şunlar bunlar?..

Mümkünü olsaydı da balolara canlı balık sırtlarının yanar döner renkleriyle gidebilselerdi bayanlar; balıkçılar milyon, balıklar şan-ü şeref kazanırdı. Ne yazık ki soluverir ölür ölmez, öyle ki, üzülmüş bebeklere döner balık sırtının pırıltıları. Benim, size ölümünü hikâye edeceğim balığın öyle pırıltılı yanar döner pulları yoktur. Pulu da yoktur ya zavallının. Hafifçe, belirsiz bir yeşil renkle esmerdir. Balıkların en çirkinidir. Kocaman, dişsiz, ak ve şeffaf naylondan bir ağzı vardır: Sudan çıkar çıkmaz bir karış açılır. Açılır da bir daha kapanmaz.

Vücudu kirlice, esmer renkte, demiş miydim? Yamyassıdır, demiş miydim? Tam ortalık yerinde, her iki yanda sağlı sollu iki başparmak izi diyebileceğimiz koyu lekeler vardır, demiş miydim?..

Rum balıkçıların Hırisopsaros (Hıristos balığı) dedikleri bu balık, vaktiyle korkunç bir deniz canavarı imiş. İsa doğmadan evvel, Akdeniz'e dehşet salmış. Bir Finikeli denize düşmeye gör-

sün! Devirdiği Kartacalı çektirmesinin, Beniisrail balıkçı kayığının sayısı sayılamamış. Keser, biçer; doğrar, mahmuzlar; takar, yırtar; koparır, atar; çeker parçalarmış. Akdeniz'in en gözüpek; insandan, hayvandan, fırtınadan, yıldırımdan, yağmurdan, beladan, işkenceden yılmaz korsanı; dülger balığının adından bembeyaz kesilirmiş.

İsa, günlerden bir gün, deniz kenarında gezinirken sandallarını büyük bir korkuyla bırakıp kaçan balıkçılar görmüş. "Ne oluyorsunuz?" diye sorunca balıkçılara; "Aman" demişler balıkçılar, "elaman! Elaman, bu canavardan! Sandallarımızı kırdı, arkadaşlarımızı parçaladı. Hepsinden kötüsü, balık tutamaz olduk, açlıktan kırılırız."

İsa, yalınayak başı kabak, dülger balıklarının yüzlercesinin kaynaştığı denize doğru yürümüş. En kocamanını, uzun parmaklı elleriyle tutup sudan çıkarmış. İki elinin başparmağı arasında sımsıkı tutmuş, eğilmiş, kulağına bir şeyler söylemiş...

O gün bu gündür dülger balığı, denizlerin görünüşü pek dehşetli, fakat huyu pek uysal, pek zavallı bir yaratığıdır. Birçok yerlerinde çiviye, kesere, eğriye, kerpetene, testereye, eğeye benzer çıkıntıları, kemikle kılçık arası dikenleri vardır. Dülger balığı adı, bunlardan ötürü ona takılmış olmalı.

Bütün bu alât-ü edevatın dört yanını, şeffaf naylondan diyebileceğimiz işlemeli bir zar çevirmektedir. Kuyruğa doğru bu incecik zar azıcık kalınlaşır, rengi koyulaşır, bir balık kuyruğunun biçimini alır.

Oltaya tutuldu muydu, dünyasına, sulara küsüverir. Nasıl bir korku içine düşer kimbilir?

Onun için dünya bomboştur artık. Oltadan kurtulsa da fayda yoktur. Suyun yüzüne yamyassı serilir. Kocaman gözleriyle insana mahzun mahzun bakar durur. Sandala aldığınız zaman dakikalarca onun sesini işitirsiniz. Ya, sesini! Bir o, bir de kırlangıç balığı sandalda ölünceye kadar ikide bir feryada benzer, soluğa benzer acı bir ses çıkarır. İnce zardan ağzını bir kere ağlara vurmasın, küstüğünün resmidir dülger balığının.

Bir gün, balıkçı kahvesinin önündeki yarısı kırmızı, yarısı beyaz çiçek açan akasyanın dalına asılmış bir dülger balığı gördüm. Rengi denizden çıktığı zamanki esmer renkteydi önce. Vücudunda hiçbir kımıldama yoktu. Taş kadar cansızdı. Yalnız âletlerinin etrafını çeviren incecik, ipekten bile yumuşak zarları oynaşıp duruyordu. Böyle bir oynama hiç görmemiştim. Evet, bu bir oyundu. Bir görünmez iç rüzgârının oyunuydu. Vücutta, görünüşte hiçbir titreme yoktu. Yalnız bu zarlar zevkli bir ürperişle tatlı tatlı titriyorlardı. İlk bakışta insana zevkli, eğlenceli bir şeymiş gibi gelen bu titreme, hakikaten bir ölüm dansıydı. Sanki dülger balığının ruhu, rüzgâr rüzgâr, bu incecik zarlardan çıkıp gidiyordu; bir dirhem kalmamacasına.

Hani bazı yaz günleri hiç rüzgâr yokken, deniz üstünde bir meneviş peydahlanır. İşte öyle bir cazip titremeydi bu. İnsanın içini zevkle, saadetle dolduruyordu. Ancak, balığın ölmek üzere olduğu düşünülürse, bu titremenin anlamı hafifçe acıya yorulabilirdi. Ama insan yine de bu '**anlam**'a almamaya çalışıyordu. Belki de bu, harikulade tatlı bir ölümdü. Belki de balık, hâlâ suda, derinliklerde bulunduğunu sanıyordur. Karnı

tok, sırtı pektir. Akşam olmuştur. Deniz dibinin kumları gıdıklayıcıdır. Altta, dişi yumurtaları, yukarılarda erkek tohumları sallanıyor, sallanıyor, sallanıyordur. Vücudunu bir şehvet ânı sarmıştır... Birdenbire dehşetli bir şey gördüm: Balık tuhaf bir şekilde, ağır ağır ağarmaya, rengini atmaya, bembeyaz kesilmeye giden bir hal almaya başlamıştı. "Acaba bana mı öyle geliyor? Sahiden rengini mi atıyor?" demeye, dikkatli bakmaya lüzum kalmadan, yanılmadığını anladım.

Kenarları süsleyen zarların oyunu çabuklaşmaya; balık da, gitgide, saniyeden saniyeye pek belli bir halde beyazlanmaya başladı. İçimde dülger balığının yüreğini dolduran korkuyu duydum. Bu, hepimizin bildiği bir korku idi: Ölüm korkusu.

Artık her şeyi anlamıştı. Denizlerin dibi âlemi bitmişti. Ne akıntılara yassı vücudunu bırakmak, ne karanlık sulara, koyu yeşil yosunlara gömülmek... Ne sabahları birdenbire, yukarılardan derinlere inen, serin aydınlıkta uyanıvermek, günün mavi ile yeşil oyunları içinde kuyruk oynatmak, habbeler çıkarmak, yüze doğru fırlamak... Ne yosunlara, canlı yosunlara yatmak, ne akıntılarda âletlerini yakamozlara takarak yıkanmak, yıkanmak vardı. Her şey bitmişti.

Dülger balığının ölüm hali uzun sürüyor. Sanki balık şu hava dediğimiz gaz suya alışmaya çalışmaktadır. Hani biraz dişini sıksa, alışması bile mümkündür gibime geldi.

Bu iki saat süren ölüm halini dört saate, dört saati sekiz saate, sekiz saati yirmi dörde çıkardık mıydı; dülger balığını aramızda bir işle uğraşırken görüvereceğiz sanıyorum.

Onu atmosferimize, **suyumuza** alıştırdığımız gün, bayramlar edeceğiz. Elimize görünüşü dehşetli, korkunç, çirkin ama aslında küser huylu, pek sakin, pek korkak, pek hassas, iyi yürekli, tatlı ve korkak bakışlı bir yaratık geçirdiğimizden böbürlenerek onu üzmek için elimizden geleni yapacağız. Şaşıracak, önce katlanacak. Onu şair, küskün, anlaşılmayan birisi yapacağız. Bir gün hassaslığını, ertesi gün sevgisini, üçüncü gün korkaklığını, sükûnunu kötüleyecek, canından bezdireceğiz. İçinde ne kadar güzel şey varsa hepsini, birer birer söküp atacak. Acı acı sırıtarak İsa'nın tuttuğu belinin ortasındaki parmak izi yerlerini, mahmuzları, kerpeteni, eğesi, testeresi ve baltasıyla kazıyacak. İlk çağlardaki canavar halini bulacak.

Bir kere suyumuza alışmaya görsün. Onu canavar haline getirmek için hiçbir fırsatı kaçırmayacağız.

KAFA VE ŞİŞE

Bütün gün, ne ettiğimi bilmeden dolaştım. Çoktandır ne yaptığımı bilmiyorum. Ancak böyle dolaşırsam bir şeyler görebiliyorum. Yoksa gözümü dört açsam, nafile! Böylece hiç kimseyi, hiçbir eşyayı, hiçbir olayı dört başı mamur gördüğümü ve duyduğumu iddia edemem. Daha çok işin hiç lüzumsuzunu, teferruatını kılı kılına görüyorum, duyuyorum da esaslı kısmını kaçırıveriyorum. Beni bir şahitliğe çağırsalar, hapı yuttuğumun resmidir. Sokakta bir adamın bıçak çektiğini göz önüne getirin. Ben bıçağı görmem de, bıçağı çekenin kaşlarına takılırım. Bıçağı yiyenin fışkıran kanını, yüzündeki acıyı görmem de, münasebetli münasebetsiz bir şey görürüm.

Yargıç bana sorsa: "Bıçağı çeken bu muydu?" dese, önce adamın kaşlarına bakarım. Kaşlarını herhangi bir tesadüfle uçlarından almışsa, "Hayır, bu değildi" demezsem yalan söylemiş olurum. Yahut da yargıçtan müsaade ister, kaşının kenarlarının alınıp alınmadığını araştırırım. Böyle olmasına böyleyim. Şahitlikte pek zararlı bir adam olurdum ama, şu hikâyecilik işinde zararı bana dokunuyor. Dün akşam bir kavgaya şahit oldum. Onu anlatmak istiyorum. Dört delikanlı idi. Onların içmek için, benim yemek yemek için girdiğimiz aşçı dükkânı aynı zamanda

meyhaneydi de. Günlerden bayağı bir gün olduğu için, ancak sekiz-on masa doluydu. Bir yirmi kadarı boştu.

Vitrinli frijiderin yahut frijiderli vitrinin önünde, direğin kenarındaki iki kişilik masaya oturmuştum. Yalnızdım. Yalnızdım ama, muhayyel bir arkadaşım vardı karşımda. Bu muhayyel arkadaşı pek severim. Öyle ki, bazen konuşurken dudaklarına dalar, öpüveresim gelir. Ellerini severim, gözünün rengini severim. İçime, ondan durmadan yağmur gibi bir şeyler yağar. Hiçbir laf etmez. Fazla konuşmaz, tükürmez, kaşınmaz; ideal arkadaştır. Kadın mıdır, erkek midir, zengin midir, fakir midir, okumuş yazmış mıdır, cahil midir, ihtiyar mıdır? Nasıl karar verirsem öyledir. Bazen boyasız, süssüz bir okumuş kızdır. Pırıl pırıl konuşur. Bazen güzel bir erkek çocuktur. Yaşı on altı on yedidir. Okumuş yazmışlığı pek yoktur. Duvar boyacısıdır. Hıristiyandır. Kapkara kömür gibi gözleri vardır. Güldüğü zaman insandan üstündür. Bakmaya doyamam. Bazen altmışlıktır. Görmüş geçirmiştir. Doğramacılık, makinistlik, duvar afişçiliği yapmıştır. Fıstık satmıştır. Kavun karpuz satmıştır. Köşebaşlarında kestane kebap etmiştir. Bulduğu zaman akşamları içmiştir. Hikâye hikâye üstüne anlatır. Kahramanlık hikâyeleri vardır. Karı-koca hikâyeleri vardır. Dövüş, muharebe hikâyeleri vardır. Hangisi ile beraberdim, geçmiş gün, unuttum. İşte bu muhayyel arkadaşla oturmuş anlatıyorduk. Ne diyorduk, neden söz açmıştık bilmem. Birdenbire benim kulağım hizasından bir bira şişesi uçtu. Frijider vitrininin kalın camında tuz buz oldu.

"Ulan pezevenk" diyordu, "ne gözümün içine içine bakıyorsun?"

Baktım, benim demin karşıma aldığım kömür gözlü arkadaşımdı.

"Dur yahu, dur bakalım," dedim. "Bakmak günah mı yavrum?"

"Bakmaktan bakmaya fark var, amca."

"Sen üzülme be delikanlı, bırak ihtiyar adamı. Belki birine benzetmiştir seni."

Dönüp adama baktım: Hayret!

O da, benim bir yarım saat evvel konuştuğum Tatar yüzlü, sert beyaz sakallı, küçücük gözlü, kaşsız, kirpiksiz ihtiyardı. Ses çıkarmıyor, gülüyordu. Yüzü sapsarı kesilmişti. Bir utanma hissi ellerinde tiril tiril titriyordu.

Yok vallahi, yok. Yanlış yanlış... "Evlat! Arkadaş! Güzel!" derken... Birdenbire kızıverdi.

"Ne var ulan!" dedi. "Baktıksa ne olmuş! O kadar işkilliysen meyhanede ne işin var. Göze yasak yok, güzele bakmak sevap!" dedi, güldü.

"Sen gel benim yanıma," dedim.

Kendi yerime oturttum. Ben de karşısına geçtim. Gittim çocuğu yatıştırdım. İhtiyara rakı ısmarladım.

"Olmaz, sen de içeceksin!" diye tutturdu.

Yatışan delikanlılara bir şişe rakı göndermek istedi.

"Bırak, başka akşam görürsen gönderirsin. Varma üzerlerine. Delikanlı bunlar, ellerinden bir kaza çıkar."

"Ne oldu sanki baktımsa?" dedi, "ben sabahtan beri mahalle mahalle 'bileyci' diye haykırıp duruyorum. Bıçaktan mı korkarım? Elime her

gün seksen türlüsü geçiyor. Korkmam vallahi! Güzel yüzü vardı. Baktım."

"Olmaz ama, bileyci baba!" dedim. "Bak kabahat seninmiş."

Beni dikkatli dikkatli bir süzdü.

"Sen ne iş yaparsın?" dedi.

"İş yapmam."

Kötü kötü baktı:

"Aylak mı gezersin? Maşallah! Üstün başın da temiz. Boş ver! Yalan söyleme. Söyle, ne iş yaparsın?"

"Bir iş yaparım ama, iş yerine geçmez."

"Para getirir mi?"

"Cigara parası getirir..."

"Babadan kalma mı var?"

"Öyle bir şey; uzatma canım. Niye soruyorsun bu kadar, ne iş yaptığımı?"

"Okumuş yazmışa benzersin de...

"Ne olacak okumuş yazmışa benzersem?.."

"Okumuş yazmış adam öğüt vermez de!" dedi.

"Ya ne yapar?" dedim.

"Adamı anlar," dedi, "ne yapacak."

Garsonu çağırdı. Gençlere bir şişe bira gönderdi.

"Söyle onlara, 'Bileyici babadan' de."

Garson götürmek istemeyince sululaştı. Çaresiz kalan Barba Mihal şişeyi götürdü.

Öteki masadaki saçı başı birbirine karışmış yakışıklı çocuk kalktı. Elinde garsonun götürdüğü şarap şişesi, bizim masaya doğru yürüdü. Önüne dikildim. Güldü:

"Yok, bırak, bir şey yapmayacağım, vallahi

şerefine içeceğim!" diyerek, beni eliyle sıyırır gibi bir itti.

Hiçbir ses duymadım. Ne kafaya indirilen tok bir ses, ne de kafaya lakır lakır boşaltılan şarabın sesini. Arkama dönüp bakıncaya kadar olan olmuştu. Delikanlının şişeyi bileyci babanın başından aşağı geçirdiğini sandım. Şaraplar bileyici babanın kırçıl saçlarından akıyordu.

Bileyici baba ellerini kafasına kapamıştı. Garson, "Polis!" diye dışarıya doğru koşarken, ellerini kafasından çekti.

Birdenbire yüzü gözü kıpkırmızı kesildi. Masaya baktım. Şarap şişesi yan düşmüş yere akıyordu. Gene bileyici babaya baktım. Bu sefer iyice gördüm. Gözlerinin içine kadar kan dolmuştu.

ÇARŞIYA İNEMEM

Sanki yazı yazmaya yeniden başlıyorum. Aylardan beri elime kalem almadım. Alsaydım sanki bir şey mi yumurtlayacaktım? Sanmam. İyi oldu! Doğrusu buna ben de memnunum. Ama bu akşam, neden beni her şey oturup bir şeyler karalamaya zorluyor? Hani biraz daha dişimi sıksam, yalan da söyleyebileceğim. Beni, bilmediğim bir şey zorladı diyeceğim. Değil. Hep böyle olur. Bir vapur beklerken, iki ayağım bir pabuçta iken yazı yazarım.

Sanki birisi sormuş, "Ne yazarsınız?" diye de konuşuyormuşum gibi hal aldığıma aldırmayın. Nasıl yazı yazarım, onu incelemiyorum. Şu akşamımı didikliyorum. Şu sarı bakkal kâğıdına karşı sıkıntıdan oturduğumu itiraf etmeliyim. Sıkıntının cinsi ne olursa olsun, onu geçirmenin başka çareleri varken bu sıkıntıdan daha sıkıntılı işe neden giriştiğimi bulmaya çalışıyorum.

Öyle ya; neden? Pekâlâ okunacak kitaplarım var. Param yoksa bile evim var. Sobam var, yemeğim var. Aşağıda radyo var... Çarşıya inemem. İnemem ama dağarda da gezinemez değilim a! Geçiririm şapkamı kafama, ver elini Kalpazankaya. Güneş batmak üzeredir. Aman, dikkat! "Güneş batmak üzeredir"in arkasından dünyanın tasviri gelir. Hiç niyetim yok: Dalgaları

boyamaya, ufku bir dilim ekmek gibi kızartmaya.

Bak! Yine yapacağımızı yaptık işte. Dalgaları boyadık. Ufku mis gibi kızarttık.

Biz böyleyiz. Kötü edebiyat terbiyesi aldık: Ne yapalım? Hemen şairleşmeye başlarız.

Çarşıya inemem, demiştim. Neden inemem? İşte meselenin can alıcı yanı burada ya. Şu üç beş satırlık yazı süresince açıklamak istemediğim acayip bir sır vardı. Bunun anahtarı, "Çarşıya inemem," cümlesindeydi. Size bu düğümü ne kadar çözmek istediğimi bilemezsiniz. Ama elimde değil. Yooo, elimde, elimde olmasına. Ama yazamam. Yazarsam gülünç mü olurum? Gülünç olmak da neymiş? İnsanoğlu gülünç olmak için doğmamışsa gülünç etmek için doğmuştur. İkisi bir kapıya çıkar. İkisi bir kapıya çıkmaz. Değiş tokuş edilecek şey bile değil. Ama ben ederim. Ben birini gülünç etmekten hiç hoşlanmam. Gülünç olmaktan hoşlanır mıyım? Öyle şey mi olur? Elbette istemem gülünç olmak. Öyle ise, neden değiş tokuş edersin, be adam? İnsanlığımı daha iyi tadabilmek için dersem, belki de birtakım hastalıklar konduramazsınız. Kondurursanız bütün insancıl, bütün hayvancıl kusurlara eyvallah!

Şimdi ben size desem ki, bendeniz orta hallice bir memurum. Hani elime ayda dört-beş yüz lira geçer. İki kızım vardır. Şu mekteplerde okurlar. Karım kendini beğenmiş, kokorozlu bir hatundur. Elime geçen parayı eve getiririm. Bütün masrafım ayda bir kilo rakıdır. Nasıl edinilmişse edinilmiş bir buzdolabım vardır. Şişe orada durur. Ay başında şişenin dibinde iki parmak artırdığım da olur. Bir akşam, kendime, pattadak

gelmiş bir arkadaşıma ikram edebileyim diye, bu fedakârlığa da katlanırım. Her ne hal ise! Farzedin ki bir başka kötü huyum daha vardır. Öteye beriye biraz borç harç ederim. Tabii ay başında ödemek üzere. Karıdan kaçırabildiğim altmış üç lira seksen beş kuruş kadar bir harçlığım vardır. Geçen ayın bütün parasını bir hovardalığa harcamış olsam... Tütüncüye gazete ve Bafra borcu, gazinocuya iki-üç bira, gazoz borcu, muhallebiciye 17 lira kadar bir takıntım olsa.

Geçen ay ödemediğime, bu ay da çok mübrem bir işe 56 lira vermek zorunda bulunduğuma göre çarşıya inebilir miyim? İnemem değil mi? Evet, bir hikâye böyle bitirilebilir. Gülen güler. Acıyan acır. "Amma da hikâye ha!" diyen der.

Artık yazamıyor, diye sevinenler de olur... Halbuki hepiniz bilirsiniz ki, bu satırları yazan adam memur değildir. Bakkala, çakkala, tütüncüye, mütüncüye takacak durumdadır ya, takmaz. Takamaz. Taksa da ne tütüncü on Bafra paketinden fazla, ne dondurmacı üç dondurmadan çok, ne de kahveci yedi kahveden fazlaya gidemez. Binaen-âlâ-azik takamam.

Çarşıya inemememin sebebi bu değil. Bu değil de ne? Mesele midir sizin için benim çarşıya inememem? Hiç sanmam. Size vız gelir. Bunu mesele ettiğim için isterseniz bana kızınız. Ama, benim şu yazıya başlayabilmem için çarşıya inememem çok, çok önemlidir. Niçin inemediğimi anlatmaya kalksam hem pek uzun sürer, hem de bir işe yaramaz. Biriyle karşılaşmak istemiyorum sayın, olsun bitsin.

Bunu keselim artık... Çarşıya inemem, o kadar.

Ah bu yasaklar! Kendi kendimize, başkasının bize, bizim başkalarına, devletin tebaasına, tebaanın devletine, belediyenin hemşerisine, hemşerinin belediyeye koyduğu, koyacağı yasaklar!..

Yasaklarla çevrili bir dünyada yaşamasak, yasaksız yaşayamazdık. Halbuki, hayvanlar, hele ehlileri, yasaksız ne de güzel yaşıyorlar Hafif, cilve gibi, o da boğaz derdinden doğan zırıltılardan başka, gel keyfim gel yaşamıyorlar mı? Yasakları kabul ettik. İnsanoğlu için, yasaklı hayvandır diyebiliriz. Mikroplar bile birer yasak değil mi? Aşklar yasaktır. Gün olur, sular, yemişler bile yasaktır. İnsanlar birbirine yasaktır.

Canım çekiyor diye öpemem seni güzel çocuk! Canım çekiyor diye giremem sana deniz, göğsüm zayıftır; doktor yasağı. Canım çekiyor diye içemem, körkütük oluncaya kadar, aklı boğuncaya kadar: Karaciğer yasağı. Canım çekiyor diye bir vapura binip Haydarpaşa'ya, oradan tabana kuvvet Van'a kadar gidemem. Yollarda geberirim... Çarşıya inemem. Çarşıyı Allah kahretsin. Karamanlı bakkal bıyıklarına inciler dizdirse dizdirebilir, saçlarına altın yaldız yaldızlatsa yaldızlatabilir. Bütün vücudunu gümüşle kaplatabilir. Gümüşün lafı mı olurmuş?

Mezeci sucuklarını rıhtımda bir ateş yakıp tüttüre tüttüre kızartsa, kediler başına üşüşse, köpekler havlasa, meşaleler yansa, sucuktan ve şaraptan göz gözü görmese, kırk gün kırk gece bizim İstanbul sayfiye köyü kedileri, köpekleri, sucukları, balıkçıları ve Kürt hamalları ile düğün bayram etse, mezecinin dükkânı ancak boşalır. Kırk birinci gün, adam gidip yine sucuk, salam,

sosis, kaşar peyniri ve şarap alsa, kırk gün geçmeden yine zengin olur.

Yine böyle yağlı, kara bıyıkları çimenli, dişleri ve teri sarmısaklı, göbeği peynirli, önlüğü leş gibi, bilekleri ayağım bileği kalınlığında çarşıda dolaşabilir.

O fırıncı yok mu, o? O, sabahları, işçi çocuklara kırbaç gibi pis yağlı böreğini otuz beş kuruşa okutan, olur da fazla veririm korkusundan kimselere para bozmayan fırıncı! O sıra sıra kiralık evler yaptıran, keçilerine köyün ne kadar körpe dalı varsa yediren fırıncı!..

O kıyma makinesinden geçen her yarım kilo ete; öğürtücü, öldürücü iç yağları karıştıran, o, elli adımdan kokan, sandalyesinde akşama kadar oturup iç yağları, keçileri, mandaları düşünen kasap efendi? Bunların suratını görmemek için çarşıya inmediğimi söylemiş gibi oluyorum. Hayır değil değil, şimdi çarşıya insem bakkala, "Vay Barba Niko!", kasaba, "Vay usta Haralambo!", fırıncıya, "Ooo Abdülkadir Efendi!" diyeceğime emin olun.

Sonra onlar mı var çarşıda yalnız? Bizim kahveci İskanavi var. Onun dünya umurunda değildir. Paraya bile para demez. Parasız olduğu zaman az buçuk düşüncelidir, o da herkes gibi. Olduğu zaman basar kahkahayı. Onun için bir yüzlükle bir onluk arasında büyük fark yoktur. Fazlasını istemez. Şeker gibi adamdır. Harplerin birinde, harp boyunca bir tavan arasına saklanmıştır. Mütarekeden sonra meydana çıkmış; tavan arasında geçen günlerini hikâye etmiştir.

Zaruret!.. Harp içinde de yazın evini kiraya vermek mecburiyetinde kalmış. Karısı tavana ba-

kar bakar, hiç patırtı etmeden yaşayan kocasına şaşar kalırmış. Günlerden bir gün, kasap oyununa başladığını duyunca divaneye dönmüş. Başka bir gün, kiracıların sofrasına bir delikten atılan bıçağın peynir kalıbına nasıl saplandığını, kiracıların gözü önünde peynir kalıbının tavana doğru nasıl yükseldiğini, bu işi kocasının nasıl yaptığını, deli olmadan niçin yaptığını, kiracıları işi anladıktan sonra sofraya İskanavi'yi her akşam davet ettikleri zaman anlamıştır.

Akıllıdır köpoğlusu!

Sonra berber Hilmi Efendi... Cin gibi gözleri, dazlak kafasıyla gençliğinin sulanma hikâyelerini bir anlatmaya başlamasın. Kırar geçirir insanı. Güzel berberin, âşıklarına oynadığı oyunların hikâyeleri her şeyi olurundan ve gülünç tarafından tatlıya bağlamanın, şakaya vurmanın, kurnazlığa, zekâya getirmenin, tadını kaçırmamanın, tatlı ve şakacı bir dünyanın yadigârlarıdır.

Daha kimler mi var? Sütçü Pandeli Efendi vardır. Sütçü Pandeli Efendi'nin dükkânında bir piştov asılı durur. Dükkâna akşam altıdan sonra girenler hep cemiyet üyeleridir. Bu cemiyet bir **Patlatma Cemiyeti**'dir. Her nevi patlatmaya izin vardır.

Hatta, biraz çirkin kaçacak ama, cemiyet azası kapıdan girer girmez, ağzıyla olmasa başka bir yanı ile patlatmazsa; bu ağır, ihtiyar, gün görmüş ve geçirmiş sebzecilerin, aşçıların, bahçıvanların konuşmasına pek yarım katılabilir. Patlatırsa, Pandeli Efendi baş köşeyi yeni gelen üyeye verir. Hiç kimse gülmez. Herkes, yalnız gözleriyle patlatmanın şiddetine göre kahkaha atar. Bu gözlerdeki gülme yavaş yavaş söner. Günün

havadislerine geçilir. Günün havadisleri parayı kazanıp da yemeyenlerin enayiliği üzerinedir. Sonunda bu gibilerin gözlerini doyuracak şeyin toprak olduğu hikmetiyle toplantıya son verilir.

Neden inmeyecekmişim çarşıya? Cemiyette azayım. Berberde bir tıraşa, dünyanın hikâyesini dinlerim. Gülmekten kasıklarım çatlar. Giderim İskanavi'nin kahvesine olmazsa.

"Peki İskanavi Efendi," derim. "İhtiyar kadın peynir kalıbının tavana doğru yükseldiğini görünce ne yaptı?"

"İstavroz çıkardı. 'Panaiyamu' dedi. 'Viresi' dedi. 'Kalyopi' dedi. Tipzağma tinafnoyni?"

"Peki ne b.. yemeye göz göre göre yaptın bu işi?"

"Canım sıkıldı be. Anlasın artık, diye, tavanda adam vardır. Geceleri o kadar gürültü yapıyordum da ne karı, ne de kocası uyanıyorlardı. Sanki ölü toprağı serpmişlerdi üstlerine. Bazı uyanırlarsa bizim karıya 'Viresi' diyorlardı, 'Kalyopi! İnsan kadar sıçanlar mı var tavanda?' Başka bir yerde de söylerler iş büsbütün zıvanadan çıkar diye korktum. Tavandakinin pondika (sıçan) olmadığını anlatmak için bu çareyi buldum."

Evet, bana çarşı haram oldu. Şimdi gözümde, küçücük yirmi beş mumluk sinekli ampulleriyle ışıklı çarşı tütüyor. Anlatmak istiyorum. Çarşıya niçin inemem. Ama neye yarar? Kimi ilgilendirir?

Kafama kasketi, üstüme balıkçı ceketini, suratıma baştan aşağı dişim ağrıyormuş gibi bir kaşkol bağladım. Sokağa çıktım. Kahvenin önünden geçtim. Orada, oradaydı.

Döndüm eve geldim. Yatağıma girdim, lam-

bamı söndürdüm. Düşündüm. Bana çarşıyı yasak eden her kimse onu öldürmeyi düşündüm. Ömrümde hiç böyle şey düşünmemiştim.

Giyindim, tekrar sokağa çıktım. Kahveye girdim. Karşısına geçip oturdum. Beni görünce sapsarı kesildi. Dudakları titriyordu. Kahvenin aynasında sapsarı, bembeyaz bir adam gördüm. Ürktüm, bendim. Defolup kahveden gitti.

"İskanavi," dedim, "bir kahve yap. Şu tavanarası hikâyesini..."

İskanavi parasız, kızgındı.

"Senin tuzun kuru," dedi, "benimkisi 'denine'."

* * *

Hikâyeyi böylece bitirebilirim. Benim bitirişlerimden biri olur. Olmasına olur ama, hayır. Ne çarşıya çıkıyor, ne bembeyaz kahveye giriyor, görmek istemediğimin karşısına geçiyor, ne de kahveci ile konuşuyorum.

Evimde, odamdayım. Çarşıya inemem. Otuz dokuz derece ateşim var. Üşüyor, titriyorum. Bir ara yanıyorum. Anam sirke koyuyor. "Okuma artık, yat" diyor, ışığı söndürüp gidiyor. Etrafı dinliyorum. Kaşıkada'nın köpeği hâlâ havlıyor. Rüzgâr camları dövüyor ve kapıları sarsıyor. Işığı yakıyorum...

Bu da bir bitiriş şekli ama, bu da değil. Değil, bu da değil. Çarşıya inemem, o kadar.

DOLAPDERE

İstanbul'un semt adları yok mu? Bayılırım onlara. Ne güzelleri vardır. Yalan da olsa, yanlış da olsa, bu semt adlarından insanın muhayyilesine bir şeyler üşüşür. Başka yönlerden gelmiş anılar kaynaşıverir içimizde. Bir filmdir başlar dönmeye beynimizin karanlığında.

Dolapdere'de bostanları sulayan dolabı gözümüzü kapamadan da görüyoruz: Sıra sıra bostanların kuyuları, kocaman kovalar, gözlerine mendil bağlanmış bir emektar beygir, bir gıcırtı, kovaların deliklerinden durmadan düşen su, zincir şıkırtıları, dolap beygirinin adaleleri, tahtadan olukların arklara gönderdiği sularda ışık ve güneş oyunları, atın duraklayışı, hızlanışı, bahçıvanın "hooo" sesi, çıplak ayaklı bir Arnavut kızının pespembe topukları, burma kırmızı bıyıklarında hıyar çekirdekleri, sigara dumanları; tütün ve hiddet tutuşan bir ellilik bahçıvan; kuyruğu havada düşmanca dönüvermiş, sırtının tüyleri diken diken, burnu ağzı kapkara, ıpıslak, dili bir eski zaman pembesiyle pembe bir acar, edepsiz dişi köpek...

Bu semtlere, Beyoğlu'nun ta garaja kadar her sokağından inebilirsiniz. Ben en şairanesini seçtim. Elmadağı'ndan indim.

Elmadağı dikçe bir yokuştur, iki tarafına

muntazam evler sıralanmıştır. Ne elmaya, ne dağa tesadüf etmeden yokuşu iner, birkaç sene evvel bozuluvermiş bir asfalta girersiniz. Semt birdenbire fukaralaşmıştır. Kulübeler, tahtadan, taştan, sactan ve mukavvadan kulübeler görürsünüz. Çıplak, çırılçıplak çocuklar görürsünüz. Çıplak, çırılçıplak, aynasız, hasırsız, iskemlesiz kahveler görürsünüz. Şivelerinden kim olduklarını çabucak anlayacağınız insanların mahalle meydanını görürsünüz. Birisi;

"Abe," der, "senin kızan pavlikaya gitmez mi be?"

"Rüstem be, senin kara kız, yine mi kovuldu işten; ıskara maşa satar?"

Mahalle bir bayram yeri gibidir. Dümbelek, zurna, keman sesleri duyulur. Kara bıyıklı, poturlu ihtiyarlar gezer. Öyle kızlar görürsünüz ki, içiniz titrer ama, burnunuzun alışık olmadığı ağır kokuya çare yoktur. Çamurlar geçen kıştan, ne geçen kıştan, öteki kıştan; Fatih'in İstanbul'a girdiğinin ertesi günü yağan yağmurdan kalma nal izleri vardır. Duvar diplerinde keskin, gözleri acıtan bir amonyak kokusu... İleride bir fabrika gürül gürül işlemektedir. Mahalle gençlerinin çoğu bu emprime fabrikasına giderler. Fabrikanın etrafını bu sefil evler, kaldırımsız, eski sahtiyan, amonyak, insan fabrikasının küspesi kokulu sokaklara çevirmiştir. İşte Dolapdere burasıdır. Tekrar asfalta inince Yenişehir'e doğru yürürsünüz. Sağınızda kocaman Vangelistra Kilisesi bir derebeyin şatosuna benzer. Vakit akşamsa, günlerden bir aziz günü ise, Vangelistra Kilisesi karanlığın içinde mumlar ve avizelerle pırıl pırıl yanar. Sanki içerde dekolte prensesler, kontesler,

beyaz ve pudralı perukalı dükler ve prenslerle polka oynamaktadır.

Beyoğlu'nun yüzlerce, binlerce dükkânında, terzisinde, berberinde, gazinosunda, gardrobunda, pastacısında, barında, modistrasında, kürkçüsünde ve sinemasında yok bahasına çalışan Hıristiyan kızları bu semtte yetişir. Duvarcılar, badanacılar, kuyumcu çırakları, tornacılar, düğmeciler, marangozlar, dülgerler, çilingir ustaları, kalfaları ve çırakları ile bu semtte yetişir.

Bu semtte tövbekâr yankesicilere, yeni hastaneden çıkmış eroin hastalarına, falcılara, 1900, 1953 senesi orompolarına, eski tulumbacılara, şık, bobstil, cebi bıçaklı, yakışıklı yeni külhanbeylere, arakçılara, haraççılara, jigololara, kızlarına kodoşluk yapan analara, karılarına müşteri arayan kocalara... pirzola kokusuna, açlığa, rakıya, aşka, şehvete, iyiye kötüye, her mücerret kelime vasfının karşılığına rastlamak mümkündür.

Akşam oldu muydu, her sokakta birbirini tanıyan ıslık sesleri duyulur. Karanlık köşelerde Rumca aşk fısıltıları...

Yağmurlar yağmışsa sel önce buralarını basar. Yaz geceleri, meltem öteki semtleri bir rüya serinliğine boğarken, burada yaprak oynamaz. Yenişehir'in kahveleri, meyhaneleri büyük ve güzeldir. Çarşı ışık, kokoreç, midye tavası, istiridye, tarak, kırmızı turp, maydanoz, ciğer tavası, şarap, ıskara balık ve rakı kokusu içindedir. Saçları alınlarına yapışmış; yumurta ökçe, 59 paça, kırmızı kuşaklı, semtten ancak mahpushane için ayrılan ellilik acayip delikanlılar görürsünüz.

BİR HASTALIK

Benzerlerine pek yakında rastlanacağına göre, demek daha virüsüne antibiyotikler tesir etmiyor. O halde, bu korkunç hastalık insan nesillerinden binde birine çaresiz yapışacak. Korkunç sıfatıyla sıfatladığıma bakmayın! Bu hastalık yalnız tutulmayanlar için öyledir. Tutulanlar için tadına varılamaz, korkunç surette zevkli bir hastalıktır. Evet, pek zevklidir. O kadar zevklidir ki, bir dakika bu hastalığa tutulduğunuzu düşünseniz, artık tramvaylara, otobüslere, trenlere bedava binersiniz. Söylev üstüne söylev verirsiniz, gündem müzakere edersiniz, encümenlere girip çıkarsınız, bakanlarla merhabalaşır, kartvizitler gönderir, kartvizitler alırsınız. Hülâsa, bir dakika bir milletvekilinin yerine kendinizi koyar, rahat edersiniz. Artık bu hastalığın ismi anlaşıldı: Milletvekilliği hastalığı.

Ruhi bir hastalıktır. Bütün ruhi hastalıkların günümüzde son tedavisi **choc** tedavidir. Ama yirminci seçilemeyişten sonra seçilememek **choc**'una dayanıklılık gösterenler olmuştur. Benim bugün otuz-kırk sene ötesine ait bir milletvekilliği hastasını dostlukla hatırlamam, yeni tutulacak hastaların durumu ile bir değildir. Şimdi her vatandaş milletvekilliğine namzetliğini koyabilir, broşür çıkarır, propaganda yapabilir. Mil-

letvekilliği hastası olduğunu hiç belli etmeyebilir. Hele okumuş yazmış, şurada burada yapıcı fikirler ortaya atmış, bir zihin açıklığı göstermiş biri ise, seçilsin seçilmesin, milletvekilliği hastası sayılmaz. Dört sene dişini sıkabilir de halini belli etmezse, krizi dört senede bir tutan hastalığa da hastalık denmez. Ama kriz geçtikten sonra rahatlamak şart. Benim size anlatacağım bir köylüdür. Krizi her gün tazelenen, tazelendirilen zavallı bir köylü.

Doğduğum şehrin bazı köyleri kasabaya pek yakındır. Hemen bir tarla aşıldıktan sonra kocaman köye, yani bizim kasabaya girilir. Bu yakın köylerin insanları kasabalı ile temas etmeyi büyük bir şeref sayarlar. Hele mesela tahrirat kâtibi, nüfus memuru, belediye reisi, telgraf müdürü ile tanışmışlarsa iş tamamdır. Artık köylülükten kurtulmuşlardır. Hiç köyde oturmazlar. Vakitleri halleri biraz da iyice ise, kasaba kahvelerine, bazı akşamları memurların kerahet vakti çöktükleri lokantalara düşerler. Buralarda bir de ortaokul Fransızca öğretmeni ile iki bardak bira içmişlerse, köye döndükleri zaman Paris'ten bile söz açabilirler.

Rahmet Hoca bu köylerin birindendi. Okur yazardı. Şiir söylerdi. Saz çalardı. Namaz kıldırır, aşır okurdu. Zeki, sevimli, canlı bir gençti bundan otuz yedi, otuz sekiz sene önce. Okumuş yazmış bir köylü gencinin, harmanlardan sonra kasaba bu kadar yakınken köyde pineklemesini kimse doğru bulmaz. İnsanın babası bile. O da kasaba kahvelerine, kasaba çarşılarına gün ağarırken düşer, öğle üstü pideli kebap yer, öğle namazını "Orta Cami"de kılar, ikindi üstü eşraftan

Hacı Hasan Bey'in yazıhanesinde lafa karışır, hararetlenir, kudretten pembe yüzünde fırıl fırıl dönen yuvarlak kahverengi gözleriyle ateş gibi bir köylü delikanlısı olurdu. Saf saf konuşurdu ama, doğru konuşurdu.

Onun hastalığının başlangıcına ben rastlamadım. Pek küçükmüşüm. Benim yetiştiğim zamanlar Birinci Dünya Harbi patlamıştı. Harbin içindeydik. Onu belediye gazinosunda bir memurlar topluluğunun ortasında ayağında poturu, sırtında **İstanbulin**'i, yakasında, sırtında olup olmadığı meçhul kaskatı kolalı gömleği, lastikli siyah boyunbağı ile boynunun damarları şişmiş, kahverengi gözleri kan içinde, ayağa kalkmış vaziyette görür gibiyim. Neler söylerdi? Hayal meyal hatırlarım. Biz, mektep çocukları, belediye otelinin bahçesinin parmaklıklarına dizilirdik. Düyunu umumiye müdürü onu havuz başından çağırırdı:

"Buyurun Rahmet Bey, şöyle buyurun."

Yerinden öyle kalkar; el pençe divan, bir sandalyeye otururdu.

"Kahveci! Mebus Beye bir kahve; okkalı olsun."

Tahrirat kâtibi:

"Olur mu beyefendi? Bir mebus namzedine kahve ısmarlamak ne haddimize? O bize ısmarlayacak."

"Mebus olduktan sonra bol bol telafi ederiz, efendim," derdi. "Halihazırda bendenizin sekiz dönüm tarlasından başka bir ineği ile iki öküzü âşar yüzünden haciz altındadır. Binâen-alâ-zâlik sizlere kahve ısmarlayacak vaz'ühalde değilim."

Yalandı. Rahmet Hoca hasisti. Köyünün

zengini sayılırdı. Öteden nüfus müdürü, kaymakama seslenirdi:

"Dersiâm Rahmet Hoca hazretlerinden muhtasar, müfit bir hitabe rica etsek delalet buyurmaz mısınız?"

Rahmet Hoca en çok nüfus müdürüne içerlerdi:

"Mebus olup intihap dairemin köylülerinin derd-ü âlâmını, muzayaka ve iptidâiliğini gidermek için bir dersiâm olmaya sanırım hiç lüzum yoktur. Rüşdiye mezunu olmak kâfi ve vafidir."

Rahmet Hoca "süpürgeci mektebi" namıyla maruf rüşdiye mektebini birincilikle bitirmişti.

Kaymakam Bey:

"Gördünüz mü," dedi. "Yine kızdırdınız Rahmet Beyefendiyi. Oldu mu ya? Siz hiç kederlenmeyin Rahmet Bey! Bu kere bütün kuvvetimle sizi destekleyeceğim. Artık siz de Meclis'te himmetinizi bizden dirig etmezsiniz."

Rahmet Hoca;

"Elemrü fevkaledib," der, kendi elini öperdi.

Kaymakam Bey:

"Estağfurullah, estağfurullah!" der, ayağa kalkar, yine otururdu: "Şimdi bir hitabecik bizlere... Bakın bendeniz rica ediyorum."

"Başüstüne efendim."

Rahmet Hoca sandalyenin üstüne çıkardı:

"Muhterem vatandaşlar! Bu güzel vatanımızın her köyünü bir cennet haline ifrağ için büyük büyük işlere lüzum yoktur. Onun köylülerinden birkaçını mebus olarak intihap buyurursanız mesele kendiliğinden halledilir. Evet, bugün şehirlerimiz birer mamuredir. Fakat köylerimizin hali malum: Fena vaziyetteyiz. Bunu hepiniz bilirsi-

niz. Köylünün derdini köylüden başka kim anlayabilir? Beni mebus olarak seçtiğiniz gün, bütün kuvvetimle şunları yapmaya çalışacağım. İlk iş olarak âşarı kaldıracağım."

"Yaşa, var ol!" sesleri...

Rahmet Hoca boyun kırar, devam ederdi:

"Ormanları beyhude yere kesilmekten, tahripten kurtaracağım."

"Bravo! Yaşa!.."

"Kel tepeleri ağaçlarla süsleyeceğim."

"Yaşasın mebusumuz!"

"Sakarya taşarsa, tarlalarımızı basmasın diye setler yaptıracağım."

"Eyvallah!"

"Boş araziyi köylüye teslim edeceğim."

"Ambarlar yaptıracağım."

Alkış olmasa bile eğilirdi.

"Dutluklar, böceklikler, müzeler, hafriyatlar yaptırtacağım."

"Yaşa Rahmet Hoca!"

Kaymakam Bey işi ileriye vardırdığını, mektep talebelerinin yanına bakkal çıraklarının, berberlerin, kasapların da dizildiğini ve alkışlara iştirak ettiğini görünce hemen bir jandarma koşturur, bizleri dağıtırdı.

Uzaktan bizim gördüğümüz, köpükler saçan, kıpkırmızı, sandalye üstünde bir adamdı... İşittiklerimiz de;

"Hürriyet, müsavat, adalet... Setler, bentler, çorak tarlalar, âşar, öküz, övendire, tarhana çorbası, cennet, muhabbet, ezcümle, bu suretle, sırası gelmişken, çiftlik sahipleri, falan" gibi, cümle parçalarıydı.

Rahmet Hoca ile beraber memurlar şehrin

bir lokantasına giderler, Rahmet Hoca'nın ziyafetinde yerler içerler, lokantada da nutuklar çekilir... Saat de gece yarısını bulurdu. Rahmet Hoca atına atlar, nutuktan sarhoş bir halde köy yolunu tutardı.

Nutuk verdiğinin ertesi sabahı benzi uçmuş şehir kahvesine döndüğü zaman, onu kimse tekrar nutuk vermeye zorlamak istemezdi bile.

Önüne gelen;

"Vay mebus beyefendi!" diye selamladıkça utancından kızarırdı. Normalleşirdi. Bir korkudur alırdı kendisini.

"Bir halttır ettik dün akşam. Acaba çok mu uluorta konuştum? Dilin kemiği yok ki birader. Hem biz kim, mebusluk kim? Bir şaka yapalım dedik..."

Bir ufak memur tavla başından:

"Ne şakası birader? Kaymakam Bey vilayete bu sabah gözümün önünde yazdı. Bu devre seni mebus çıkarmazlarsa hocam, istifayı basacak. Kıymetlidir bizim kaymakam, ha! 'Ayıptır, rezalettir' diyor, 'bu kıbalde, bu düşünüşte bir adamın kaç devredir mebus olmamasının günahını boynumda taşıyamayacağım' diyor da, başka bir şey demiyor."

"Sahi mi Abdullah Bey, Allah aşkınıza?"

"Nimet çarpsın ki!.."

Küçük, muhtasar bir nutuk! Hadi lokanta! Hadi ziyafet!

Rahmet Hoca, babasından kalma bir altın tenekesini böylece bitirdikten sonra, bir zaman şehre inmedi. Birinci Dünya Harbi bitti. İstiklal Harbi'nde sırtında fişeklerle bir ara gözüktü. Gözükmesiyle kaybolması da bir oldu. Cumhuriyet

ilan edilince galiba üçüncü devrede, tekrar kasabada gözüktü. Sakalı bıyığı kesmişti. Nereden bulmuşsa bulmuş, bir smokin pantolonunu ayağına, bir frak ceketini sırtına geçirmişti. Elinde silindir şapka taşıyordu. Ustura ile tıraşlı kafasına pek bol geldiği için, bu şapkayı hiç giymezdi. Bir eteği topuklarına sarkan frakının yakasına bir gül takardı.

Günün birinde, bir belediye reisinin, kendisini merasimle mebus seçtiğini belediye çavuşlarından biri lokantada müjdelediği zaman, ziyafet bedelini cebindeki kuruşlarla zor bela ödeyebildi. Şakadan, onu Ankara trenine kadar götürdüler. Trene atlarken tuttular. "Hususi tren hazırlanmış, şimdi gelecek, onunla gideceksin!" dediler ve sıvıştılar. Rahmet Hoca istasyonda yirmi dört saat bekledi. Nihayet gelebilen bir trene atladı. Mebus kompartımanına kuruldu. Epey bir yol gittiğini biliyorum. Hangi istasyonda işin farkına varıldığı, hangi istasyonda indirildiği malum değil.

Onun, uzun zaman o istasyondan bu istasyona, bu istasyondan o istasyona mebus kompartımanlarına kurularak dolaştığını söylediler. Bir türlü Ankara'ya varamadı. Nihayet, frakının eteklerinden uzunu koparılmış, boyunbağı kesilmiş, bembeyaz kolalı gömleği simsiyah halde, ayağının birinde rugan ayakkabı, ötekinde bir yemeni ile şehre dönmüş gördük. Köyüne götürdüler. Ama ilk fırsatta köyden şehre iner, istasyona koşar, Ankara trenini beklerdi. Mebus kompartımanında kimse yoksa, istasyon müdürünün de keyfi yerinde ise, üç beş dakika kompartımanda oturmasına müsaade edilirdi. Sonra An-

kara'ya varılmış gibi kemali hürmet ve azametle trenden indirilir, bir jandarma refakatinde köyüne gönderilirdi.

YILAN UYKUSU

İşte karşı karşıyasın. İşte o da senin gibi; elli ayaklı, kaşlı gözlü, sıhhatli, hasta, sarışın, esmer; kafası var, saçları var, kirpikleri var, yalan söyleyen ağzı var. Yüzünde küçük küçük kavga, taş, düşme izleri. Yaramaz bir çocukluğun her şeysi, ufak ufak her şeysi. İşte elleri, parmakları, işte ayakları. Kim bu? İnsanoğlu! Senin gibi tıpkı tıpkısına, apaynı.

İşte gözlerinde yaş, işte gülüyor. İşte ekmeği ısırıyor. Bak patates salatasını attı ağzına. İşte çatalında uskumru. İşte şarap bardağı dudağında. İnsanoğlu, tıpkı senin gibi apaynı. Üstelik seviyorsun da onu. Dudağının kıvrımını seviyorsun. Saçının karasını seviyorsun. Kaşının bükülüşünü, alnının genç kırışığını.

İşte senin gibi apaynı. Canına sokacağın geliyor. İşte gazete okuyor. İşte cigara paketine imzalar atıyor. İşte portakal yiyor. İşte türkü söylüyor. Bilmediğin dilden bir türkü söylüyor. Arada, bildiğin, kanında dolaşan şu Türkçe dilinden, "Kara buberim buberim buberim!" diyor. Sonra, "Asepiya piluti Keton İbrahim!" İşte karşı karşıyasın. Haydi bakalım bil onu. Anla bakalım. Kendini anlat bakalım. İşte sıkılıyor. Geniş geniş nefes alıyor. İşte cigara paketine sevdiğin parmaklar uzandı. İşte sevdiğin dudağın kıvrıntısından duman çıkıyor. Haydi bakalım. Bil onu ba-

kalım. Kimdir? Senin hakkında ne düşünür? Şu saatte nerede olmayı ister? Senin sevgin umurunda mı?

Haydi bil bakalım. "Kara biberim, kara biberim, nasıl edelim, nasıl edelim, jandarmalar geliyor, cızlam edelim."

İşte karşı karşıyasın. Haydi bakalım. Söyle söyleyeceğini. De diyeceğini. Dinler de. Tatlı tatlı dinler de. Sevgiden söz aç. Ne çıkar; o seni anlarsa değil, sen onu anlarsan bir şeyler olacak.

İşte karşı karşıyasın. Birdenbire kalkar, dudaklarından öpebilirsin. Gözlerini kapar. Ne güzel gözlerini kapar. Belki de seni görmemek içindir. Sen de kaparsın gözlerini. Belki de onu görmemek içindir. Ne sen onu, ne o seni anlıyor. Belki anlamak ikinizin de işine gelmiyor. "Tanı, tanı, kendini tanı." İşe başla bir kere bu yönden. Sonra onu da anlayacaksın!

Birdenbire bulunduğumuz odanın kapısı açılıverdi. İçeriye rüzgâr girdi. Soğukla beraber yapraklarını dökmüş bir ağaç girdi. Ağacın arkasından duman, dumanın arkasından bir kuş, kuşun arkasından bir bulut girdi.

Sonra... Sonra kar yağmaya başladı. Kütüphanenin camı buz tutmaya başladı. Ampulün ışığı buza girip çıktı. Üşüyerek yine tavandaki şişesine girdi. Elbiselerimin cepleri buzdan kaskatı kesilmişti. Elimi cebime de sokamıyordum. Soba harıl harıl yanıyordu. Sobanın üstünde buzlar eriyordu. Demin yanımda olan şimdi yandaki odaya geçmişti. İki odayı birbirinden ayıran ka-

pıyı açmış, bana bakıyordu. Kuş ağaca tünemiş, kabarmış oturuyordu. O kuşa ıslık çaldı. Kuş cevap vermedi. Bana döndü. "Buz kestin orda" dedi, "bu odaya gelsene." "O oda sıcak mı?" diye sormuşum gibi, "Sıcak ya" dedi, "bu oda ısındı." "Senden mi?" diye sormuşum gibi, "Benden ya" dedi. Sobaya baktım. Harıl harıl yanıyordu. Herhalde sobada bir bozukluk olacak diye boruya elimi sürmemle çekmem bir oldu.

O içeriki odadan sanki beni görüyormuş gibi, "Sobada iş yok!" dedi.

İçeriki odaya geçtim. Yatak hazırdı. O ta köşeye büzülmüştü. Yanına sokuldum. Sıcacıktı. Hamam gibiydi. "Dondum sobalı odada yapayalnız" dedim. "Burası ne iyiymiş!.. Kuş ne oldu?" dedi. "Ağaçta" dedim. "Donacak zavallı" dedi, "Buraya al onu da." "Bırak şimdi kuşu!" dedim. İçime bir şeyler doğmuştu. Birdenbire yine garipsemiştim her şeyi. Onun yanı sıcaktı. İçeriki sobalı odada soba harıl harıl yanıyordu. Ama kütüphanenin camı buz tutmuştu. Sonra içeride kuru dallarına kar birikmiş bir ağaç vardı. Ağacın üstünde kuş. Kuş soğuktan kabarmıştı. Sabaha ya çıkar ya çıkmazdı. Yine, "Kuşu buraya al! Kuşu buraya al!" dedi. İstemeye istemeye kalktım. Sobalı odaya girdim. Kuşu aldım ağaçtan. Kütüphanenin camındaki buzu tırnağımla kazıdım. Sobaya baktım, sönmek üzere idi. Bir-iki odun attım. Döndüm geldim ki, yatak bomboş. Yatağın kenarındaki komodinin üzerine bir kâğıt bırakmıştı. Aldım. İkiye katlamıştı. Açtım; bomboş. Kuşu komodinin üzerine bıraktım. Ötmeye başladı. Bu oda hâlâ sıcaktı. Hâlâ dudağının kıvrımı, hâlâ kaşının yaramaz çocukluğundan kalma

tüysüz yara çizgisi, odanın içinde çocukların mütalaa saatlerinde yapıp attıkları kâğıttan uçaklar gibi başıma düşüyorlardı.

Yatağımın üstüne oturdum. Bir cigara yaktım. İçeriki odadaki ağaç buzlu cama pat pat vuruyordu. Sobanın sesini duyuyordum. Bulunduğum odanın kapısı vuruldu. "Girin" diye haykırdım. Üstünde yeşil renkli bir yağmurlukla bir adam girdi.

"Buyurun!" dedim. "Kimi istiyorsunuz?" Adam dikkatle yüzüme baktı. Sonra etrafına bakındı. "Nerede o?" dedi. "Kim?" dedim. "Demin burada sizinle beraber bulunan?" dedi. "Bilmem kalktı, gitti" dedim.

Yorganı açtı. Yüzüme baktı. "Neye yalan söylüyorsunuz?" dedi. Dönüp baktım. Demin büzüldüğü yerde uyuyordu. Mışıl mışıl uyuyordu. Alnı terli idi. Komodinin üstünden kuş kalkıp saçlarına kondu. Bir kuytu ormanda bülbül gibi şakıdı.

Biz adamla yandaki odaya geçtik. Şimdi odaya lapa lapa kar yağıyor, onun yeşil muşambasına, benim pijamama birikiyordu. Ama ben üşümüyordum. O ellerini hohluyor, ovuşturuyordu.

"Bırak uyusun, biz konuşalım!" dedi. "Konuşulacak bir şey yok" dedim. "Hem burası soğuk. Gidip ben de yatmalıyım. Yarın erken kalkacağım."

Yüzünü hiddet bürümüştü. Elleri titriyordu.

"Durun hiddetlenmeyin, isterseniz konuşalım, ama üstüme bir şey alayım" dedim. Dışarı çıktım. Paltomu giyip geldim. Oda birdenbire değişivermiş, her zamanki odamın halini almıştı.

Adam kanepede rahatça oturuyor, cigara içiyordu. Beni görünce, "Anlaştık, anlaştık," dedi.

"Kiminle anlaştınız?" dedim. "Sizinle!" dedi. "Ne zaman?" dedim. Güldü. "Kuş bana anlattı" dedi. Ferahlayıverdim. Kuş anlattı ise herhalde iyi şeyler anlatmıştır. Kuşlar kötü şey anlatır mı?

"Kuşlar anlatır mı?" dedim. "Tabii anlatır" dedi, çocukken annem, "Sen bugün mektepte hocaya dilini çıkarmışsın! Ayıp değil mi sana?" derdi. "Yalan vallahi anne!" derdim, "sana kim söyledi?" "Bana bir kuş söyledi!" derdi. "Bu kuş işte o kuş!" dedi. "Her şeyi anlattı mı?" dedim. "Anlattı!" dedi.

Rahat ettim. "Kuşlar kötü şey söylerler mi hiç? Küçük dedikoduların zararı yok. Öyleyse..." dedim, "mesele yok." "Yok, yok!" dedi, "şu cigaramı içeyim, gideceğim."

Kütüphanenin camı yine buz tutmaya başladı. Kapı açıldı. Ağaç girdi. Ağacın arkasından kuş girecek diye bekledim; girmedi. Ama bulut girdi.

Oda yine değişmiş, yine soğumuştu. Bu sefer kitapların kenarından da buzlar sarkıyordu. "Olur şey değil," diye söylendim kendi kendime. Ya adam da değişirse: Kanepede büzülmüş, ellerini hohluyor, kafasını sallıyordu. Burnu soğuktan kıpkırmızı kesilmişti. Ama bana bakarken gülüyordu. Değişmemişti. Deminki gibiydi. "Eh bana müsaade artık" dedi, "hayırlı geceler!" "Hayırlı geceler!" dedim.

İçeriki odaya girmek canım istemiyordu. Herhalde o da kalkıp çoktan gitmiş olacaktı. Kuşla beraber pencereden çıkmış olacaklardı. Ama o oda herhalde hâlâ sıcaktı. Ağacı yerin-

den söküp balkon kapısından fırlattım. Dumanla bulut da onun arkasından kendi kendilerine gittiler.

Odam biraz ısınmıştı. Soba gürül gürül yanıyordu. Anahtarı biraz kıstım. İçeriki odaya geçtim. Yorganı açtım. Köşeye büzülmüş mışıl mışıl uyuyordu. Kucakladım. Kuş onun kafasından benim kafama, benim kafamdan onun kafasına konup duruyordu. Sabaha kadar kuşun kanat seslerini, onun mışıl mışıl uykusunu duydum.

AZ ŞEKERLİ

Birinci Basım 1954
İkinci Basım 1965
Üçüncü Basım 1970
Dördüncü Basım 1976
Beşinci Basım 1980
Altıncı Basım 1982
Yedinci Basım 1985
Sekizinci Basım 1987
Dokuzuncu Basım 1990
Onuncu Basım 1993
On Birinci Basım 1996
On İkinci Basım 1998
On Üçüncü Basım 2000

On Dördüncü Basım
Kasım 2001

MÜTHİŞ BİR TREN

Kıraathanenin camları önüne oturmuşlardı. İki arkadaştılar. Nargilelerinin marpuçlarını emerek susuyorlardı. Zayıf olan, lülenin ateşini nargilenin kehribar ağızlığıyla düzeltti. Bir-iki nefes daha çekti. Marpucu sardı. Nargileyi önünden itti. Bu, yüzü karanlık, karışık bir adamdı. Kalın kaşları vardı. Bu kaşların altında kirpiksiz iki kahverengi göz sanki bir boşluğa bakıyordu. Önündeki çaydan bir yudum daha aldı.

"Rüyamda mı gördüm, yoksa bir seyahatte mi başımdan geçti? Böyle şey olur mu, olmaz mı? Oralarını geçelim. Böyle bir vakayı rüyada görsem yine başımdan geçmiş sayılır. Başımdan geçmemiş olsa içimden, rüyamdan, hülyamdan geçer miydi? Küçük bir istasyonda tren bekliyordum. İstasyon Maltepe mi, Kartal mı, Pendik mi hatırlamıyorum. Yağmur durmadan yağıyordu. Bekleme yerindeki insanların hepsi mahzun, hepsi sarı, hepsi sükûtiydi.

Raylar yağmurdan ve istasyonun sarı ışıklarından keskin keskin parlıyordu. Sağımda, yapraklarını çoktan dökmüş ağaç iskeletleri; karşımda, rayların ötesinde susmuş, kederli bir şehrin gökyüzüne vurmuş bulanık sarı ışığı, arkamda istasyonun sarı yolcuları, dört tarafımda sessizliğin içine düşen muttarit bir yağmur pıtırtısı.

Beklediğimiz tren bir türlü gelmiyordu. Bir aralık ikinci mevki bekleme yerine girmiş, hiç konuşmayan yolcuların arasında pencerenin önünde yağmura dalmıştım. Tam bu sırada istasyona bir tren geldi, durdu. Trenin geldiğini gören yolculardan hiç kimse yerinden kalkmamıştı. Ben kalktım. Perona çıktım. Trene doğru yürüdüm. Baktım bu lüks bir trendi. Bütün vagonları yataklıydı. İçerde kitaplarına ve gazetelerine dalmış, lüks içinde kadifelere gömülü insanlar oturmuştu. Tevekkeli ikinci mevki yolcularından kimse yerinden kalkmamıştı. Vagonların penceresinde profilleri gözüken yaşlı genç yolculardan hiçbiri tenezzül edip de bu sessiz istasyona başını çevirip bakmadı. Dikkat ettim. Bu kadar lüks ve kadifeler içinde olmasına rağmen bu trenin içindeki yolcular hep kederli insanlardı. Kimsenin yüzü gülmüyordu.

Bir aralık vagonlardan birinde bir hareket oldu. Kısa boylu bir kadın ayağa kalktı. Camdan dışarı baktı. Sonra çıkma kapısına doğru yürüdü. Geldi, tam önünde durduğum kapıyı açtı. İstasyonda sanki bir simitçi, bir sucu arıyormuş gibi etrafa baktı. Ne sucu, ne simitçi göremeyince çekilirken yüzüne dikkatle baktım. İliklerime kadar ürperdim. Bu benim on sene evvel karımdı. Oydu. Muhakkak oydu. İşte beresi, işte beraber aldığımız, eşini hâlâ üzerimde taşıdığım pardösü. O gün satıcı kıza;

'Olsun, n'olacak? Erkek pardösüsü olsun. Şimdi moda. Bana da ondan verin bir tane, aynı renk olsun' demişti.

Aynı renk kumaştan, âdeta on iki yaşında bir çocuk pardösüsü denecek, beli kemerli, gri

pardösüyü sırtına geçirmişti. Az daha 'Nadide, Nadide!' diye bağıracaktım. Sonra aklım başıma geldi. Kendi kendime, 'Hiç böyle şey mi olur' dedim. 'Olur a, başka bir kadın da böyle bir erkek pardösüsü giyebilir, başka bir kadın da bere takabilir.'

Kadın içeriye çekilmek isterken istasyon yolcularından birinin ayak sesiyle tekrar kapıyı açtı. Ayak sesi gelen tarafa doğru yine baktı. Oydu. Bu Nadide'den başkası olamazdı. Tıpkı onun gibi bakıyordu. Bu sefer kat'i olarak içeriye çekilmeye karar vermiş gibi kapıyı kaparken aralıkta bir çocuk hayali gördüm. Çocuk büyük, yeşil gözleriyle gözümün içine bakıyordu. Tiril tiril titredim. Bu oğlum Hasan'dı. Onu üç sene evvel **kızıl** elimden almıştı.

'Hasom, Hasom!' diye atıldım.

Ama kapı kapanmıştı. Zorladım açıldı. Şimdi kompartımanların koridorundaydım. Mavi bir ışık etrafı sarmıştı. Hiçbir kompartımandan ses seda gelmiyordu.

Bir kopartıman kapısını açtım. İçerde üç kişiydiler. Bir kadın, bir zabit, bir de lacivertler giymiş bir sivil. Sanki beni görmemiş gibiydiler. Zabitin omuzlarına attığı boz renkli kaput yamalıydı. Başında bir kabalak vardı. Kendi kendime, 'Neden kabalak giymiş bu zabit acaba?' derken, dikkatle yüzüne baktım. Bu, Çanakkale'de gözümün önünde vurulan en iyi arkadaşım Hüsnü'ydü. Elinde çakı, bir elma soyuyordu. İşini bitirince yanındaki kadına soyduğu elmanın yarısını çakısının ucuna batırarak uzattı. Yanındaki kadın tatlı bir gülümsemeyle utanarak elmayı alınca, bu kadının da Hüsnü'nün ölümünden son-

ra verem olup ölen nişanlısı Mediha olduğunu gördüm. Nefesim kesiliyor, laf söylemek istiyor, söyleyemiyordum. Öteki sivil adamda kimi göreceğim diye, onun tarafına döndüm. Mektepteki musiki hocamızdı. Beni pek severdi. Genç yaşında bir fıtık ameliyatı sonunda ölmüştü.

Öteki kompartımanlara da koştum. Bir tanesine daldım. Ölmüş olduklarını şimdi hatırlayabildiğim bir sürü tanıdık oradaydı. Konuşmadan yüzüme bakıyorlardı. Bir bana, bir de köşede yüzü okuduğu gazeteden gözükmeyen bir adama döndürüyorlardı gözlerini. Bu adamın yüzünü göremiyordum. Yalnız kır saçları görünüyordu. Gazeteyi şöyle bir kaldırdı. Babamdı. Rengi soluktu. Göz göze geldik. Yüzüme sanki kabahatliymişim gibi baktı. Bir şey söylemek, acı bir şeyler söylemek istiyormuş gibiydi. Sonra vazgeçti. Kaşlarını ben bir şey söylersem çok kızacakmış gibi çattı. Yine gazetesini yüzüne kapadı. 'Baba' diyebildim. Yerinde bir sarsıldı. Gazeteyi hışırtı ile açıp kapadı. Gözlerini, o çok çekindiğim baba gözlerini bir ilanın üstüne dikti. 'Bir tek laf daha istemem, kâfi. Yaptığın terbiyesizliği biliyorum. Bir daha yapmamaya bak ve sus!' der gibiydi.

Öteki, kendilerini çoktan unuttuğum ölüler, gözlerini, babasına kafa tutmaya çalışan çocuğa, bana dikmişlerdi. Utandım. Kapıyı kapadım çıktım. Öteki kompartımanlara camdan baktım. Hep tanıdık ölülerdi. Birdenbire bir ufacık kompartımandan hafif hafif sesler geldiğini duydum. Kulak verdim. Karımın sesiydi. Birisine:

'Böyle olmayacaktı baban, yazık! Çok yazık!' diyordu. Koştum. 'Nadide, Nadide!' diye bağırdım. Küçük Hasan'ım beni pencerenin önünde

görünce her zamanki gibi gülmek istedi. Sonra birdenbire yüzü buruştu, asıldı. Annesi kulağına bir şeyler söylemişti... Elini uzattı. Vagonun koridora açılan camının penceresini yüzüme çekiverdi.

Kapıyı zorladım, açılmıyordu. 'Açın, açın!' diye bağırdım. 'Nadide, Hasan, benim canım!' dedim. Cevap vermiyorlardı. Kapıya yumruklarımla vurmaya başladım. Camları yumrukluyordum. Kırılmıyordu. Koridoru çılgın gibi koştum. Bir memur bulup kompartımanı açtırmak istiyordum. Girdiğim kapının camından baktım, kimseler yoktu peronda. Yine karımla oğlumun bulunduğu kompartımana koştum. Eğilip istorun aralığından baktım. Onları gördüm. Ana-oğul birbirine sarılmışlardı. Karımın rengi korkudan bembeyazdı. Hasan sinmiş, ağlıyordu.

Bir memur bulur da kapıyı açtırırım diye, istasyona indim. Biraz yürüyünce lüks tren hiçbir düdük çalmadan hareket etti. Koşmak, trene yetişmek istedim. Ama koşamıyordum. Ayaklarım sanki tutmuyordu. Olduğum yerde çivilenmiş gibiydim. Baktım, lüks tren, içinde ışıklar ve sessizlikler taşıyarak, yağmurla birlikte uzaklaşıp gitti."

Adam susmuştu. Karşısındaki arkadaşı hikâyeyi kesmeden, sükûnetle dinlemişti. Yüzlerini tekrar caddeye çevirdiler. Dışarda yağmur şiddetlenmişti. Hikâyeyi dinleyen sordu:

"Tren geçtikten sonra yağmur dindi mi?"

Hikâyeyi anlatan buz gibi soğumuş çayından bir yudum aldı. Başını kaldırıp sokağa, şarıl şarıl akan yağmura baktı. Cevap vermedi.

BİR AŞK HİKÂYESİ

Ne ayıp şey, ne kötü başlık, ne çirkin bir hikâye ismi!

Ben de öyle düşünüyorum. Hadi bırakalım bir tarafa dünya halini, şu pahalılık içinde sevişmek?.. Hadi sevişmeyi de bırakalım bir yana, onu da şu aç insanlar içinde var sanalım. Ama neden konu diye seçelim. Ne ayıp şey!

Ayıp olduğunu biliyorum. Dindar birisi, "Günah bu zamanda!" bile der. Hem ayıp, hem günah doğrusu!

Doğrusu bu, doğrusu bu ama, elimde değilse ondan söz açmamak.. Bir başkasıyla hem yalnızlığımı, hem ekmeğimi bölüşmeyi canım çekiyorsa... Yine hakkım yok, yine ayıp!.. Allah belamı versin aşka dair bir hikâye yazarsam. Hikâyemin başına "Bir kravat hikâyesi" de diyebilirdim.

Aşk nedir, diye düşünüyorum. Galiba Stendhal, "insanların en mühim, en büyük icadı," diyor. Zaman zaman herkes bir şeye benzetmiş. Üstüne ciltlerle kitap yazılmış. Halledilmiş bir mesele değil. Var mı yok mu, o da meçhul. İnsandan başka hiçbir hayvanda yok. Ben de onu bir şeye benzetmeye çalışsam, olur mu dersiniz?

Bir tren düşündüm. İki kişilik bir kompartıman. Öteki yolcunun hangi istasyonda ineceğini

düşünmüyorum bile. Ovaları, karlı dağları, akarsuları, kayaları, çölü, vahaları, küçük şehri, trene bakan öküzleri, yolculara ayıp işaretler yapan çoban çocuklarını geçtik. Gözümüze kırların, akarsuların, stepin, küçük kulübelerin, öküzlerin, çoban çocuklarının; kiminin sükûnu, kiminin çağıldayışı, kiminin penceresinin ışığı, uçsuzluğu, kiminin hüznü, hayreti, kıskançlığı çöktü.

Hava kararmak üzere. Bir istasyonda duruyoruz. İçimizden güzel şeyler geçiyor, işte yolcu da bindi, söyleşmeliyiz, konuşmaya başlamalıyız. Seyahat bitmek üzere.

Beğenmedim. Ömrü seyahate, aşkı bir durağa, sevgiliyi yolcuya benzetmek de ne oluyor?

Ekmek, tuz, yemiş, su. Sayabildiğin kadar... "Korku, gece, gündüz, yaz, kış, uyku, döşek" de, korkma söyle. Her şeyin tadı onunla tadıldığına göre her şeye, her hoşlandığın şeye, her ihtiyacın olan şeye onu benzetebilirsin.

Hayır, ben aşka dair konuşmamalıyım. Yalnızlık kuyuma taş düşmemeli.

Bir akşam üstüydü: İnsanoğulları şehrin bütün nakil vasıtalarını seferber etmişti. Taksi, tramvay, hususi otomobil, araba, kamyon, tabanvay!.. Işıklar yanmıştı. Şehir semt semt insanla akıp gidiyordu.

Tramvaya binmektense Yüksekkaldırım'ı tırmanmak üzere dört arkadaş yola çıkmıştık. Şen, gürültücüydük... Arabalar geçerken bağıra bağıra "Hicran, yine hicran..." şarkısını tutturmuştuk. Cebimizde üç-beş lira vardı. Şehrin ışığına doğru koşuyorduk! Vay anasını! Dünyada ne güzel kızlar vardı. Bir dakika göz göze gelir, dünyanın rengini değiştirirdik; olur mu olurdu...

Kaç akşamlar böyle içimizde, atik bacaklı bir kızla tanışıvermek, dost oluvermek hülyası geçerdi. Bana nasip olmadı bu hülyanın sahisi! Ama olana oldu. Hatta içimizden ikisine de bu piyango düştü. Onların başından geçti bu aşk hikâyesi, bize nakletmek düştü. Yoksa kendi başımdan geçmiş bir şey değil.

Arkadaşlarımdan birinin güzel gözleri vardı. Üst dudağında pırıl pırıl bir bıyık parlardı. Saçlarında bir kestane, kumral, koyu koyu kırmızı bir ışık yanar dönerdi... En kötü elbiselerin onun cılız vücuduna bir oturuşu vardı... Bunlar vardı, yalan değil, kızların da onu seçmeye hakları...

Onu seçen kızın da kolları bacakları adaleliydi. Hele bir teni vardı!.. Kafasını bir sallayış sallardı! Belini gösterişsiz, yürürken bir büküş bükerdi!.. Kaşını, bir tanesi az yukarıya kalkık kaşını, ötekisiyle bir birleştiriş birleştirirdi!

Hepimiz aşk hikâyesi içindeydik. Onu görür görmez hepimiz hülyamızı apartman gibi kurardık. Suratımıza bile bakmazdı. Meğer sarı bıyıklı arkadaşımla bir ara bakışırlarmış. Ben bu bakışı yakalasam kendime sanır, bir-iki akşam yatağımda uyumadan evvel tatlı tatlı kaşınır, hülya kurardım. Yazık ki kızın o arkadaşıma baktığının farkında bile değildim.

Günün birinde olan oldu... Güzel arkadaşımızla tatlı kız seviştiler. Bize evvela lakaydi, sonra hüsran, sonra bir başka birtakım hisler yapıştı.

Arkadaşımızla, insanoğlunun güzel günlerinin geleceğini konuşurduk. İnsanoğlunun bugünkü halinden söz açardık... Aşktan bahseder olduk. Güzel arkadaşımız, çirkinliğimize, halimize acıdı mı nedir, bize sevgilisini takdim etti. Bir

müsabakayadır giriştik. Şairimiz şiirini okudu. Birimiz dünya görüşünden dem vurdu. Ben daha samimileştim:

"Hepimiz seni sevdik," dedim. "Ama sen onu seçtin; hakkın. Kadın seçecektir... "

Sözümü bitirmeden genç kız;

"O, hayvanlarda öyle," dedi, "en kuvvetlisini... Ama ben en zayıfınızı seçtim."

Bir tanemiz:

"Güzelliğin kuvvetini..." der, arkadaşımızı kulaklarına kadar kızartırdı. Gülüşürdük. Beraberce yürürdük.

Birimiz müstesna, üçümüz işçi sınıfıydık. Kafa işçisi diyelim de, kol işçisinden ayıralım. Sonra aramızdaki, bize biralar ikram eden, zengin arkadaşımızın, aramızdaki varlığının manası kalmayacak.

Dostlarım, uzatmayalım, şu aşk hikâyesini bitirelim:

Aramızdaki para pul, apartman sahibi, bu işçi kızını hem bizden, hem güzel arkadaşımızdan ayırdı, aldı.

Güzel arkadaşımız dostların himmetiyle, iltimasıyla Heybeli Sanatoryumu'nda beş ay yattı. İyileşti maşallah!.. Zar zor işe geliyor bugünlerde. İnsan hikâye yazarken, "Öldü" de diyebilir. Ama ben diyemem. Sevmem insan öldürmeyi...

Biz zengin arkadaşımızı feda etmeye mecbur kaldık. Hani şöyle cesaret gösterip de Ahmet'e, "Alçak! Bize bunu yapacak mıydın?" dedik sanmayın. O bizim yanımıza gelmeye bir zamandır çekiniyor. Yaptığı mühim bir şey değil ki, olağan şeyler bunlar. Kızla altı ay beraber yaşadılar. Sonra onlar da ayrıldılar.

Siz bilir misiniz Beyoğlu'ndaki "Şelâle" içkili kahvesini? Ne acayip bir yerdir! Bir akşam yolunuz düşer de oraya giderseniz, Üsküdarlı Sevim diye sorun, size gösterirler.

O akşam orada yoksa size melez bir Arap karısını işaret ederler, ona sorarsınız. Ben biliyorum o karının size vereceği cevabı:

"Sevim mi? Ha! O bu akşam kompledir," der.

GÜMÜŞ SAAT

Hastalık bende babam öldüğü gün başladı. On bir yaşındaydım. Babamı çok severdim. Zaten başka kimsem yoktu. Analığım da onu severdi ya. Ama ben, ancak babam eve girince yaşadığımı hissederdim. O, sabahleyin evden çıkarken birdenbire etrafım kararır, insanlardan kaçar, korkardım.

Onun ölümüyle beraber başlayan sinir hastalığım; bayılmalarım, titremelerim doktorları bile aldatmıştı. Sahiden hasta olduğumu sanıyorlar, tebdili hava tavsiye ediyorlardı. Ama ben, kendim çok iyi biliyordum ki hasta değildim. Nasıl becerirdim? Bilmem. Tiril tiril titrer, hayaletler görür gibi haykırır, düşer bayılırdım. Baygınlığım sırasında bütün sözleri işitir, doktorun nabzımı tuttuğunu bilir, ama dudaklarımı kenetler, ısırır, köpükler saçardım. Hepsini biliyorum. Bunu niçin yapardım, bilir misiniz? Babamın ölüsünü kıskanırdım da ondan. Herkes onun ölümüyle alâkadardı. Komşulardan tutun da kahvedeki arkadaşlarına kadar! Ne hakları vardı? Onu yalnız ben seviyordum. O halde ben düşünüp üzülmeliydim. Onlara ne oluyordu? İşte, etrafımı saranların babamın ölümünü benimle alâkadar olup unutmaları için bu sinir buhranı oyunlarına başlamıştım.

Zayıf, kansız bir oğlandım. Nihayet analığım beni köye göndermekten başka çare bulamadı. Uzak akrabalardan bir köylü gelip beni aldı.

Köyde ölesiye canım sıkılıyordu. Kimseden en küçük bir alâka görmüyordum.

Onlar için varlığım, yokluğum müsaviydi. Ne yapsam kimsenin dikkatini çekemiyordum. Bana karşı o kadar lakayttılar ki, var mıydım, yok muydum farkında bile değillerdi. Mesela bir ağaç altında otların arasına saklanır oturur, öğle yemeğine gitmezdim. Bütün aile öğle vakti koşa koşa eve girer, mutfakta, kapı önlerinde bir şeyler atıştırırdı.

Ben iki saat sonra eve döndüğüm zaman kimse gelip de bana, "Sen öğleyin yoktun. Karnın zil çalıyordur. Bir lokma bir şey ye" demezdi. Hasisliklerinden yapsalar ziyanı yoktu. Hayır hasisliklerinden değil, benim kendimin farkında değildiler.

Bütün tesellim saatimdi. Bu, babamdan kalma gümüş saatti. Analığım köye gelirken bana vermişti. Onu gündüzün kimse bulmasın diye nerelere saklardım! Gece yatağıma girer girmez çıkarır, avucuma alır, kulağıma kor, dinler, sanki bir sevgiliyle, seninleymişim gibi, Zehra, dünyalar benim olurdu. Azıcık da sevinçten ağlardım.

Saatle ben, birbiri için ateşe atılmaya hazır, birbirinden ayrılmaz iki arkadaştık. Gündüzün, geceleyin sarmaş dolaş olacağımızı, birbirimize hikâyeler anlatacağımızı düşünüp hiç konuşmayan iki arkadaştık.

Gece, köyde çakallar ulurdu. Korkardım. Saatimle büzülürdük. Yorgandan kafamı çıkarır, o avucumda, saatlerce çakal seslerini dinlerdik.

Bir sabaha karşı yine çakal sesleriyle uyanmıştım. Odamın tek penceresinde iki büyük ve parlak göz bana bakıyordu. Saatimle ben korktuk. Yorganı üstümüze çektik.

Ama bu gözlerin ne gözü olacağını merak edip dayanamadık. Yavaş yavaş pencereye yaklaştık. Odamıza bakan bir baykuştu. Sabaha kadar artık uyuyamadık. Çakallar sabaha kadar uludu. Baykuş sabaha kadar camdan bize baktı. Ortalık ağarırken köyden kaçtım. Trenlere, tramvaylara, otobüslere bindim. O kadar zayıf, o kadar küçüktüm ki hiçbir biletçi benden bilet sormadı. Yolculardan birinin dört-beş yaşındaki çocuğu sandı.

Yazdı. Şehir kocamandı. Her kovukta yattım. Geceleri çoğunca deniz kenarına iner, bazen surlarda, bazen odunlar arasında, bazen de hava çok sıcaksa sıcak kumlar içinde yatardım. Gıdamı süprüntü tenekelerinde kedilerle beraber temin ederdim. Oralarda kendime ne ziyafetler çektim, Zehra. Benim şirin, benim güzel Zehram!

Bir sabah, bir memur beni deniz kenarında uykumdan uyandırdı. Aldı götürdü. Kim olduğumu söyledim. Analığım ta Erzurumlara gitmiş. Uzak akrabadan bir komşu beni yanına almak lütfunda bulundu. Ona teslim ettiler. Yine eski mahallemize yerleştim. Ama iyi çocuk değildim galiba Zehra, kimse beni sevmiyordu. Ben de herkesten nefret ediyordum. En çok çocuklar benim düşmanımdı. Beni görünce üzerime saldırıyorlar, dövüyorlardı. Zorları neydi? Bilmem. Herhalde onlarla hiç konuşmadığım için. Benim onların konuşmasına ihtiyacım yoktu ki. Saatim

benimle konuşurdu. Ben saatimle konuşurdum. Birbirimizi seviyorduk. Başka bir üçüncü arkadaşa ihtiyacımız yoktu. Çocuklar beni görünce saldırırlardı: "Sıska, deli, saralı sıska..." diye.

İşte o günlerde karşıma sen çıktın Zehra. Futbol sahasının kenarında düşmanlarımı seyrediyordun. Ben gelip ta yanıbaşında durdum. Canım iki örgülü kalın saçını tutup çekmek istiyordu. Dönüp bana öyle bir baktın ki saatim hatırıma geldi. Sen güldün evvela, sonra ben güldüm. Yanıma sokuldun. Hemen saatimi çıkarıp sana gösterdim. İçindeki çarkları; kırmızı taşları, üstündeki şimendifer resmini beraberce seyrettik. Şimdi sen de benim saatim gibi bir şeydin. "İnsanın insandan bir saati olması da güzel bir şey," diye düşünmüştüm. Sen gümüş saatimi almış, pembe kulağına götürmüştün. Futbolcular topu bırakıp etrafımıza birikmişti. Ben işi anlamıştım. Sen gider gitmez hücum edecekler, saatimi elimden alacaklar. Koca pabuçlarıyla kıracaklardı. Her şey, her şeyimi alabilirlerdi: İçimden midemi, kalbimi, ciğerlerimi; kafamdan aklımı, ama saatimi asla! Onu futbolculara vermedim. Ömrümde ilk defa saat için çılgın gibi dövüştüm. Ellerinden kurtulunca soluğu evde aldım. Saatimi çıkardım, artık işlemiyordu. Yatağımda sabaha kadar ağladım. Sabahleyin uzak akrabam çoluk çocuk odama doldular. Onlara da, "Üstünde çalınmış bir saat var" diye haber gitmiş. Her tarafı aradılar. Bulmalarına imkân mı vardı? Ben işin böyle olacağını geceden düşünmüş, onu saklamıştım.

Öğleden sonra deniz kenarına indim. Balıkçı Hasan Çavuş'a yalvardım. Biraz gezeyim diye

sandalı aldım. Açıldım. Sonra durdum. Bozuk saatimi çıkardım. Kapağını açtım. Kırmızı taşlarının üstüne senin o gün bana verdiğin papatyayı koydum. Kapağını kapadım. Sonra suyun üstüne yavaşça saatimi bıraktım. Döne döne batmaya başladı. Uzun zaman arkasından baktım. O görünmemeye başladığı zaman bile hâlâ bakıyordum. Gözlerimden yaş boşanıyordu. Şimdi artık saatim de yoktu. Ama sen aklıma geliyordun Zehra!

Bekledim... Bekledim... Denizin ta dibine saatimin vardığını; orada, karanlıklar içinde, kimsenin onu bulamayacağı bir yerde yattığını hissedince küreklere asılarak döndüm.

FINDIK

Fındık bizim köyün yedisinden yetmişine kadar, bütün kendini büyük görmeyeni ile ahbaptır. Fındık, tekir kedi renginde bir kurt köpeği ile, av köpeği piçidir. Aşk mahsulü olduğu için güzel olması lazım gelir ama güzel değildir. Büyük, kalın kuyruğunu oynatarak, kahverengi gözlerini kırparcasına yanınıza yaklaştığı zaman kafasını okşamazsanız şayanı hayret bir adamsınız, demektir. Bu kadar sevilmek ihtiyacıyla kendine yaklaşan bir hayvanı reddedebilmek için, insanın ömründe hiç âşık olmaması, hiç sıkıntı çekmemesi, hiç kalp yumuşaklığı nedir bilmemesi lazım gelir. Böyle insan da olmaz, diyebiliriz. Ama Fındık'ın yalnız bir dilim ekmek için değil, şöyle bir okşanmak ihtiyacıyla önüne gelene sokulduğunu, birçok insanoğlunun da onu kovduğunu gözlerimizle gördüğümüze göre, insanlar hakkındaki fikrimizi değiştiremeyiz.

Köpeklerin yaza girerken gayet korkunç bir hastalık mikrobunu birbirlerinden kaptıklarını hep biliriz. O zaman şehir baştanbaşa köpek itlafı işiyle uğraşır. Halk köpekleri saklar. Belediye köpek başına bir buçuk papel verir. Birtakım köpek öldürücüler yollara düşerler.

Bizim köyde bu adama "zehirci" diyorlar. Bizim zehirciyi görmelisiniz. Acayip bir adam.

Böyle bir işi gören adamın her zaman anormal birisi olması hiç de lazım gelmez. Ama ne olsa katillikle Azraillik insanların halini, huyunu, bakışını, yürüyüşünü değiştiriyor, yahut değiştirmiyor da belki bize öyle geliyor. "Size öyle geliyorsa öyledir" diye bir piyes vardır hani. Mademki bize zehirci anormal bir adam hissi veriyor, öyledir. Tıpkı Dusseldorf canisi gibi. Elinde şıkır şıkır parıldayan ucuna bir bıçak takılmış zinciriyle küçük çocukları kendine bağlayan, sonra bir çalılık arkasında onu öldüren Dusseldorf canisi.

Bizim zehirci, "Fındık, gel bakalım. Gel kerata. Gel oğlum, gel bakalım. Ha şöyle. Nasılsın ha? Al sana et, oğlan." Fındık ete burnunu dokundurur, eti dişlerinin arasına alır, kafasını şöyle bir sallar. Zehirci mi beceriksizdir, yoksa Fındık mı fevkalade akıllıdır. Bunu kimse kestiremez, doğrusunu isterseniz dünyada bu adamdan daha âlâ zehirci bulunamaz.

Gözleri patlaktır. Ellerinin parmakları küt, yusyuvarlak, iskarmos gibidir. Burnu eğridir. Dişleri çürük, ağzı karanlıktır. Yalnız bir tek zehirciye yakışmayan hali vardır. Azametlidir. Kravatlıdır. Oldukça temiz giyinir. Pantolonu yatakaltı ütüsü olduğu pek belli olmasına rağmen, ütülüdür. Yolluk kravatının sarısı ile yeşili pek cafcaflı olmasına rağmen kravatlıdır ya!

Zehirci emir kulu olduğu için, Allah katında günahı olmadığını uzun uzun düşünmüştür. Şöyle bir muhakeme yürütmüştür. Allah cellatları ruzi mahşerde yanına çağırdığı zaman, herhalde onlara, bu herifi neden astın diye sormayacaktır. Onun günahı cemiyetin, vebali hepimizin boynunadır. Haksız yere asılmışsa hâkimindir.

Ona da kaymakam bey, "Köpeklerde kuduz varmış, bunları öldürmeye seni memur ediyorum" demiştir. İşinden gücünden olursun, dememiştir. Yapmaya mecburdu. Onun cellatlardan farkı yoktu. Demek bu köpeklerin hesabını o verecek değildi. Bütün hesabı kaymakam bey verecekti. Kaymakam bey ruzi mahşerde vereceği hesap yekûnunu kabartmak için öyle ustaca hareket etti ki, bazen kendisine bu kadar itimat gösteren köpeğin ihtizarını görmemek için kaçıp giderdi. Ama Fındık ona müşkülat çıkarıyordu. Eti şöyle bir dişlerinin arasında sallıyor, o cânım bifteği fırlatıp atıyor, kuyruğunu kıstırıyor, yıldırım gibi kaçıyordu. Bir ikinci zehir atışından sonra kendisini görür görmez, sanki bir heyula, bir cadı, bir gulyabani görmüş gibi kaçıyordu. Halbuki munis hayvandı. Çöpçü Mehmet'e nasıl yanaşırdı. Onun ellerini nasıl yalardı. Birdenbire zehircinin aklına bir fikir doğdu. Köpeğin etin içinde zehir olduğunu bilmesi için insan olması bile yetmez, değil, doktor olması bile yetmez, kimyager olsa bile çakmaz. Oysam ki kimyahanesi olmalı ki incelesin. Demek Fındık, etin içinde zehir olduğunu bilemezdi. Belki biz insanların almadığımız bir koku duyuyordu; ama biraz biberli, baharlı, sarmısaklı bir şey yapardı, yuttururdu.

Fındık'ın asıl marifeti insanın içini okumak da olamazdı. Neden Fındık eti yemiyordu? Çoluğun çocuğun elinden kokmuş, pislenmiş neler yemiyordu ki. Fındık'ta başka bir dalga vardı. Fındık'ın içine doğuyordu. Neden doğuyordu? Zehirci, "Fındık benden şüpheleniyor, beni sevmiyor, benden korkuyor" diye düşündü. Hani ba-

zı hayvanlar zelzele olacağını çok zaman evvel çakarlarmış. Hani tam bir güneş tutulması olmuştu; o zaman iki tavuk besliyordu. Güneş tutulmaya başladığı zaman insan gözü ancak siyah camlarla gördüğü halde, tavuklar nasıl bağrışmaya başlamışlardı. İşte Fındık'ta bir gariplik vardı. Bir çöpçü onbaşısı sanki ben güneşim, tutulmuşum; ben sanki zelzeleyim, beş dakika sonra titreyeceğim, demişti. O halde çöpçü Mehmet'e bu işi havale etmelidir.

Çöpçü Mehmet'e kravatlı onbaşısı, hemşerisi şöyle dedi:

"Mehmet be, zehir yemiyor şu Fındık! Kaymakam bey de tutturdu, 'İlle de geberteceksin. Atarım seni işinden,' diyor. 'Benden yemiyor,' dedim. 'Bir başkasına havale et,' dedi. Bu işi sen yapacan. Yapamazsan, ben seni dehlerim. Bak karışmam."

İşte o zaman çöpçü Mehmet'i derin bir düşünce aldı. Fındık'ı öldürmek! Köyüne dönmek! Köyüne dönmek onun için şimdilik imkânsızdı. Orada bir karış toprağı bile yoktu. El elinde, güneş altında yarı aç çalışacaktı. Burada kazandığı para ile köydekiler de geçiniyor, kendisi de serin ağaç altlarında denize karşı uyku kestirebiliyordu. Bazı evlerden yemek bile veriyorlardı. Kışın balıkçılıktan epey para biriktirmişti. Bu gidişle onun da kendinin ekip biçeceği, dört-beş ceviz ağaçlı bir tarlası olmasına şunun şurasında on sene kalmıştı. Daha elli yaşındaydı. Demek dişini sıkarsa on sene sonra on beş dönüm tarlası, dört ceviz ağacı olacaktı. Bacı ile evvelki yaz sılasında bu meseleyi konuşmuşlardı ya!.. Ya köye dönmek, ya Fındık'ı öldürmek!..

Onbaşının verdiği zehirli köfteyi aldı. Fındık'a yaklaştı:

"Gel Fındık!" dedi.

Onbaşı çamın altından seyrediyordu. Fındık kuyruğunu ta göbeğinden oynatarak yaklaştı, yaklaştı, yaklaştı. Mehmet avucunu açtı.

"Na al, Fındık!" dedi.

Birden içinden ne geçtiğini kimsenin bilemeyeceği bir şekilde avucunu Fındık'ın tam ağzı içinde gibi sıktı. Zehirli köfteyi denize fırlattı.

Sonra yattıkları ahırların yolunu tuttu. Eşyasını toplamaya başladı. Zehirci çöpçü onbaşısı, onu eğilmiş, eşyasını toplarken görünce böğrüne bir tekme yapıştırdı.

AZ ŞEKERLİ

Genç adam, az şekerli bir kahve istedi kahveciden. İhtiyar kahveci, gözlüklerinin üstünden gence baktı. "Az şekerli kahve içecek beye bak" dedi içinden.

Genç adam, on yedi on sekiz yaşlarında gözüküyordu. Az şekerli kahve isterken edasında bir fazla erkeklik, yerine yerleşememiş bir yaşlılık oturmuştu. Bir cigara yaktı. Kahve gelinceye kadar etrafına bakındı. Kimsenin kendine bakmadığını hissedince, rahatladı. Derhal, sabahleyin evinde çay içerken aldığı yaşından daha küçük halini alıverdi. Sert gözleri munisleşti. Çatık kaşları yayılıverdi. Dişlerini sıkmaktan vazgeçince yüzü birdenbire değirmileşiverdi.

Kahveci hep onu gözlüyordu gözlüklerinin altından. Şimdi yaşını bile tahmin edebiliyordu. Yirmi yaşlarında vardı delikanlı. Halbuki, demin kendini daha yaşlı göstermek için zorladığı zaman daha çocuktu.

Kahveci kahveyi inadınaymış gibi şekerli yaptı. Bir bardak su ile getirdi. Yaşlı, mahalleye kazara uğramış bir beye takılınacak mütevazı bir yüzle;

"Hoş geldiniz," dedi.

Genç adam, kahvecinin geldiğini fark etme-

mişti. Onu birdenbire karşısında görünce kahveye girerkenki halini birdenbire takınamadı. Hiç yapmacıksız açık bir gülüşle;

"Hoş bulduk amca!" dedi. Sonra daha bir şeyler söylemek için, "Az şekerli yaptın değil mi?" diye sordu.

"Az şekerli kahveyi ihtiyarlar içer," dedi kahveci, "delikanlılar için orta şekerli münasip gördüm, öyle yaptım."

"Sen öyle münasip gördükten sonra biz de öylesini içeriz," dedi çocuk.

İskeleye bir vapur yanaşmıştı. Ona daldı. Kahveden bir yudum aldı. Bayağı, basbayağı çok şekerli bir kahveydi. Nereye gitse bu haltı karıştırıyordu kahveciler. O, babasının yemekten sonra anasına seslendiği gibi;

"Hanım, az şekerli olsun rica ederim. Bal gibi yapıyorsun kahveyi. İçemiyorum kızım," demek isterdi.

Genç adam vapurdan çıkanlara daldı. Birden içi hop etti. İşte çıkıyordu. Uzun boylu bir kızdı. Dal gibi inceydi. Koşup peşinden gitse, adını öğrense kızın. Olmaz, olmaz. Sonra bihoş olur, her akşam gelir, bilmediği bu köyün sokaklarında dolaşır, vapurları kaçırırdı.

Kahveci hâlâ delikanlıya bakıyordu gözlüklerinin altından. Geldi, kahveyi ve bardağı aldı.

"Anlaşıldı," dedi, "kahvemi beğenmedin."

"İçemem böyle bal gibi kahve."

"Az şekerli yapayım,"

"Zahmet olmasın," dedi delikanlı.

Masanın mermeri buz gibiydi. Ama kahve sı-

caktı. Paltosunu çıkardı. Bir bilet memuru ile bir işçi, bir beyaz saçlı prafa oynuyorlardı.

Biletçi, yerinden ok gibi fırladı. Vapura koştu. Ötekiler arkasından bakıp gülüştüler. Biraz sonra;

"Radyoyu açsak, Murtaza?" dediler.

Murtaza saatine baktı:

"Daha beş dakika var," dedi, "alaturkaya."

"Mübareklerin saati Londra ayarıdır," dedi beyaz saçlı adam.

Kahveci cevap vermedi. Gencin kahvesini tepsiye koydu. Ağır adımlarla çocuğun oturduğu masaya doğru yürüdü.

"Bu seferki az şekerli, delikanlı," dedi. "Bunu da beğenmezsen kızarım bak."

Oyunculardan biri, genç adama baktı.

"Vay Murtaza," dedi, "demek senin kahveni beğenmeyenler de varmış."

Genç adam kıpkırmızı kesilmişti. Şimşek gibi o tarafa baktı. Deminki lafı söyleyen adam;

"Aklınıza bir şey gelmesin bayım," dedi, "bizim Murtaza, kahvesi beğenilmedi mi zıvanadan çıkar da... Biz yapsak kafamıza boşaltır fincanı. Yabancılara sökmez ama. Nazı bize geçer."

Genç adam yine bal gibi tatlı, değirmi, güzel bir yüz aldı, bir çocuk gülüşüyle güldü. Dişleri parıl parıl parladı.

"Öyle mi, Murtaza amca?" dedi. "Ama bende kabahat yok. Az şekerli içerim, ne yapayım? Darılmaca yok."

"Kabahat bendeydi," dedi kahveci.

Biletçi koşarak geldi. Hemen kâğıtlara sarıldı. Arkasından çımacı da sökün etti.

Kahveci lokumlara çay götürürken genç adama yine baktı. Kahvesini içmişti. "Ama neden yüzü kül gibi bembeyaz kesilmişti? Acaba sarhoş muydu?" diye düşündü kahveci. Sonra yavaşça genç adamın yanına yaklaştı.

"Sorması ayıp olmasın," dedi, "ne iş yaparsın?"

"Ben mi?" dedi çocuk.

Rengi, sanki kalmış gibi biraz daha uçtu.

Tekrar:

"Ben mi?" dedi. Düşündü: "Şoförüm," dedi.

Artık başka soru sormamasını istediğini belli eden bir sinirlilik, renksiz yüzünü darmadağın etmişti...

Kahveci ocağa doğru giderken kendi kendine, "Sen şoför moför değilsin!" diye söylendi. "Sen âşıksın bizim köyden birine."

Genç adam kahve tabağına bir şey bıraktı. Kahveden çıktı. O çıkınca kahveci birdenbire sinir kesildi. Çımacıya:

"Yapmıyorum ulan kahve!" diye haykırdı. "Lokuma kahve yapmıyorum. Kahve ısmarlayan pezevenk, ayrıca kahve ısmarlar. Lokumunu da kendi yer."

Beyaz saçlı prafacı gözünü kâğıtlardan kahveciye doğru kaydırdı. Gülümsedi.

"Herife bak!" dedi, "bize zorla lokum yedirecek. Lokuma kahve yapmayan kodoş, demin de bunlara çay yapmazdı. Al lokumu, bana da kahve yap, çımacıya da. İki kahve oldu mu? Keyfin geldi mi?"

"Lokumu geri almam," dedi kahveci, "kahvelerinizi yaparım. Lokumunu da benden ziftlen."

"Ulan, herif giden oğlana sinirlendi. Sesini çıkaramadı. Hıncını bizden alıyor be. Hiç böyle şey de görmedim."

"Ben çocuğa sinirlenmedim," dedi kahveci.

Biletçi:

"Parlaktı da ondan!" dedi.

Kahveci büsbütün sinirlenmişti.

"Saat on!" diye haykırdı, "kapayacağım. Kahve mahve yapmıyorum. Erken gelseydiniz. Sizin için dünyanın elektrik parasını veriyorum. Yerinde kalsın sizin üç kahveniz, hadi bitirin prafanızı, kapayacağım."

"Bu akşam yine çileden çıktı Murtaza. Varmayalım üstüne," dedi beyaz saçlı adam.

Kahveci;

"Varmayın ya, varmayın ya! Bu akşam da erken kapayalım be!" dedi.

Oyuncular hiç ses çıkarmadılar. Oyunlarına devam ettiler. Bir çeyrek saat geçmemişti. Masaya iki kahve geldi. Lokum tabağını Murtaza sessizce kaldırdı. Hiç kimse ona bakmıyordu. Arkasını döner dönmez beyaz saçlı adam, ötekilere göz kırptı. Kahveciyi gösterdi.

"Yumuşadı, yumuşadı," dedi.

Gülüştüler. Kahveci de güldü. Ocak başındaki peykeye çöktü, gözlerini kapadı, açtı; yine kapadı, yine açtı.

"Ulan deyyuslar!" dedi, "yine bu akşam on ikiliğiz."

Beyaz saçlı adam;

"Çöz," dedi.

Biletçi;

"Rengi?" diye sordu.

Çımacı oynamadığı halde beyaz saçlı adamın kâğıdına baktı.

"Kırmızı," dedi.

Kahveci gözünü açtı. Gözlüklerinin üstünden baktı:

"Kırmızıymış, kırmızıymış" diye söylendi. "Siyah olsa neyse, horya desene dangalak."

BATTANİYE

Kahvede oturuyordum. Birdenbire camın dışında onu gördüm. Gülüyordu. Ok gibi dışarı fırladım. Bir sinemanın holüne saklanmıştı.

"Merhaba," dedim.

"Merhaba!"

"Beni mi aradın?"

Cevap vermeyince düşünceler birbirini kovalıyordu. "Bir insan niçin aranır?" diye düşündüm. Bir insan niçin aranır? Bir insan ötekini neden arar? Bir okulda öğretmen olsam, bu konuyu verirdim öğrencilere. Öylesine sebepler bulunur ki. Kendiminkine en uygununu buldum. Buldum ama, üzerinde durmadım. Sebep ne olursa olsun, neticeye bakalım. Sebebin güzelliğinin, çirkinliğinin, iyiliğinin, kötülüğünün önemi neticenin tadına, acıyı her zaman sonradan katacaktır. İçimizde şüphe olmasa, kelimelerin yarısını sözlüklerden çıkarmak lazım gelir. İyi sebepler çirkin neticeler, kötü sebepler güzel neticeler doğurmuyor mu? Doğurur. İyi sebeplerle birini ararsanız, kötü bir netice verirse aradığınız, sizin onu aramanızın sebebinin iyilik olduğuna yüzde kaç inanabilir? Daha müşahhas konuşalım. Beni dostça arasaydı da sobanın başına bir battaniye serip uzandığımız zaman;

"Git bana bir şeyler al, karnım aç, bir şişe

de şarap getir, içelim," dediğinde, kalkıp kuş gibi uçarak, onun istediklerini alıp geldiğim zaman, yine onu sobanın başında, battaniyenin ortasında bağdaş kurmuş, oturmuş görmeseydim, deliye dönmez miydim?

Kötü sebepler onu bana getirdiği halde, yine bu kötü sebepler yüzünden onu, battaniyenin üzerinde kıvırcık saçlı kafası, zeki gözleriyle bir resimli mecmuaya dalmış buluyorum.

Dışarıda kar yağıyor. Odamız sıcak. Her taraf karmakarışık. Yerler cigara külü içinde. Masanın üstünde mandalina kabukları var. O resimli mecmuaya dalmış, ben onun yüzüne dalmıştım. Bir saadet denizi içinde felaketlerden kurtulmuş perişan bir sandal gibiyim. Yelkenler paramparça, sandal su içinde. Hayır, sandalcı gibiyim. O, ömrümde bir daha tutamayacağım, seyrine doyamayacağım bir deniz mahluku gibi. Yosun ve deniz kabukları kokuyor. Onu bana getiren sebepler ne olursa olsun, bu battaniyenin üstündeki resimli dergiye dalmış harikulade netice, beni dostluklara, sevdalara, yirmi yaşlara, sıhhatlere ve saadetlere, arkadaşlıklara ve huzurlara salan netice, karşımda işte. Daha ne isterim!

Sobanın içine attığımız tahtalar çatır çatır çatlıyorlar. Yalnız sobanın konuştuğu bir odada, dünyanın yarım saat, bir saat, bir buçuk saat, nihayet iki saat sonra hastalıklı, umutsuz, şüpheler içinde, kararsız, yalnız rüyalar ve acılarla dolu olacak bir insani saadet içindedir.

Bu saadet bir insandan geliyor.

"Bir tek insanın bir tek insana bundan daha büyük iyiliği dokunabilir mi?" diye düşünüyorum. Hayretler içindeyim. Herhangi bir kötü sebep

düşünmenin büyük nankörlüğünü bir hesapladım da tüylerim diken diken oldu. Minnet –of ne fena kelime, şunun bir tatlı Türkçesi olmalı– minnet benim, bu saatte onun için ölmemi lüzumlu kılsa ve bu şarap beni öldürse, ister ağır ağır, ister birdenbire ölmeliyim.

"Oda sıcak, bardağı doldurdum. Şarap buz gibi. İçsene."

Gözlerini dergiden kaldırmadan, bardağını avucuna yerleştiriyorum.

İçmeden evvel kitaptan başını kaldırıp bana bakıyor, benim bardağıma bakıyor.

"Sen içmeyecek misin?"

"Nasıl içmeyeceğim; içeceğim."

Altı senedir içmediğim şarabı dudaklarım arzu ile emiyor. Boğazımdan geçerken duymuyorum bile.

Perdeyi aralayıp baktım. Hava kararmıştı. Dergiden başını kaldırıp o da baktı.

"Hava kararda" dedi.

Uzandı. Uzandı ve uyudu.

Bir zaman onun kim olduğunu düşündüm. İnsanlar içinde bir insandı. Tıpkı benim gibi. Ona tehlikeli bir oyun oynuyordum. Belli bir bahtsızlığa doğru mu gidiyordu benim gibi? Hepimiz bir belli sona doğru gidiyorduk. Gidiyorduk ama, onu, mavi denizi kara, yeşil çayırları kara, dağları aşılmaz, yolları geçilmez, çarşıları yalnızlık içinde, yemişleri tatsız, şarapları acı olan bir ülkeye mi sürüklüyordum? Bu, yalnız sobanın konuştuğu oda içinde iki saatin beraberliği için, içimde kaygusuzluklar, dostluklar, fedakârlıklar ve insanlıklar yaratan insanı nereye götürüyordum?

Uyumuştu. Parlak ve pürüzsüz bir gözkapağı düşmüştü, cin gibi gözlerine. Boynu bükülmüştü. Elleri, can içinde çırpınan elleri, sönüvermiş gibiydi. Uyandırdım.

"Geç oldu yavrum," dedim, "gidelim."

"Sen otur istersen," dedi. "Ben gideyim."

Parasını vermeyeceğimi sandı, verince biraz şaşırdı.

"İyi adammışsın," dedi.

"Yok, iyi adam değilim," dedim. "İyiliğimden değil."

"Neden öyleyse?" dedi.

"Anlatması güç," dedim.

"Ben anladım," dedi.

"Anlamaya çalışma," dedim.

"Bir daha gelmeyeyim mi?" dedi.

"Bak gördün mü anlamamışsın," dedim, "her zaman gelmeni istiyorum da... Kışın bu battaniyenin üstünde haftada bir uyumanı, yazın bir kayanın üstünde oturmanı seyretmek için böyle yapmıştım."

"Bunu bugün düşünmeyecektin," dedi.

"Zararın neresinden dönülse kârdır," dedim.

Birden boynuma sarıldı. Ilık, insanlı bir rüya içine düştüm. Kafası burnumdaydı.

"Haftaya gel yine," dedim.

"Gelirim," dedi. Gitti.

Sıcak odada bir müddet tiril tiril titredim.

Anlamıştım. Her şeyi anlamıştım. Onu (bütün kalbimle) sevdiğimi anlamıştım. Şimdi yoldaydı. Evine doğru gidiyordu. İçinde garip bir şey vardı. Bu belki de sevilmediğini bilmekten doğan bir elem, belki de sevildiğini bilmekten doğan bir hainlikti.

G...

Burnuma bir at sidiği kokusu geldi. Pencereden dışarıya baktım: Lapa lapa kar yağıyordu. Maımukattar damla damla damlıyordu. Borular, tüpler, renkler, tüplerin üstünde insan isimleri vardı. Benim ismim de vardı. Sıra sıra tüplere damarlarımızdaki kandan bırakmıştık. Öteki kanların sahipleri ortada yoktu. Ben kendi kanıma dalmıştım. Öteki kanların sahipleri yataklarındaydılar. Ben yüzlerini görmüyordum. Birden mektepte kankardeşi olduğum çocuğu hatırladım. Sisli bir Bursa sabahının lise bahçesindeki binaları birbirinden ayırıverdiği o gün, içerisini hiç görmediğim vagonumsu tahtadan bir barakanın kapısında oturmuştuk. Çilli bir yüzü vardı bu arkadaşımın. Sarı sarı gözlerini yine görüyor, yine gözümü kapayınca tane tane kirpiklerini sayıyorum. O sabahki sis... Şimdi yeniden bileğini dudağıma yaklaştırıyor, dilimi sürüyorum. Başım dönüyor. Doktor;

"Ne var?" dedi. "Acıktın mı yoksa?"

"Yok, bir şey yok, burnuma bir ahır kokusu, at kokusu geldi de..."

"Acide hippurique'dendir."

Concourt Hippique, hippique filan derken, at sidiği ekşisi.

Tıraş olduğum berber Hilmi Efendi'yi hatırladım şimdi de.

"Belli olmaz, hiç belli olmaz" diyordu. "Bir sürpriz. Bakarsın bir altı-yedi yüz lira cebindedir."

Müşterilerden biri;

"Doğru değil. Doğru değil ama. Çoluk çocuğun ekmek parasıyla oynamak doğru değil."

Hilmi Efendi beyaz saçlarının diplerine kadar kızardı.

"Bileğim sağ olsun bayım," dedi. "Yedi senedir oynarım."

Sinirli sinirli ceplerini karıştırdı.

"Na... Benim pilanço burda. Her sene yaparım pilançosunu. Hiçbir sene ziyan ettiğimi bilmem.

.....

Ara-takata müspet mi menfi mi? Müspet...

Ya Formalgel? Menfi. O menfi de olsa bir şey çıkmaz. İş o Japon işi ta-ka-ta'da. O müspet mi?..

Kaç saat var ölüme? Bir sene mi? İki sene mi? Yoksam daha mı az? Beklenir... Ne beklenecek? Mucize! İlimde mucize yoktur. Bilinmez, keşfedilmemiş kanunlar bulunabilir ama... Şimdiye kadar yapılan bütün tahlillerde meydana çıkmamış bir şey olabilir. Olmamış olmasına ama, milyonda bir ihtimalle olabilir... Züğürt tesellisi!

Tabiatın şakası yoktur. Ağır ağır öldürmek istedi mi, ağır ağır; çabuk çabuğa niyetlendi mi, koşar adım...

"Tamam, bitti. Şöyle tutun elinizi biraz. Pamuğu çıkarmayın."

Kol çukurundaki kan lekesi, bir pamuk ve is-

pirto kokusu. Ah bir dirhem ispirto geçse kanıma şuradan. Bir dönüş dönse... Hele kalbe bir girip çıksa o mübarek.

Şu, o da doktorlar gibi, sırtına beyazlar giymiş, saçı mükemmel taranmış (ne tuhaf, biz hastaların içinde şöyle adamakıllı taranmış kimse yok) belediye memuru fena adam değil ama, sevemiyorum bir türlü. Para vermeyenlere, tahlillerden biraz eksiltme yapanlara pek ses çıkarmıyor ya, yüz de vermiyor kardeşim. Suratından dökülen gülümseme bile bin parça!

Arada bir fırsat bulursa doktorlardan gizli;

"Bugün ne yapılacak bakalım size?" diye soruyor.

Önünde listesi var. Ben ne bileyim ne yapılacak. Elinin körü yapılacak. At sidiği yapıldı işte; kör müsün?

Metelik sektirmeyecek sözde... Ulan devlet hazinesini, şuraya umutsuzluklarını sürüklemeye gelenlerden mi dolduracaksın? Ben şimdi şu saatte ondan ırağım. Ama o hâlâ orada olmalı. Bir doktor hanımla hoşbeşte olmalı. Gözlüklerinin altından umutsuzlukları gözlemeli. Vazife bayım; o da haklı! Kaç liralık makbuz kesilecek?

"Dört kuruş lütfeder misiniz? Pul parası."

Al şu pul parasını da artık sus. Zaten susacak; meraklanmayın. Size yüz mü verecek sandınız? Geçmiş ola! Bir şeyler kaçırdığınızı fark etmedi mi?

Doktorlar mı? Boş ver onlara da... Onlar, ne yaparlarsa yapsınlar artık size hoş görünemezler. İsterlerse makbuzdan yarı yarıya kesinti yapsınlar; fayda yok. Onlar artık üstün insanlardır. İnsandan, üstünlerden de insana hayır gel-

mez. Biliyorlar. Kanınızda ne kadar globülin, ne kadar sedim var, biliyorlar. Biliyorlar laf değil, sidiğinizdeki bilürübin'i uzaklardan okuyorlar yeşilimsi yeşilimsi. Biliyorlar sidiğinizden asit hippürikin bir saat içinde ne kadar çıktığını. İşin müspetini, menfisini... Şu kaşların, şu gözlerin altındaki gizli öldürücü hastalığı biliyorlar. Mademki biliyorlar, mademki bu korkunç sırrı kanımdan ve sidiğimden miligram miligram, renk ve parıltı halinde, zaman zaman öğrenmişlerdir, ellerinden de bugünlük bir şey gelmez, onlarla da dostluğumuz o kadar işte.

Evden erkenden fırlamıştım. "Yarın bir şey yemeden geleceksiniz" demişlerdi. Bir şey yememiştim. Hastanenin kapısında bir simit aldım; sonra yerim diye. Kapıdan içeriye girerken bir mektep arkadaşıma rastladım. Suratı sapsarıydı. Hüzün doluydu yüzü. Nasılsın diye sorulur mu? Sormadım. Sormaya hacet yoktu. O da bana sormadığına göre ben de bitkinim; benim de suratım bombok. Sıhhati sorulacak yüz mü kaldı bizde? Selamlaştık herkes gibi. Gülüştük herkes gibi. Yürüdüm. Asfalt yolda insanlar vardı. Kiminin gözü, kiminin kulağı, kiminin burnu bağlıydı. Hamamın yanından geçerken baktım bir binanın mahzeninden bir sedye çıkarıyorlar.

"Olmayacak, çıkaramayacağız," dedi birisi.

Hamamın önünden iriyarı biri fırladı.

"Ne demek olmayacak? Biraz yukarı kaldırın; biraz daha. Verin bana siz sedyeyi. Merdivenden çıkarmak şart değil ya... İşte bu kadar."

Çıkardılar. Sedyedekinin yüzü kapalıydı ama vücudu kaskatı değildi. Her tarafı, sedye sallanırken lıkır lıkır oynuyordu. Pek yeni ölmüş olacak.

Sonra başka yola çıktım. Bir kenarda ahşap evler, bir kenarda hastane duvarı vardı. Yoldan hızlı hızlı kadınlar geçiyordu.

"Umudum yok," dedi birisi.

Bir başkası:

"Külçe gibi," dedi, "iler tutar yeri yok. Ben böyle şey görmedim."

Bir cami önüne gelmiştim. Sobasından kaldırımlara damla damla mürekkep damlayan bir kahveden bir adam fırladı. Arkamdan bana yetişip telaşlı giden imama;

"Bugün, iş çok galiba?" dedi.

"Ne gün az ki..." dedi imam.

Belediye memuru boruların, imbiklerin ve kan tüplerinin ardında yağan kara baktı.

"Pek erken geldi kış," dedi.

"Erken gelsin," dedim, "vız gelir!"

"Odun kömürünüz bol tabii," dedi.

"Odun kömür de bilmem neremde mi!" dedim. "Ben şimdi canımla uğraşıyorum."

Herif kara dalmıştı. Dönüp ben de baktım. Güzel yağıyordu kar. Bir dönüyor, bir daha dönüyor, bir daha dönüyor, şıp düşüyor, şıp yapışıyor, şıp eriyordu camda.

İdrarların kimisi kırmızı, kimisi koyu kırmızı, kimisi kiremit rengi aldı. Kimi bulandı. Kimi bulanığa sünger kâğıdı kondu. Bir tüpten ötekine aktarıldı. Öteki tüpe damla damla berrak bir şey damladı. Baktılar. Kimseciklerin göremeyecekleri, uçucu, kaçıcı, görünüp görünüp kaybolucu bir yeşil parıltı gördüler. Müspet.

Of be! Müspetse müspet be! Vız gelir be!

Geldiği anlaşılıyor mu tüplerden. Anlaşılmıyorsa açık konuşalım: Vız gelmiyor.

Hastaneden uyuşuk, pelte pelte, pıhtı pıhtı fırlıyorum. Ben karın içine dalar dalmaz, kar da kesiliyor. Severim karda gezmeyi. Elbette izimi belli etmeden. Pis bir soluk renk, hastane duvarlarından yere vurdu. Hamamın önünden yine geçtim. Kubbe camlarının birinden bir buğu, ölüm kokulu bir buğu havaya karışıyordu.

Belediye memurunu memnun bırakmıştım. Otuz papellik bir makbuz kesmişti. Otuz papel! Hikâye parası; verirlerse. Şu hikâyeciliğin de... Tramvay hep benim gibi adamları, çocukları ve kadınları taşıyordu. Kiminde göz beyazlarında donuk bir sessizlik. Kiminin gözbebeğinde korku, kiminde sarılık, kiminde kansızlık.

Tramvay; tüpleri, kanları, mamukattar tenceresini ezer gibi bir gıcırdadı. Burnumu tekrar bir at sidiği hamızı sardı. Kanıma aktarılan at sidiğinin ne kadarını atmış olabilirim bir saat içinde. Kanımda hâlâ beş-on damla at sidiği asidi olmalı. İdrar kesemdeki asit Hipürik'le tramvayda oturmuş, Çin işi Japon işi Takata-Ara kanımda müspet, formolgel menfi; globülin iki virgül şu kadar, serin üç virgül bu kadar... gidiyorum.

Tramvay boyuna tüpler eziyor, mamukattar tencereleri tıkırdatıyor... Safhalar içine dostum Mustafa'nın dükkânına atıyorum kendimi. Mangala ellerimizi uzatarak ısınıyoruz. Mustafa çay ısmarlıyor. Dışarda kar yeniden başlıyor.

HİKÂYE PEŞİNDE

İki bavul, bir çanta, bir denk, tahtadan bir valizle iki kadın, bir erkek, dört çocuktan ibaret bir aileyi gözüme kestirdim. Daha doğrusu Kadıköy iskelesinde bu ailenin erkeği önüme çıktı:

"Hemşerim," dedi. "Haydarpaşa'ya hangi vapur kalkacak?"

Solumu gösterdim, baştan savma;

"Bu yandaki," dedim.

"Sen de mi Haydarpaşa'ya gidiyorsun?"

Ne münasebet! Haydarpaşa'da ne işim var? Ada vapuru daha gelmedi, onu bekliyorum. Kadıköy iskelesinde vakit geçirmek daha kolaydır da. İnsanların çeşidi ile karşılaşılır da... Mahfuzdur da... Ama dur hele... Neden gitmeyeyim Haydarpaşa'ya? Sanki bir yerlere gidecekmişim gibi.

Ben kendi kendime adamın sorusuna böyle bir cevap verirken, dünya kadar vakit geçti sandım. Ama baktım o kadar vakit geçmemiş ki adam karşımda cevap bekliyor.

"Evet, ben de Haydarpaşa'ya gidiyorum."

Dengin üstüne oturmuş kadın;

"Çok bekleyecek miyiz vapuru?" dedi.

Bana bir kadın bir şey sorunca tuhaf bir hal oluyor, âdeta kendime hafif de olsa bir önem vermeye başlıyorum. Ciddi bir sesle;

"Nerdeyse kapılar açılır bineriz," dedim.

Tahta valizin üstüne oturmuş oğlan çocuğu;

"Baba," dedi babasına, "bilet almadık."

Adam bana döndü:

"Şu ikisine bir bilet alsam olur mu?"

Biri kız biri oğlan, dört-beş yaşında yeşil sümüklü yavrulardı. Yeşil sümüklü demesem olmaz mı? Şeffaf, berrak sümüklü de diyebilirdim. Hatta hiç sümükten söz açmasam da olurdu.

"İkisine de bilet istemez bunların be! Yalnız sana, şu iki bayana, bir de şu –on dört yaşındaki büyük oğlanı gösterdim– delikanlıya üç bilet yeter."

"Üç değil öyleyse, dört."

"Öyle ya dört. Dengin biletini aldınız mı?"

"Almak mı lazım?"

Sualin böylesine can mı dayanır? Seviverdim adamı. Ben biletçi miyim? Ulaştırma Vekâletinde ben neciyim yahu? Hey Allahım! Hey canım Allahım! Biletçiymişim, bu işlerden anlarmışım gibi yapmak lazım. Pekâlâ! Al işte:

"Valize lazım değil. Ama bavullarla denge bilet almalısın."

"Vapurda alsak olmaz mı?"

Mesele çatallaşıyor. Nizamnamelere kadar bilmem gerekiyor. Cevap veremiyorum. Bilmiyorum. Kulağıma parmağımı sokup kaşıdım. Bir gazete satıcısı kulağını kaşımadan;

"Vapurda da alsan olur amca," dedi.

Ben de bu ara kulağımı kaşıyaraktan gidip Haydarpaşa'ya bir bilet aldım. Yanlarına döndüm. Adam;

"Sen nereye gidiyorsun hemşerim?" dedi.

Tut kelin perçeminden:

"Ben mi?"

Sahi ben nereye gideceğim? Haydarpaşa'da gişelerin önünde bilet alanları, bekleme yerlerinde düşünenleri, istasyon lokantasında içenleri ve kalkacak bir treni görmeye gidiyorum desem mi? Enayi miyim ben? Hiç der miyim? Hiçbir yerimi kaşımadan;

"Adapazarı'na!" dedim.

"Adabazarlı mısın?"

"p"yi "b" gibi söylemesinden bizim memleketin yabancısı olmadığını anladım. Gözümün önüne Çarksuyu, Erenler tepesi, Beşköprü'deki Hacı Bey'in köşkü, amcamın, balkonunda çingene bacak elmaları kabaran evi geldi. Adam;

"Biz de," dedi, "Adabazarı'nda ineceğiz. 11,50'de varırız **Ada**'ya. Oradan ver elini Düzce."

"Düzceli misiniz?"

Düzce'nin Kasaba ismindeki köyünü bilir misiniz siz? Benim çocukluğumda, bundan otuz beş sene evvel Pompei'den bin defa daha mamur, her şeyi yerli yerinde, mükemmel bir eski Romalı şehriydi.

"Yok, Kemerburgazlıyız ya. Orada benim birader var. Yanına gidiyorum. Yapı kalfasıdır kendisi. Beraber çalışacağız. Bende duvarcılık var, badanacılık var, hafif tertip marangozluk, dülgerlik... Allah ne verdiyse!.. İstanbul'da işim iyiydi. İyiydi ama biraderi de kırmak doğru olmaz. İlle de geleceksin diye tutturdu. Büyüğüm benim. Sözünü dinlemek lazım. Bakalım bir gidelim, dedim."

Kasaba eski halindeyse, bu adam biraderine bile hacet kalmadan tek başına iki ayda o Roma

harabesini restore eder. Eder ama acaba o harabeden otuz beş sene sonra elde avuçta ne kalmıştır ki?..

Küçük valizle, küçük Hacer bana düştü. Onları Adapazarı trenine yerleştirdim.

"Bana müsaade," dedim.

"Hani sen de geliyordun?"

Ben Haydarpaşa'ya geldiğime pişmanım.

"Ben caydım," dedim, "gitmeyeceğim."

"Amma yaptın ha!" dedi adam. "Yolcu yolunda gerek. Beyhude para mı harcayacaksın buralarda kışta kıyamette?.. Ne var şu İstanbul'da bilmem ki? Genç olsan bir dereceye kadar."

Yapma hemşerim! Kırma beni! Bakma benim çöktüğüme. Ben gencim daha yahu!

Vagonlar ve beton yol gürültü içinde olduğu halde bu gürültülere kulaklarını kapayabilirsen istasyonda garip bir sessizlik vardı. Bir trenin derin derin soluduğu duyuluyordu. Bir diğeri durmadan buhar fışkırtıyordu. Üstü örtülü perdenin altında dolaştım durdum. Rayların üzeri ıslak, pırıl pırıldı. Perdenin tâ ucuna kadar, kum yola kadar gittim. Uzakta bir köprü hayali, kırmızı yeşil ışıklar ve birbirini kesip biçen raylar... Bir tren manevra yapıyor, kesik kesik düdük çalıyor. Makasların kenarından muşambalı bir adam hızlı hızlı yürüyor, elindeki fenerin bana yeşil gözüken camını manevra yapan trene doğru sallıyor...

Bu yollardan bu demiryollardan nerelere kadar gidilmezdi... Gözümün önüne köprüler, akarsular, sessiz, gürültülü istasyonlar, vücudumu, kanımı uyuşturan düdük sesleri, yıkılıp yıkılıp dikilen ağaçlar, telgraf direği fincanları, sah-

lep fincanları, fincanlar, bardaklar, taş tespihler, taş ağızlıklar, simitler, yemiş sepetleri, kış günü kiraz sepetleri geçip gidiyordu.

Birden yanımızdan bir başka tren, ışıkları ve insanlarıyla büyük bir gürültü içinde yıkılır düşer gibi geçip gitti. Bir istasyonda durduğumuz zaman yanımıza bir başka tren durdu. Karşı kompartımanın camı açıldı. Bir insanla burun buruna geldik. Birbirimizi süzüyorduk. Her şeyimizi; yolumuzu, kafa kâğıdımızı, yüzüğümüzü, ailemizi, elbisemizi, her şeyimizi birbirimizle değiştirebilseydik: ben kendimi unutsam o olsam; o kendini unutsa ben olsa... diye düşündüm.

O olsam nerede inerdim? Haydarpaşa'da. Nereye giderdim? Sirkeci'deki bir otele. N'apardım? Eşyamı bırakır, bir lokantaya atardım kendimi. Rakı getirtirdim. Bir balık ıskara ettirirdim. Salata yaptırırdım. Pisboğaz!.. Sonra?.. Sonra Beyoğlu'na çıkardım. Birisiyle çabucak ahbap olurdum. Nasıl yapardım bilmem ama bir yerde otururken gülümser, laf atardım yanımdakine.

"Kimsiniz?" diye sorarsa;

"Kayseri'de bir şirkette memurum," derdim. "Şirketin bir işi için geldim de... Bir hafta kadar kalacağım da..."

"Çoluk çocuk?"

"Allah, varsa sizinkileri bağışlasın! Bir tanesi üniversitede okuyor. (Bunu söylerken kurumlanırdım belli belirsiz.) Eczacı çıkacak. Biri Kayseri lisesinin son sınıfında. Kızım bir subayla evli (tekrar kurumlanmak ister, sonra bir ikinci defa kurumlanmaktan utanır, mütevazı olurdum). Geçen sene çocukları oldu, ağbaba da olduk. İhti-

yarladık ama farkında değiliz. Gözümüz hâlâ çöplükte. (Yalandır) Siz kimlerdensiniz efendim?"

"Ben mi? Ben de dün akşamki trenle Ankara'dan geldim."

"Demek aynı trende bulunuyorduk; ne garip tesadüf! Keşke trende tanışmış olsaydık."

Sanki fark edermiş gibi. Sanki trende tanışmamız önemliymiş gibi.

Kendimi Haydarpaşa istasyonunun bekleme salonunda buldum. Sessiz sedasız insanlar vardı. Hemen yanı başımda iki geçkin ve şişman bayan mahzun mahzun düşünüyorlardı. Bir tanesi;

"Bu postada da çıkmazsa deli olurum, vallahi!" dedi.

"Aman abla sen de! Bir işi çıkmıştır."

"Ne diye telgraf çeksin 'Yarın oradayım' diye?"

"Tam telgrafı vermiştir, bir işi çıkmıştır. Başmüdür bırakmamıştır."

"Öyle şey olmaz. İnsan önce izin alır, telgrafı sonra çeker."

"Sonradan işi çıkmış da müdür de bırakmamışsa..."

"Ben onu bunu bilmem. Ama Bülent'i iyi bilirim de. O da benim ne kadar meraklı olduğumu bilir."

İki hanımdan üç yaş genci (üç yaş; fazla eksik olamaz) ve sakini bir zaman cevap vermedi. Söyleyeceği sözü epey bir hesapladı gibi geldi bana:

"İnşallah bu postadan çıkar."

(Yanındaki, çıkar'ın daha "r"si bitmeden):

"Ama bu postaya neden kalsın?"

(Bir düşünme payını o koymasa bile ihtiyaten biz koymalıyız.)

"Canım treni kaçırmıştır."

"Hah!.. Bak bu makul. Bak buna diyeceğim yok. Yok müdür sonradan gitme demiş, ondan evvel telgraf çekmiş falan, laf. Ama şimdi söylediğin makul. Her zaman tren, vapur, otobüs kaçırmıştır. Kırk yılda bir makul."

(Bunun üstüne artık bir tenkide müsaade vardır.)

"Aman abla! Sen de ne kadar kılı kırk yararsın."

(Tenkit acemidir)

"Kılı kırk yarmıyorum. Merak ediyorum. Birdenbire hastalandıysa, diye merak ediyorum. İstasyona gelirken bir araba çarptıysa... Hastanelere götürdülerse..."

(Ya ikide bir aynaya baktığını ablası fark ettiyse...)

"Aman abla! Vallahi beni de helecanı kalbe uğratacaksın. Şu benzime bak hele; kül gibi."

(Fark edilmiştir aynaya baktığı. Fark edilmiştir ama aynı işi ablanın da yaptığı ya görülmüşse...)

"Benzinde bir şey yok."

"Şu aynaya gözüm ilişti de kendimi tanıyamadım."

(İstasyon aynaları hakkındaki karar daha bekleme salonuna girildiği zaman verilmiştir. Ne şimdi, ne de pek eskiden.)

"Sen o karşıki aynaya bakıp da suratın hakkında bir karar vereceksen tamam. Bunlar istasyon aynası, ayol! İstasyon aynaları meşhurdur. İnsanı perişan gösterir."

Yerimden kalktım. Aynaya doğru ilerledim. İki hanımın sessizce beni dikizlemelerine aldırış etmeden baktım. Ben de perişan bir haldeydim. Potinlerim çamur içindeydi. Şapkamın kurdelasında beyaz beyaz lekeler vardı. Yüzüm sapsarıydı. Gözlerim kıpkırmızı. Kenarlarından fırlayan saçlarımı toplamak için şapkamı çıkarınca, şöyle parmaklarımla bir tarasam elimde kalacaklarını sandım. Şapkamı giyip kenarlardan fırlayan saçları içeriye tıktım. Dışarı çıktım. Merdivenleri indim. Vapur Kadıköy'den kalkmış geliyordu. Haydarpaşa istasyonuna baktım. Kocaman kapılarından ötede kırmızı yeşil fenerli, demiryollu, trenli, yolculu, meraklı, düşünceli, perişan, aceleci, melankolik, aynalı, sıkıntılı, helecanlı, yerini bulmaya çalışan bir âlem vardı. Her gün yüzlerce tren binlerce hikâye getiriyor, binlerce hikâye alıp gidiyordu. İstasyonun kapıları insan alıp insan veriyordu.

KALİNİKHTA

Yanıma baktım kimseler yok. Az önce çevrem insanla doluydu. Köpekler havlıyor, ağaçlar hışırdıyordu. Bir ırmak akıyordu kulağımın dibinden. Ağaçlar suları yıkıyordu. Hayvanlar insanları öpüyordu. Köpekler konuşuyor, insanlar havlıyordu. Gökyüzü sarıydı. Birisi:

"Canımsın," diyordu, "canımsın, ağacımsın, ırmağımsın; denizim benim." Ötekisi bir insan kokusu içinde sıcaktı. Cevap vermiyordu. Elinin üstündeki mavi damarlar bir dostluk denizine akıyordu. Saçları kara, gözleri kara, kaşları kara, kara günler, kara hikâyeler doluydu. Dudaklarında şimdiden sonra söylenecek kız oğlan kız türkülerin boyu vardı.

Sandalın içindeki güneşten, gökyüzündeki tozdan, ağacın kırmızısından mı ay doğuyordu? Bir dudağım yerde, öteki dudağım kuyruğunda ateş gibi gidip geliyordu içimden.

"Seni damarımda, bileğimde atıyorum."

Yıldızlar asılmıştı ağaçlara. Soğuk kandil kandil sarkıyordu. Yanımda dostların en koyusu, kadehimde sakız rakısı, dilim kekeme, elimde olta, oltanın elinde zoka, sandalda Barba Stanco, küpeştede Sivriada, yıldızlar bağrımda; dümendeyim. Motor hışır hışır hışırdıyor. Köpek sesleri geliyor dostçasına. Ağaçlar yıldızları, ağaçlar te-

peleri, köpek sesleri sabahları getiriyor. Bir balık kokusu içiyorum. Bir Rum evinden midye tavası, bıyıklarımın içinden anason kokusu geliyor.

"Canımsın" diyorum kime.

Kahve fincanına düşen sabah yıldızını kokluyorum. Mis gibi kahve kokuyor. Kocayemişlerinin çiçeği pare pare. Karabaşları avuçlarımda eziyorum. Dilime arılar konuyor, gözümü arılar sokuyor, güneş batıyor, bir karabatak düşünüyor. Martının biri boşlukta bir direğe konuyor. Çakıla sulardan elbiseler giymiş, hava renginde askerler çıkıyor. Çakılda ayak sesleri duyuyorum. O, Aspasya'dır o. O Aspasya'dır. Yaseminli Aspasya, kâfur kokulu Aspasya, paskalya çiçeği sarısında Aspasya, dilinde kıvılcım, dilinde yılan, dilinde aynalar ve çeşmeler...

"Canımsın," diyorum, "canımsın."

Yani, Yani be! Hey Yani! Kara Yani! Hey Beykozlu laternacı Panayot'un torunu kara gözlü dostum Yani! Söyle Rumca Karabiberim şarkısını. Aspasya duysun. O türküdeki İbrahim benim. Bırak İbrahim'i ve zenginliği Karabiberim.

Dostluk çayırının bu kuzuları kimin? Sizin mi? Kuzular mı? Kuzular meler mi? Yani, söyle Karabiberim şarkısını.

Şimdi Atina'da Omonya meydanında akşam oluyor. Atina kahvelerinin teraslarında bir ançüezle bir yeşil zeytin ve bir kadeh mastika duruyor, kimin önünde? Kimin önünde olursa olsun. Pire'den denizanası kokusu geliyor. Akropol'den Sokrates iniyor. Sen Yanaki! Dostların en koyusu! Arkadaşların içinde ölümden önce en sonuncusu! Atina sokaklarından geçerken yıldızlara bak. Yıldızlar seni sandallara, kayıklara, vapurla-

ra ve adalara götürecek. Dünyanın bütün adalarını gezeceksin. Dünyanın bütün sandallarına bineceksin. Elinde naylondan 35'lik bir oltayla deniz diplerinden balık sanıp fosforlar, yakamozlar, pırıltılar yakalayacaksın. Balığa boşver! Düşün Yanakimu beni. Bin, bir yıldızın sırtına. Adaların içinde bir Burgaz Adası vardır. Bir sandal vardır, tam Kaloyeros'la Laendros'un gözüktüğü nişanda. İşte o benim. Ben, sandallar içinde bir sandal, denizler içinde bir deniz, insanlar içinde bir insan.

Yani! Omonya meydanında akşam oluyor. Gökyüzünden sandallarla şarkılar geçiyor. Arabalarda ışıklar kayıyor, bir at kişnemesi duydun mu? Bir fayton geçti mi delicesine aklından... ve Omonya kahvelerinin camından? Bil ki ben Taksim meydanında, âbidenin önündeki çayırın kısa parmaklıklı demirlerine oturmuş seni düşünüyorum Yanaki. Gece oldu. Karlar sönmek üzere. Işıklı ilanlar sönüyor. Otlar kararıyor. Bir tavernadan üç gitar sesi geliyor. Mavrodafni kaldırımlarda kırılıyor. Sen oteline kadar yürümeyi düşünme; Atina ile Pire arasındaki metro çoktan işlemiyorsa işlemesin, hava güzel, yürürsün. Martılar Sivriada'da ayın ışığında dönüp duruyorlar. Barba Vasili paltosuna girdi uyudu. Ben seni düşünüyorum Yanaki. Sonra Aspasya'nın söylediği Kefalonya havasından çıkan rüzgâr Sivriada'nın denizini ürpertiyor. Yanaki, Omonya meydanında ışıklar sönüyor. Kahve kapanmak üzere. Yeşil zeytini ye. Şu düzü yuvarla. İşittin mi Pire'den gelen vapur düdüğünü? Ben Galata Köprüsü'ndeyim o dakka. Bir Hollanda şilebi Okmeydanı'nda dolaşan mapusane kaçağına ses-

leniyor acı acı. Üsküdar iskelesine iniyorum. Parmaklığa dayanıyorum. Sen yeşil zeytini neden yemedin? Omonya meydanındaki Ekselsiyor kahvesinin garsonu;

"Kalinikhta Kiryos" diyor bana. "Benden de bir Kalinikhta sana. Panco!"

RÖPORTAJLAR

BİR BAŞKA İSTANBUL

Gronoble, 1923

Oraya, yaz akşamının içine, Alpler'in karları altına uzanmış şehir İstanbul olmamakla beraber, mesafe ve zaman tanımayan kafam; o şehri İstanbul gibi görmeye, zaman zaman ta uzaklarda gözüken şehri kiliselerinden, muntazam, temiz, asfaltlı yollarından tecrit etmeye; bir balonla iner gibi şu İstanbul'a inmeye o kadar alışmıştı ki...

Bu İstanbul, tanımış olduğum İstanbul'a hiç benzemezdi. Fakat ne olursa olsun ben, yarı sarhoş salkım çiçekleri kokan parkın yollarından, bu yukarıda kameriyelerin altında akşam ışığı geçtikten sonra peyda olmuş daüssılaya doğru koşardım. Yolun asfaltları beni ürkütmezdi. Hatta konuşulan lisan da beni şaşırtmazdı. Alabildiğine uzanan bir "Beyoğlu" içinden geçerek öteye, camilerimin ve lisanımızın, kadınlarımın ve çocuklarımın bulunduğu yere götürecek bir "Karaköy" köprüsünü, durmadan arar, bulamazdım.

Sakin ve tenha lokantalarda akşam yemeği yedikten sonra el ayak çekilmiş yolların birinde akşam gezinirken, Haliç... karpuz kabuklu, çürümüş meyve renkli Haliç değil de bir başka

Haliç ve bir başka köprüyü görüverdim, üstünden geçiverdim. Bana asfalt bitmiş, lisan değişmiş gibi geldi. Bir mermer sütunun önünde durdum. Bu garip mahallede Aksaray ve Şehzadebaşı kahvehanelerini, tiyatrolarını, evlerini bulmuş gibi oldum. Gözüm yaşardı. O zaman anladım ki hayallerimizin İstanbul'u hakikisinden daha çok güzeldir. Acaba öyle mi? Kötü bir Galata Köprüsü, çirkin bir Beyazıt Kulesi, bir yüce Süleymaniye kubbesi, bir kocaman ve munis ejderha Ayasofya yanında, birinin üstünde, diğerinin tepesinde, diğer ikisinin duvarları dibinde daha mı mesuduz? Acaba asıl İstanbul; özlenen, daha bir saat ötelerden bile özlenen, hayallerimizin, rüyalarımızın ve hatıralarımızın İstanbul'u mudur?

Ben İstanbul'dan daha güzel bir İstanbul'u bir metre karın üzerine bina ettiğim zaman mesudum. Gözüm yaşararak serin cami mermerlerine süründüğümü, gene gözüm yaşararak bir esmer çocuk hayali kucakladığımı, hatta bazen başında mum bile yanmayan beyaz bir mevta ile başbaşa kaldığımı zannettiğim halde mesuttum.

Ve o İstanbul'u, İstanbul'un içinde yaratamayacağımı düşünürken kederlenirdim. Bilmem öyle mi diye sormayacağım.

İstanbul'dan daha güzel bir İstanbul vardır. Bilmiş olunuz.

Bu İstanbul, muhayyelemizin ötede beride bir yüz kilometre yapan trenin geçtiği ovada, bir vapurun hışırdadığı denizde, dağların bir arşın karı üzerinde bina ettiğimiz bir başka İstanbul'dur.

Paris, 1932

Paris'in ortasında bir İzmit kasabasına aktığım yol, belki deniz, dağ, şimendifer, araba, at, vapur yolu kadar zamanlarımı harcamayacak. Fakat deminki saydıklarımı aşıp geçtikten, bazılarına atlayıp indikten sonra duyduğum yorgunluk kadar, belki daha fazla yorulacağım. Zamanı ve mesafeyi asgari haddine indiren kafamı bir lahza yordum ve o lahzanın sonunda İzmit'in üçra kasabasındaydım. Paris'in ortasındaki çalgılı kahvede, soğuk bir bardak Alman birasının karşısında, bir Şimal musikisi kulaklarıma karlı vadiler, çanlar, donmuş suların sinemasını gösteriyor. Kulaklarımla musiki arasında bir hayal perdesi var. Karlı vadiler akıyor, çamların dikenlerine kar konuyor, donmuş suların çatırtısı ve ta uzaklarda beliren bir Türk köyünün kırmızı ışıklı evleri ve bütün bunların önünde, ardında, kenarında ve sonunda mütemadi bir yağmur yağıyor: Armonika. Tedailerim ne ruhiyat kitaplarındakine, ne de şunun bununkine benziyor. İstanbul deyince Çin'de bir mandarini tedai edebiliyorum.

Paris bazen Anadolu'nun ortasında hatırıma geldikçe de nasıl ki Rusya'yı, Kremlin sarayını, Çar çocuklarının altın elbiselerini görüyorum.

1936

BARDAKLAR

Sabahleyin erken kalktım. Bir kır kahvesine gidip oturdum. İnsan sevdiği insana mektup yazmak için bu saatte kalkmalı ve bir kır kahvesine gitmelidir, diyordum.

Bir yazıya başlamak için insan ne haltlar karıştırıyor.

Bir birahanedeyiz. Yanımda Sabahattin Kudret, Orhan Veli'nin çok sevdiği salatayı çatallamakta. O da ben de ikinci bardaktayız. Birinci bardakta, bana sevgiliyi, sabahleyin erkenden kalktığımı ve bir kır kahvesine gittiğimi yazdırtacak kadar sarhoş etmek hassası olduğu halde, ikinci bardak neden hakikate dönüyor?

Bu sual dünyanın en aptal suallerinden biri olduğu halde, ben ne birinci, ne de ikinci bardağın tesiri altında şu satırları yazmadığıma emin olduğum halde bir onuncu bardağın tesiri altında pekâlâ birçok şey yazabileceğimi düşünüyorum.

Dünyada hiçbir şeyden bahsetmeden yazı yazmak muhakkak kötüdür.

Dünya üstünde bütün kıymetlerin har vurup harman savrulduğu günlerde, hatta sevgiliden bile bahsetmemek, bahsetmeden yazı yazmak... bunun kötü ve kolay bir şey olduğunu itiraf ederim. Fakat üçüncü bardak böyle düşündürmüyor.

Dördüncü bardakta tuhaf bir şeyi hatırladım.

Vaktiyle bizim memlekette, bir mesire mahallinde bir kır kahvecisi görmüştüm. Sarı yüzlü, şişkin gözkapaklı, koyu, derin siyah gözlü bir adamdı. Esrar içer ve yakın pavlikaya –o, fabrikaya böyle derdi– yani pavlikada çalışan ecnebi mütehassıslara tatlısu istakozları tutar satardı. Cuma ve pazar günlerinde orada üç dört kahve pişirir; kimse ile konuşmadan, esrarlı cigarası ve oltalarıyla ölümünü beklerdi. Sair günler kasabanın çarşısında onu gayet sanatkârane yapılmış tespihler satarken görürdüm. O su kenarında harikulade tatlı ve insanı hasta edici akşamlar olur. O, bu akşamların içine siyah gözleriyle düşer düşerdi.

Onun kahvesine gitmek için yol kenarından gelinir, sonra bir küçük hendek atlanır, bir çamurlu on adım patika geçilirdi. Bir gün kahvecinin aklına buraya bir köprü kurmak geldi.

Onun yaptığı bu garip güzellikteki köprüyü tarif edemeyeceğim. İnsan bir asma köprüyü, Mimar Sinan'ın dört kemer üzerine kurduğu bir köprüyü anlatabilir. Bu köprü anlatılamayacak gibi güzeldi.

Yalnız şu kadar söyleyeceğim: Bu köprü birtakım ince söğüt, kavak dalları ve ceviz yapraklarıyla süslüydü.

İnsan üzerinden değil geçmeye, elini sürmeye cesaret edemezdi.

Bu köprü hiçbir şeyden bahsetmiyordu. Bir mevsimlik ömrü vardı. Ne Sinan'lar, ne Mikelanj'lar, ne Fidya'lar gibi büyük ömürlü değildi. Fakat bir insan yapısıydı. Basit insanın içindeki güzelliğin ve güzel telakkisinin bir örneğiydi. Bu köprüde büyük, sağlam, demir ve putrel köprü-

lerin insan kafasına ilk oturuşunun her şeyi vardı.

İşte onuncu bardak bana hiçbir şeyden bahsetmese de; büyük çaptaki eserlerin iptidai ve basit temelleri bulunduğuna kanaat getirtip, büyük camilerin, katedrallerin, heykellerin, âbidelerin yanında dünya yüzüne ve küçük kır kahvesine güzel bir köprü kurmuş bir sanatkâr kasaba kahvecisini hatırlatıyor.

Onun patlak gözlerini ve şiş kara sarı yüzünü hatırlıyorum.

BEKLEYEN ADAMIN ÜÇ HALİ

I

Gelmeyeceğini çok iyi biliyorum. Onu beklemek, bilhassa güzel... Duyduklarımı söyleyebildikten sonra bu saatin ne ehemmiyeti olurdu? İyi ifade-i meramda bir hesap kitap vardır. Belki bu saat geçtikten sonra, neden sonra bu, onu bir pencere kenarında, sokaktan geçenlerden bazısını ona benzeterek geçirdiğim saati tahlil edebileceğim. Hiçbir zaman tahlil edemeyeceğimi bilirsin ya, numaracı! Bunlara ancak "keder" diyebilirsin.

Olmayacak bir şey olsa ve birden aralığın başında hakikat oluverse, duyacağımı "sevinç" diye adlandıracağım.

Keder ve sevinç; ah kelimeler! Ne müthiş şeysiniz, ne müthiş! Şu anda her kelimenin manasının o basit gerisinde neler saklı olduğunu anlıyorum. İnsanoğluna her kelime nelere malolmamış... Şimdi anlıyorum. Belki bu kadar kuvvetli ilk defa seviyorum. Bütün kusurlarım –çoğunu meziyet sanırdım– birer birer keder ve sevinç misali ayan oluyorlar. Benim meziyetlerim de varmış; hiç bilmediğim, aklıma getirmediğim, kendimden bir başkasını sevebilirmişim. İçimde onun için fedakârlıklar yaratabilirmişim. Ben hiç

korkak değilmişim, hatta dövüşebilirmişim. Bir benden başkasını özler, kokusunu duyar, düşünür üzülürmüşüm. Balzac'ın hakkı yok: O diyor ki, "Aşk, şuuraltı bile olsa yine bir hesap kitap işidir." Burjuvalar arasında doğru. Fakat benim ne şuurüstü, ne şuuraltı hiçbir hesabım yok. Hesapsızlıklarla doluyum. Sevgilim hesap ediyorsa, zararı yok, ben hesap etmiyorum.

Zaman geçiyor. Bir cigara daha yakıyorum. Caddenin bir karış yerinden köpekli bir genç kız; siyahlar giyinmiş, sapı gümüş bastonlu bir Hıristiyan kadını geçti. "Mobilya Yapımevi"nin gürbüz çırağı gülüyor. Manavın önünde bir asker, üzüm alıyor. Bir araba geçti. Bir adam elinde bir şeyler götürüyor. Ana caddeye bir tramvay geliyor: Acaba aşağıdan mı? Şimdi yan sokağa insanlar çıkacak. Ya aralarındaysa, ben ne yaparım?

Geçen hafta böyle olmamıştı. "Son defa geleceğim" demiş ve hakikaten gelmişti. Ne olmuştu? Yarım saat karşı karşıya oturmuştuk. Ne kadar heyecansız, soğuk ve sakin gibiydim. O benden daha nazik, daha heyecanlı, daha bir tuhaftı. "Bir daha gelmeyeceğim" dedi. Ama dün tekrar ısrar ettim. "Peki yarın gelirim, bekle!" dedi. Gelmeyeceğini pek iyi biliyorum. Fakat o gelecek diye beklemek... Yahut yalnızca beklemek...

Dilerim Allahtan: Onu da benim gibi belalara müptela kılsın! Bir insanı özlesin! İşini gücünü, havayı suyu, yemeği, bir tarafa bıraksın! Böyle bir pencere önünde beklesin!

Saçım, tek tük sakalım ağardı. Fakat her zaman böyle pencere önlerinde bir hayal bekledim. Ne kadar fazla hakikat oldularsa şimdi bütün hepsi o nispette hayaldir.

"Mobilya Yapımevi"nin çırağı, elinde bir küçük şişe ile şimdi dükkâna girdi. Manavın önünde lacivert elbiseli biri, kavunları yokluyor. Küçük mektepli kızlar geçiyor.

Bu dekor, dakikadan dakikaya, saatten saate, hatta bomboş olduğu zaman bile aynı olmadan değişecek. Ben bu değişen manzarayı seyrederek seni akşamlara kadar bekleyeceğim. Akşam üstü, içki içmeye gideceğim. Sonra seni yine bulacağım. Bu akşam, niyetim, sana yalnız uzaktan bakmak. Önünden bir selam verip geçmek. Yanıma gelmeyeceğine eminim; olsun. Seni gören bir yerde oturup vapur iskeleye yanaşıncaya kadar seni gözleyeceğim. Beni görürsen kızacaksın. Lafını şaşıracaksın. Belki de yer değiştireceksin. Görmezsen, uzun zaman seni seyretmek fırsatını bulacağım.

Manav, hani o perde sopası içlerinden çıkan zemberekli şeye üç kavun bağladı. Kavunlar zıp zıp sıçrıyorlar.

II

Sevgilim gelmedi. Benim en aziz iki dostum, şimdiye kadar size yazamadığım için beni affedin. Ne zamandır –aşağı yukarı otuz sene geçti– size mektup yazamadım. Neden yazmadığımı sorarsanız söyleyeyim:

Efendim, canım dostlarım, aziz sevgililerim. Sizi bana kimler zemmetmedi. İnanmayacaksınız. Vallahi, sizi çok sevenler bile, sizden bahis açıldığı zaman "Aman! Aman!" dediler. İnsanı dedikodular şaşırtıyor, ne yapayım? Bilirsiniz ki,

hiçbir zaman, sizi görünce selam vermemezlik etmedim. Başkaları onu da yaptılar ya! Fakat, benim kıymetlerini bugün anladığım sevgili dostlarım, ben bunu yapmadım.

Kızmayın! Siz öyle erişilmez mahluklarsınız ki, "İstersen selam da vermeseydin" derseniz hakkınız var. Sizi layıkıyla sevemediğim, tekrar anlaşmak için, önce birtakım boş ve manasız lakırdılar dinlemek lazım geldiği için, tekrar affınızı rica ederim.

Sizi seviyorum. O insanoğlu sevgilimden çok değilse bile, ona müsavi derecede. Zaten bende böyle çok, az yoktur. Her zaman bir müsavat dairesi vardır. Şairliğimi affedin: Siz ey beni rüyalarımda sevgilime kavuşturanlar! Siz ey benim en kötü dakikalarımda yanıma dostça yumuşak adımlarla sessiz sessiz yanaşan, başımı karıştıran, ellerimi ayaklarımı öpen garip köpekler! Sizi çok seviyorum.

İnsanoğlu sevgilim, en hasis hesaplarla yanıma gelmediği zaman siz, ağır ağır, yumuşak geliyorsunuz. Kimbilir, belki siz de bir gün gelmeyeceksiniz. Biriniz asmaların meyvesinden, ötekiniz ottan başka bir şey olmadığınız halde insana yine, bin türlü dalavereden sonra geliyorsunuz. Gönül isterdi ki siz kendi kendinize gelesiniz. Asmalarım olsaydı; bütün sene içebileceğim, bütün sene sevgilimin gelmediği veyahut geldiği zaman içebileceğim şarabım; bütün sene keyfim olduğu veya olmadığı, sinirlendiğim veya keyiflenip kendi kendime, "Yakabilirsin ulan bir cigara" dediğim zamanlara yetecek bir tütün tarlam olmalıydı... Sizi o kalın suratlı bakkaldan, yahut da ölmüş yüzlü bir tütüncüden satın almamalıydım.

O zaman daha iyi olur, istikbalim daha müemmen olurdu! Sizin de dostluğunuz, sevgilimin dostluğu gibi paraya mütevakkıf. Bunun da ziyanı yok!

Sizin bana şu dakikada gösterdiğiniz dostluğu, kimse göstermedi. İnsanoğlunun göstermeyeceğini bilir, yine onu severdim. Fakat siz benim en iyi dostlarım! Nasıl bu korkunç saatimde yanıma yumuşak adımlarla gelip kalbimi ellerinizin, kafamı şehvetinizin içine daldırdınız! Mesudum. Şimdiden sonra galiba, yalnız sizinle mesut olacağım. Sizi övmek için ne kadar büyük bir şair olmasını isterdim, ey benim övülmeye değer, çift sevgilim. İkinizin de yeri dudaklarımın arasıdır. Allahaısmarladık.

III

Geldikten sonra:

Dediği saatte gelmeyince bir şişe şarap aldım; bir cigara yaktım ve yukarıki mektubu dostlarım cigara ile şaraba yazdım. Birinci bardaktan ve beşinci cigaradan sonra âdeta sakinledim. Yine onu seviyorum ama, gelmemesine pek aldırış etmiyordum. Bir aralık o kadar sakinledim ki uyuyakalmışım. Rüyamda bir kapı çalındı. Fakat bir türlü uyanamadım. Hızlı hızlı, bu sefer iki defa daha kapının zili çalınca, fırladım, kapıyı açtım.

Karşımdaydı. Yuvarlak yüzü, uykudan ve devirdiğim şaraptan şişmiş yüzüme bakıyor. Bu dakikaya ne kadar hazırlanmak lazım geldiğini şimdi anlıyorum. Onu çok tabii karşıladım. Heye-

canlarım nereye kaçmışlardı? O büyük saadet hissi neremdeydi? Hiçbir şey bulamadım. Fakat başka türlü nefes alıyordum. O zaman ellerini tuttum. Onun en çok sevdiğim yeri olan bileklerini öptüm. Evden beraber çıktık. Onu Tünel'e kadar götürdüm. Tünel'e bindirdim. Kendim Beyoğlu tarafında kaldım. Bir kahveye girdim. İşte bunları yazabildim: Yani şu "Geldikten sonra" kısmını... Halbuki neler yazmayı kurmuştum, "Hele gelsin bir defa" diyordum.

İşte geldi ve gitti. Yaz bakalım! O büyük saadeti yaz bakalım. Hadi bakalım!..

1942

İLK OKUYUCU MEKTUBU

İlk defa bir okuyucu mektubu alan yazıcının hali, ilk defa içki içenin sarhoşluğuna pek benzer. İnsan bir garip oluyor, gönlü bulanıyor, başı dönüveriyor. Her taze heyecan, zevkine doğru dürüst varılamayan bir güzellik taşır. Sonradan gelir şarabın hümarı. O zaman da alkole alışılmış demektir. Artık bir huzursuzluğu gidermek için içilir. Her gün mektup alan yazıcılar bir nevi alkolik olmuşlardır. Onlar bu tadı tadamazlar. Ben ilk okuyucu mektubu ile sarhoş olduğum için şimdilik ne âlâ! İnşallah ne fazla mektup alır da kanıksarım, ne de hiç almaz, o zevki bir daha tatmaktan geri kalırım. Şimdilik bu bende taze heyecan uyandıran ilk mektuptan söz açmazsam yapamayacağım.

Yedigün'de çıkmış bir röportajımda, İstiklal Harbi sıralarında, Adapazarı'nda Geyve boğazına kaçırılmış bir şimendifer makinesinden söz açmıştım. Ben o zamanlar pek küçüktüm. Gözümün önünde yer yer her şey canlı, her şey bulanık. Ama okuyucumun mektubu hafızamda bulanık taraflarını sili siliverdi.

Mektubun sahibi Ahmet İnel, şimdi Küre'de oturuyor. Şu satırlarla çocukluğum canlandı:

"Gittikçe artan bir şiddetle Türk köyleri basılıyor, soyuluyor, ileri gelenleri birer birer öldü-

rüldükten sonra kadınların da ırzlarına tecavüz ediliyordu. Her taraftan yükselen acı, yürek paralayıcı feryatlara karşılık İstanbul hükümeti günlük gazetelerle, her yerde halkın işi gücü ile uğraştığını, asayişin mükemmel olduğunu –hiç de yüzü kızarmadan– resmi tebliğlerle ilan ediyordu. Ben Söğütlü nahiyesinde müdürdüm. Adapazarı'nda hükümet yoktu, emniyet yoktu. Ölü bir hükümetin memurları sıfatıyla halkın yüzüne bakmaktan utanıyorduk. Bunca facialar karşısında âciz, seyirci kalan hükümete artık vergi verilmiyor, tahsildarlar her yerden kovuluyordu. Maaş alamıyordum. Çoluğum çocuğum açtı. Bereket versin o havalideki yaban domuzlarına! Onları vuruyor, Hıristiyan köylerine satıyor, bununla ailemin nafakasını temin ediyordum..."

Bir gün Söğütlü'ye Bulgar Sadık çetesi geliyor. Köylülere Kuvâyi Milliye anlatılıyor. Nahiye müdürü de Sadık Baba ile beraber çalışmaya başlıyor. Domuzları öldüren tüfeğini omzuna alıp Kuvâyi Milliye'ye katılıyor:

"Bu esnada hıyanet kuvvetlerinin bir sel gibi çoğalmakta olduğunu gören Ankara hükümeti, bunu önlemek için genç bir generali –Ali Fuat Paşa'yı– Geyve'ye göndermişti. Paşa'nın emriyle Maltepe atış talim mektebindeki depolarda bulunan cephanelerin Geyve'ye nakli vazifesi çetemize verilmişti. Kaptanımız Sadık Baba'nın eşsiz cesaret ve mahareti, uzun senelere dayanan tecrübeleri, İngilizler kadar bizi de hâlâ hayrette bırakan tedbirleri sayesinde hiç hadisesizce koca cephaneliği boşaltmış, İstanbul'dan yollanan mebusları da beraber alarak Adapazarı istasyonuna ulaştırmıştık..."

Okuyucum, bu sırada Adapazarı'nı işgal eden düşman kuvvetlerinden cephaneleri nasıl kurtardıklarını hikâye ediyor. Benim bahsettiğim şimendifer kaçırma vakasındaki rolünü anlatıyor. Sonra kendisi bir aralık, ailesinin ve memuriyetinin bulunduğu Söğütlü'ye, çete kaptanından izin alarak gidiyor. Ailesini emin bir yere yerleştirdikten sonra dönmek üzere gittiği Söğütlü'de kendisine sadık zannettiği bir muhtarın evinde kalıyor. Fakat bu adam ona hıyanet edecektir.

"Birdenbire gök gürültüsünü andıran uğultularla gözlerim açıldı. Saçından tırnağına kadar silahlı, gümüş kamalı insanlar etrafımı almıştı. Bunlar 'Şirin Bey' kuvvetleri denen halife kuvvetleriydi. Heriflerin yüzüne uyku sersemliğiyle bakakalmıştım. Mermer kafalı, çam yarması gibi iri, buldok köpeklerine benziyorlardı. Bu aç köpekler sırtımdan ceketimi, yeleğimi, ayağımdan pantolonumu ve çok sevdiğim çarıklarımı çekip aldılar. Yarı çıplak bir halde, boynumda bir hayvan yuları, yalın ayak, tırıs yürüyüşle beni Adapazarı'na götürdüler. Bereket versin Anzavur, 'Diri getirin onu bana, söyletmeliyim onu!' demiş. Bin türlü işkenceye maruz kaldım. Ağzımdan bir laf çıkmasına imkân mı vardı? Öyle ki içlerinden bazı merhametliler; 'Kâfi artık, öldürelim şunu da kurtulsun' dediler..."

Okuyucum acı bir lisanla hapishanede çektiklerini anlatıyor. Fakat bir gün yine onu sıkı bir sorguya çektiklerinin sabahı:

"Bir öğle vakti, arslanlarımız yıldırım hızıyla şehri işgal ettiler. Anzavur kaçtı ama birçok âsi de ele geçmişti..."

İkinci Dünya Harbi'nin devamı müddetince

Alman boyunduruğuna giren her memlekette, birçok kahraman yetişti. Fransa'da "résistance = mukavemet" hareketi denen bu çete harbine katılanlar en büyük şerefi kazandılar. Bütün dünyada da bu böyle oldu. Birinci Dünya Harbi'nden sonraysa galiba bizden başka hiçbir millet böyle bir harekete girişmemişti. Mukavemet hareketi denilen istilacıya her şeye rağmen karşı koyma, ilk defa Birinci Dünya Harbi'nden sonra bizde başladı. Biz, belki de bunu bir vazife telakki ettiğimiz için istilacılardan kurtulur kurtulmaz o destani günleri de ardımızda bırakıverdik. Hazin, acı günlerdir. Unutmamız, arkamızda bırakmamız gerekirdi. Ama o günleri hatırlayan hangi insan heyecanlanmaz:

Kafaları başlıklı, belleri hançerli ve tabancalı, göğüsleri sıra sıra fişeklikli insanlar kasaba sokaklarını muttarit nal sesleriyle dolduruverirlerdi. Kim olduklarını kimse bilmezdi. Çünkü araya bir de kardeş kavgası girmişti. Birden ağaçlarda insanlar sallanırdı. Sokağa, o gelen adamlar kimse, onların dostları çıkardı. Bir başka gün, bir başka uzamış saçlı sakallı adamlar, küçük atların üstünde yıldırım gibi şehre girerlerdi. Her tarafa "Kuvâyi Milliye gelmiş" haberi yayılırdı. Sokaklar adam almazdı. Öpüşülür, kucaklaşılırdı. Yakında ordularımızın harekete geçeceği haberi müjdelenirdi.

Bir gün bu çete kuvvetleri başka yerlere düşmana tacize giderlerdi. Kasaba bomboş kalırdı. Tekrar birtakım nal sesleri duyulur, "Halife kuvvetleri geldi" denirdi. Sokaklarda üç beş imam, dört beş kara, zifiri suratlı, tespihli, çember sakallı, âbâni sarıklı peyda olurdu.

Yeşil sarıklı, cübbeleri havalanan, kocaman kafalı vaizler milli kuvvetleri zındıklıkla itham eder, düşmanla dost olan Halifei Rûyizemin'in böyle münasip gördüğünden söz açarlardı. Bir Kuvâyi Milliye çetecisi ile öpüşen delikanlı asılır, bir belediye reisini, bir kasaba halkı bir güruhun elinden zor kurtarır, bir ihtiyar doktora alâmeleinnâs sopa atılırdı.

En sonunda, memleket bir sabah birdenbire top sesleriyle uyanır; "Ne oluyor?" demeye zaman kalmadan şehrin üç-beş on altı yaşındaki çocuğuna bir jimnastik hocasının kumanda ettiği milis kuvvetler, koşarak şehre girer, "Düşman geliyor..." kara haberi yayılırdı. O zaman bohçalar, denkler hazırlanır, bir inek damdan çıkarılıp arabaya koşulur, bir korkunç, bedbaht kalabalık mahşer günü haliyle köprülerden Sakarya'yı geçer, sonra köprüler yakılır, yıkılırdı. Memleket böylece bomboş düşman eline bırakılır, kaçılırdı.

Ben de, çocukluğumda Sakarya köprüsünden böylece kaçmıştım. Arkamda onsuz edemediğim yetmiş yaşında dedem kalmıştı. O, evini bırakıp gitmek istememiş, ortadan kayboluvermişti. O bir gemi kaptanıydı. Gemisini bırakıp gidemezdi. Tarlamızda mahsul boyumu çoktan aşmıştı. Neredeyse sapsarı sarkacaktı. Dedem babama;

"Nasıl olsa onu burdan atacaksınız. Ne diye bırakıp gideyim evimi; bırakayım yaksınlar yıksınlar mı? Yetmiş yaşında adama ne yaparlar? Şuradan şuraya gitmem. Siz döndüğünüz zaman ekmek istersiniz oğul!" demişti.

Biz döndüğümüz zaman o yoktu. Odası hâlâ kaçak tütün kokuyordu. Sac sobanın üstünde ıh-

lamur ibriği duruyor, lambanın kırık yerine yapıştırdığı cigara kâğıdı, aynada hâlâ düşük sarı bıyıkları, kır sakalı, mavi gözleri sararıyordu. Onun sayesinde evimiz, eşyamız yerindeydi. Onun sayesinde mahsulümüzün bir kısmı aşırılamamıştı. Ama kendisi bir akşam üstü dudaklarında hepimizin adı –Ahmet, Mehmet, Fatma, Münire, Sait– göçüp gitmişti.

Okuyucum Ahmet İnel'in mektubu, beni o eski günlere sürükledi. Dalıp gittim. Ahmet İnel, İstiklal Harbi'nden sonra bir kazaya kaymakam olmuş, bir ara çok hastalanmış, izin istemiş vermemişler, istifa etmiş. İyileşince tekrar hizmete alınmasını rica etmiş. Ondan ötesini yine kendi kalemine bırakıyorum:

"İyi olmuş, tekrar vazife almak üzere müracaat etmiştim. Alâkadar olan zat, istifamı bir kabahat saymış, benden yüksek bir vesika sormuş ve istemişti. Bu zatın zihniyeti; az zaman içinde hadiseleri, her şeyi unutmuş, manevi kıymetlerden ziyade lüzumunda bir paçavra kadar değersiz olan bir kâğıt parçasına, yüksek vesikanın değerine saplanmıştı.

...Biz, memleketin mukadderatını ellerinde tutan ve onu günün birinde yabancı boyunduruğuna teslim etmekte tereddüt göstermeyen, yüksek vesikalı, yüksek rütbeli insanlarla çarpışmıştık. Şimdi bile membaını nerelerden taşıdığını bilmediğimiz bir imanla meydana atılmış ve o yüksek (!) insanları yerlere sermiştik. O zamandan beri müesseselerde çalışıyor, hayatımı kazanıyorum. Bir taraftan da ihtiyarlıkla pençeleşiyorum. Hayattan artık usanç getirdim. O kara, fakat kahraman günlerin güzide evlatları, kahra-

manlar, arkadaşlarım hayat sahnesinden birer birer çekilip gittiler. Hiçbir faydası olmayan bir insan olarak niçin yaşamakta olduğumun hikmet ve sebebini bir türlü anlayamıyorum. Hiç olmazsa, kendisiyle belki yüz defa karşı karşıya geldiğim ölüm, günün birinde habersizce, bir an içinde beni arkadaşlarıma kavuşturmak lütfunu benden esirgemese..."

İşte İstiklal Savaşı'nda trenleri, cephaneleri kaçıran "résistance" hareketinin sağ kalmış bir kahramanının mektubu, benim ilk okuyucu mektubumdur. Bu hikâye de, uzun yüzlü, mahzun bakışlı, kıvır kıvır beyaz saçlı, çökük avurtlu, ince keskin dudaklı bir fotoğrafını da bana gönderen mektup sahibinin hikâyesidir.

1948

KIRAATHANELER

Niyetim kahvehaneleri yermemek... Bu niyetle işe başladıktan sonra işi övmeye kadar götürebiliriz. Bazı ukala yazıcılar, bünyemizi için için kemiren şu tembel yatağı kahvehaneler, diye yazılarına başlayabilirler. Onların maksadı üçbeş, bir şey hakkında düşünemeyen, başkalarının görüşlerine hemen intibak etmek kabiliyetinde bulunan okuyucu zümresini avlamaktır. Böylece de bu nevi yazıcılar hem ukalalıklarını örter, hem ciddi, pek ahlaklı gibi görünüşlerini sağlamlarlar. Halbuki kahvehane, daha güzeli kıraathane kadar adamı adam eden yerlerden birisi de üniversitedir. Kıraathaneye gitmemiş bir üniversitelinin tahsilini yarım sayarım. Bu, dekansız, doçentsiz, bütçesiz, fakültesiz, tamamen muhtar üniversitelerin tavla şakırtıları arasında; gören bir göz, işiten bir kulak bir memleketin insanlarının nabzını tutabilir; o nabız hızlı mı atıyor, yavaş mı atıyor, yoksa, "intermittance" mı var, doktor olmaya pek hacet kalmadan müşahedelerini yapar.

Bir balıkçı oltasının düğümlerini atmayı hiçbir memlekette tahsil edemezsiniz. Ama bir balıkçı kahvesinde, kocaman, nasırlı bir balıkçı eli, size bunu iki dakikada öğretir. Bir balıkçı düğümü atmanın o kadar mühim bir şey olmadığını

sananlara acırın. Hayat insanı yazıcılıktan balıkçılığa, balıkçılıktan yazıcılığa getirip götürdüğü zaman manasını alır. Çayına oynanmış bir tavla partisinden bir sıhhatin kazanılabileceğini söylersem bana siz de, doktorlar da inanmayacaksınız. Doktorlar inanmasa bile, siz inanın yeter.

Bir kahvehanenin önündeydim. İki adam on adım ötemde müthiş bir münakaşaya başlamışlardı. İkisi de kanlı canlı ellilik adamlardı. Aralarındaki anlaşmazlığın ne olduğunu hatırlamıyorum. Birdenbire birbirlerine girdiler. Etraftan koşuşup ayırdılar. Biri sapsarı kesilmişti. Ötekisinin kan beynine hücum etmişti. Gözlerini bir kırmızılık sarmıştı.

Sapsarı kesileni alıp götürdüler. Beriki bulunduğum kahveye girdi. Bir sandalyeye çöktü. Yüzüne bakıyordum. Rengi yavaş yavaş açılıyordu. Yanaklarında bir sarılık başlamıştı. Bir cigara çıkardı. Yakarken elleri titriyordu. Dışardan bir adam kahveye koşa koşa geldi. Sinirlenmiş adamın karşısına oturdu.

"Bana bak Rıza," dedi, "gel bir kilo kirazına bir beş yapalım."

"Bırak Allahını seversen," dedi öteki, "sırası mı?"

"Seni yenmenin tam sırası."

"Sen beni tavlada yenemezsin arkadaş, ne kadar sinirli olsam."

Bu sefer muhatabı doğrudan doğruya kahveciye:

"Osman, getir şu tavlayı!" dedi.

Arkadaşına döndü:

"Halep ordaysa arşın burda."

Tam beş dakika sonra, kızgınlığı, siniri, hırsı

daha belki de yarım saat sürecek olan adam, kahkahaları basıyordu. Zarlara tükürür gibi yapıyor;

"Hadi oğlum, hadi çocuklarım! Utandırmayın beni!" diyor, basıyordu kahkahayı.

Severim kıraathaneleri. Bir ihtiyar gözlüğünü takmıştır. Ötekisi elinden bir türlü gazeteyi bırakmayana içerlemektedir. İki yaşlı başlı adam çocuklar gibi olmuş domino oynamaktadır. Üç kişi hiç aklınıza bile gelmeyen bir siyasi düşüncededir. Bir küçücük, sizin dikkatinizi bile çekmeyen haberden neler de neler çıkarılır Yarabbi!

Sonra birdenbire hiç ummadığım birinin, karaborsayı nasıl ortadan kaldıracağını anlatışına dalarsınız. Fikirleri önce size gülünç gelir. Sonra, "Hani hiç de yanlış değil!" dersiniz.

Geçen gün birisi bir kabine kurdu, şaştım kaldım. Türkiye'de hiç kimsenin aklından böyle bir kabine kurmak geçmemiştir. Yazsam gülersiniz. Sonra, "Allah Allah! Hiç de fena değil" demek mecburiyetinde kalırsınız.

Ama herkes, siz, bütün kıraathane, kabineyi kuran da gülersiniz. Ne şeker sıkıntısı, ne arpa ekmeği, ne tuz buhranı.

Sonra birdenbire, yakında bir kurşunkalem sıkıntısının baş göstereceğine dair kıraathaneyi bir hava sarıverir. Kurşunkaleminin sahiden ortalıktan kalkıvereceğine kat'i surette inanmış bir halde, kıraathaneyi bırakırsınız. On adım sonra, bu lakırdıya demin kıraathanede nasıl inandığınıza şaşmamanız için, bir kıraathane tahsili görmemiş olmanız lazımdır.

Soğuk, temiz, beyaz mermerli, ince belli çay bardaklı, mavi, sarı, turuncu fincanlı, köylü, za-

yıf garsonlu, sarı yüzlü ocakçılı İstanbul kıraathaneleri! İstanbul'u, İstanbul halkını, derdini, zevkini, bilgisini, dirayetini, zekâsını, sinemalardan, yılışık, ciddi tiyatrolardan, plajlardan, dükkânlardan, hatta evlerden daha çok siz temsil ediyorsunuz. Siz birer tembel yatağı değil, birer muhtar üniversitesiniz. Üniversiteden daha muhtarsınız.

1948

ŞÖHRETE DAİR

Bir zamanlar İstanbul'un en şöhretli adamı oydu. Politikanın, sporun büyük şöhretleri onunla boy ölçüşemezdi. Hatta edebiyatın... İnsanoğlu, sağlığında böyle bir şöhrete eriştikten sonra, unutulmanın acısını onun kadar acı, onun kadar akıllı bir şekilde duyarsa, az buçuk o şöhrete layık olduğunu ispat ediyor denebilir. Ne eski kaleciler, ne eski santrhaflar, ne solaçıklar bedava şöhrete erişmişlerdir. Onların İstanbul sokaklarında, göbekleri, boy-bos fukaralıklarıyla, "Ben eskiden ne kaleciydim, ne solaçıktım!.." der gibi geçmelerine artık kimselerin aldırış etmediğini sezemediklerini anlamak üzüntülü şey! Arkalarından hâlâ stadyumdaki hayranlarının seslerini duyarlar. Politikada da öyle, edebiyatta da öyle; ne dâhi şairlerin hâlâ;

"İşte N. L. geçiyor," diye arkalarından sesler duyduklarını biliyorum.

Ne romancılar gördüm ki, bir eserinin başka lisanda kazara çıkıp da 77 tane satmasıyla övünmekte. Pierre Loti hayranı bir levanten matmazelin zavallı hikâyelerini tercüme etmesinden koltukları kabararak:

"İyi eseri buluyorlar tercüme etmek için!" dedikten on dakika sonra, dalgın ilave eder: "Be-

nim şu eserimi tercüme etmek için müracaat ettiler.."

Otuz iki yaşındaki, nasılsa yapılmış, korkunç şöhretlerine hâlâ inanmaları sahiden hazindir. Bugünkü edebiyatımızda bereket versin böyle şöhretlerimiz yok.

Ötekilerin otuz yaşında yaptıkları korkunç şöhrete, altmış yaşında birer Voyvo kadar tahammül edemediklerini görmek... Görmemek daha iyi. Hey gidi günler! Maarif nazırının sofrasında yemekler, dahiliye müsteşarıyla rakı içmeler, selamı şahaneler... Bugünün edebiyatçısının yarına anlatacağı bu nevi şeyleri olmaması ne iyi! Küçücük şöhreti, 60 yaşında unutulmuş da olsa, acınacağı ne gençliği vardı ki. Öyle edebiyatçıların hatıralarını okurum ki otuz iki yaşında neymişler, altmışlarına merdiven dayadıkları zaman ne olmuşlar?

İşte Voyvo'yu sokakta görünce bu edebiyatçıları, o sporcuları hatırladım. Politikadan çakmadığım için yirmi beş sene içindeki şöhretlerden pek haberim yok. Halbuki ne vekiller gelip geçti. Ne mebuslar unutulmuştur. Kim bilir o sandalye hırsı nedir? Sonra idbara nasıl tahammül edilir? Yoksa edilemez de her sözün başında, "Ben vekilken..." mi denir?

Voyvo, sen bana bugün ne ettin?

Voyvo'yu görünce haksız şöhretleri hatırladığıma bakıp da, Voyvo'nun haklı şöhretini yeriyorum sanılmasın! O bir zamanlar, İstanbul'un, eserleri altınla tartılmış, nazırlardan selamlar almış, nazırlık etmiş şöhretlerinden daha meşhurdu. İstanbul'un okumuş yazmış, mürekkep yalamışı değil, İstanbul'un, o kıymeti hiçbir zaman

bilinmemiş, mürekkep yalamamışı tarafından tanınmış, sevilmiş, kızdırılmıştır. Voyvo, o zamanlardan hemen de farksız. Yine öyle şişman, yine öyle kıranta, yalnız biraz daha düşkün. Kızgın çocuk gözleri eskisinden daha masum. Ağarmış üç günlük sakalı bir haftalık uzamış, eski yeşil ceketi, yine o eski yeşil ceket, yırtık cebi yine sarı iplikle dikili, her zaman açık duran göğsü yine kırmızı, yalnız kılları ağarmış. Pantolonu otuz sene evvel eskiciden nasıl alınmışsa öyle. Elindeki fırıldaklarla kâğıt bayraklar. Yine kimseye hem görünmeye, hem de görünmemeye çalışarak yürüyor. Çocukları görünce kasketinin altından bakıyor. Sanki Voyvo diye neredeyse bütün mahalle halkı peşine düşecekmiş korkusu geçmiş de, neredeyse bütün mahalle halkı Voyvo diye haykıracak ümidi içinde.

Pek seyrek, pek şahsi ve pek yalnız kalan Voyvo'lar, yine gözlerinde o eski deliliği yanıp söndürüyor. Neydi o günler!.. O çocuk, o masum, o yusyuvarlak gözlerdeki "Beni daha çok kızdırın, bana daha çok 'Voyvo' deyin. Ben biraz daha size küfredeyim, ağzımdan tükürükler saçılsın, akşam eve döndüğüm zaman derin bir haz, tatlı bir rahatlık içinde, yorgun, terli uyuyayım. Rüyamda bütün İstanbul halkının bir meydanda toplandığını, bana Voyvo diye bağırdıklarını duyayım, onlara küfredeyim. Sonra bütün fırıldaklarımı satın alsınlar, gidip elişi kâğıtları alayım, top top... mavi... yeşil... sarı... kırmızı... Binlerce, on binlerce fırıldak yapayım. On dakikada elimde bir şey kalmasın. Bir taraftan küfredeyim, bir taraftan fırıldak yapayım. Bir taraftan ince, kalın, tatlı, sert, utangaç, yırtık,

âmir, memur sesler, İstanbul sokaklarını çın çın öttürsün. Gözlerim fırıldaklarım gibi dönsün..." cümleleri.

Şöhretin, haklı olarak kazanılmış bir şöhretin bile boşluğunu, melalini gezdiren Voyvo, bütün modası geçmişlere tevazu dersi veren bir tebdil-i kıyafet, daha doğrusu bir tebdil-i hüviyet içinde mahzun, yanımdan geçerken ben de mahzun, mütevazı bir sesle, "Voyvo!" demiş bulundum. Hiç böyle şey yapmak aklımdan geçmiyordu. Ona, çocukluğumda, ilk gençliğimde bile, "Voyvo!" diye bağırmamıştım. Bu işi kırkından sonra hangi hislerin tesiri altında yaptığımı tam düşünmeye dalacağım sırada, masum gözlerinin yüzüme dikildiğini gördüm. Gözlerinden bir kırmızı kızgın kuş uçtu evvela. Sonra bütün yüzünü hilekâr bir tebessüm kapladı. Kırmızı kalın dudaklı ağzından alnına, saçına, kır düşmüş saçlarına kadar yayılan bu tebessümden bütün içi okunuyordu. Felaketler, kızgınlıklar, talihsizlikler bütün deliliğine rağmen ondaki hayvan aklını öldürememişti. Belki de bir küçük, zeki köpek gibi düşündü. On beş, yirmi sene evvelinin bir çakır, edepsiz, zayıf delikanlısını peşinde haykırırken görür gibi oldu. Bana evvela ümitle baktı. Bir yirmi beşlik koparırım ümidiyle... Sonra halimden, kıyafetimden bunu veremeyeceğimi düşünerek ümit dolu gözleri acır gibi beni süzdü. Başını iki tarafa salladı. Yoluna devam etti.

Bir daha etrafıma gizlice bakıp bağırdım:
"Voyvo!"
Bu sefer yüzüme gözlerini değdirmesiyle:
"Versene yirmi beş kuruş!" demesi bir oldu.

"Peki, veririm ama," dedim, "bir defa 'Voyvo' diye bağırırsan..."

Etrafına çapkınca bir göz attı. Öğle güneşi içinde yanan Yüksekkaldırım'ın tenhalığına hafif bir "Voyvo!" fırlattı.

"Daha hızlı!" dedim.

Yine o çapkın, çocuk, masum, tatlı bakışlarla iki yanını gözleyerek, kılları ağarmış kırmızı ve geniş göğsünün içinden bütün modası geçmiş ve geçecek şöhretlere;

"Voyvo!.." diye haykırdı.

1948

AŞİYAN MÜZESİ

Daha dün hafızalardaydılar. Bugün kitapları okunmaz oldu. Kimini yerdik, kimini övdük, övülenler mi büyüktü, yerilenler mi küçüktü? Hayır, hayatlarını bir sarp yolda harcayanlara, muhakkak bugünü şiddetle arzu eden, onun olması için çare arayanlara, işte onlara layık bir tepede, bir müze yaptık. Bu kadarcık olsun vazifemizi yaptık. Bir gün kendinden öncekilerin neler yaptığını, niçin ve nasıl yaptığını anlamaya çalışan bir yanar kafalı çocuk bu yoldan geçecek, orada, kendisinin yürümek istediği yolu açanların elbiselerini, mektuplarını, terliklerini, gözlüklerini, resimlerini, el yazılarını, kamış kalemlerini, hırkalarını bulacak; yazılarını anlayamadığı bu insanların hatıralarıyla kendi zamanını ölçecek. Belki de elbiselerinin bitpazarında satılacağını, yamalı potinlerinin bir balıkçının oltasında çıkacağını, gözlüğünün bir çöplükte, kravatının artık bir bele bile bağlanamayacak halde olduğunu, ama şiirlerinin dudaklarda ve kalplerde kalacağını düşünebilirse, bunu şu müzedeki adamlara borçlu olduğunu unutmamalıdır.

Onların asıl kabahati, yaşayan dili bırakıp argo gibi konuşmaları oldu. Kendilerine ettiler. Herkesin değil bir kısım insanların kendilerini anlamasını istediler. Onları anlayanlar inkılaplar

yaptılar. Bugünü onlar Tıbbiyelilere, Harbiyelilere, Mülkiyelilere, Hukukçulara aşıladılar. Atatürk, Fikret'i sevmiş, takdir etmiş, hoşlanmış, iyice anlamış, Aşiyan'ı ziyaret etmiş. İşte bir milletin mukadderatını değiştiren adamın bir şairden neler alabileceğinin en büyük hücceti.

Evet, onlar, edebiyatın, siyasetin ön safında ileriyi gösteren, ışığını genç kafalarda yakan ilk ateşlerdir.

Belki en büyükleri bile Fuzulî kadar iyi şair değildi. Hâmid'in bir müsveddesinde şunları okuyorum:

Bir âb kenarında idim yâr ile tenhâ
Mehtâb görünmekte, şafak olmada peydâ
Karşımda idi sevdiğimin, ol gece gûyâ,
Hem kendisi, hem sûreti, hem fikr ü hayâli.

Bir de Fuzulî'nin güzel dilinden şu beyit:

Ne hoştur elde gülgun câm başta aşk sevdâsı
Gönülde vasl zevki canda cananlar temennâsı

Onlar için her şey söylenebilir: Fransa'nın büyük klasiklerini, Yunan'ın şair ve filozoflarını göreceklerine, on sekizinci asrın şüpheli muharrir ve şairlerini sevdiler. Onlar eski lügatları karıştırarak en unutulmuş Acem kelimelerini ortaya çıkardılar. Onlar Garbın modasını, sathını bulabildiler.

Dâhi, büyük şair, ulu şair, büyük romancı olup olmadıkları, şu yokuşu çıkan kendi halinde bir edebiyatçının kendi kendine soracağı ilk sualdir ama, son sual değildir. Son sual onların ce-

miyetin bugünkü bünyesinde oynadıkları büyük siyasi ve içtimai roldür. Hatta zamanında büyük gözüküp de güzel olmamaları, mümkünse, bu bir olmamanın değil, o devirde hayat ve insan şartlarının icabı mıdır?

Yaşamış, devirlerini yapmış, kavgalar etmiş, yazılar yazmış, sayılmış, sevilmiş, sövülmüş, saygısızlık edilmiş, sürülmüş, hor görülmüş, göklere çıkarılmış, yerin dibine sokulmuş, hulasa yaşamış; gözleri ne zenginlikte, ne egoistlikte, ne parada, ne de alçaklıkta olmayan insanların hayatına; bıraktıklarından bir göz atalım:

Kapıdan girince hemen müze başlıyor. İşte Hâmid'in hatıraları: Sağda muhteşem, fevkalade rahat empire koltuklar. Ortada camekânın alt gözünde tek gözlüğü, nişanları Lüsyen Hanım'ın lepiska saçları, operalarda sahne seyretmeye mahsus saplı dürbün. Biraz ötede, karşıda, Hâmid'in Mecit Efendi tarafından yapılmış boydan boya yağlıboya bir portresi. Bir fotoğraftan yapıldığı besbelli.

Muhtelif pozlarda Hâmid'ler. Fevkalade şık bir lacivert elbise, cebinde bej renginde podösüet eldivenler... O şık, o çapkın diplomat, o, 68 yaşında 18 yaşındaki kızları büyüleyecek tığ gibi ihtiyar. Ötede dedesi, babası, amcası: On sekizinci asır Türkleri. Geniş alınlı, değirmi yüzlü, zeki gözlü, enerjik tipler. Onlar da kendi asırlarının elbiseleri içinde kusursuz. Abdülhak Molla, Müverrih Hayrullah Efendi, bir büyük amca... İşte Fatma Hanım, **Makber**'i ilham eden kadın. İki kaşı birbirine değen, kahverengi gözlü, çekme burunlu, bıçak gibi ince yüzlü, çocuk dudaklı, kıvırcık saçlı narin dilber. Karşısında yine Hâmid.

Cânânın o günkü hali eyvâh
Eyvâh! Benim o günkü halim.

Bir mezar, karşısında bir mezar fotoğrafı daha. Biri Beyrut'ta, biri Londra'da. Biri Fatma Hanım'ın, öteki Nelli Hanım'ın. Tanzimat'ın büyük şairine Namık Kemal'in Magosa'dan Ebüzziya Velid delaletiyle gönderdiği bir fotoğrafı.

Bir asra yakın yaşayan şair, zamanında tanınmış, sevilmiş, göklere çıkarılmış. Tanzimat'ın büyük şairi, Servet-i Fünun'un dâhisi. Fecrî Âti'ye de aynı tesiri yapmış.

Şimdi Fikret'leyiz. Müze müdürü;

"Evini gezdikçe, bir vesika daha buldukça, etrafıma baktıkça, onu düşündükçe memleketini ne kadar sevmiş bir adam olduğunu daha iyi anlıyorum..." diyor.

İşte Aşiyan'ı ziyaret defteri. 19 Ağustos 1918'de Mustafa Kemal imzasına rastlıyoruz. Süleyman Nazif ve Sait Ali ile beraber Aşiyan'ı ziyaret etmişler. Defterdeki: "Tavaf-ı tahattüründe bulunmakla mübahi perestişkâranı Fikret" cümlesini Süleyman Nazif'in yazdığı söyleniyor. Üçü de imzalarını atmışlar. Defterin aynı sayfasında birçoğu tanıdığımız isimler: Ahmet Haşim, Halit Fahri, İrfan Emin, Selim Sırrı, Muslihiddin Adil, bir de Armenak Şairyan Efendi vardır.

Duvarlarda resimler var. Kendi eliyle yaptığı portreler. Bir ayva natürmortu, bir Halûk başı, yağlıboya Boğaziçi, yağlıboya fotoğraflardan kopyalar. Galatasaray Mektebi talebesi iken yaptığı bir karakalem desen. Resme başlayan bir heveskârın yapacağı şeyler.

Yine gençken yazdığı bir tiyatro eseri, neş-

retmemiş, şu Hâmidane beyitler gözüme çarpıyor:

Akrep mi, yılan mı neyim ben
Mûcib ne bu ihtirâza benden.
Geldim sana maksadım hüveydâ
Bir sözle beni edersin ihyâ.

İşte bir süs levhası. Mecit Efendi **Sis** manzumesi yazıldığından altı sene sonra, bu tabloyu hediye etmiş. Bir sandal içinde insanlar, arkada hiçbir şey gözükmeyen bir sis tabakası.

Bir saat. Günün birinde alaturka saat 12.18'de durdurulmuş. Fikret'in ölüm saati. Sene 1915; aylardan ağustos, alafranga saat altı. Tam Boğaz'da gurup vakti. Bütün güzellik pencereden dışarda. İçerde ölüm. Başucundaki kocaman bardağı işaret ediyor:

"Yandım!" diyor, "bana bir turşu suyu."

İçiyor. Kandilli sırtlarındaki evlerin camları akşam akşam yanıp tutuşuyor. Odayı meltem dolduruyor. Bütün tabiat insanlarla beraber geceye hazırlanmakta. O, dönmeyecek yolculuğuna dudaklarında bir gülümseme ile çıkıyor.

Masanın başında Voltaire'in büstü. Vefik Paşa'nın karmakarışık zeki, çirkinliğini örten zeki gözlü bir karakalem resmi. Masanın arkasında meşhur Yesarizâde'nin Arap harfleri o kimsenin yazamadığı, o konuşan, gülen, sahiden yazının söz olduğunu ifade eden nefis levhaları. Fikret böylece çalışırmış.

İşte klapdanla işlenilmiş yastıklar, bir ayvalar natürmortu; kendi eseri. Gümüş klapdanlı bohçalar. Bir tanesinin üstünde Latin harfleriyle

T harfi. Bir iplik eldiven, bir gövem renkli beyaz rebyeli kravat, beyaz Eskişehir taşından bir tespih, güzel el yazısı, kartpostaldan yapılmış tabloları...

Bahçede sahiden Sfenks'i andıran bir kayaya kazılmış bir şiir. Maddenin karşısında düşünen Fikret'i görüyor gibiyim. Müze müdürü toprakla, zamanla üstü örtülmüş bu yazıyı bulup güzelce meydana çıkarmış:

Ey taş, sen ey kitabe-i sengin-i künfekân
Bir ser şikeste heykel-i Bülhevli andıran
Vaz'ınla seyr-i hilkat edersin pür iştibah
Ettin mi bâri o büyük sırrı iktinah?
Sen bâri anladın mı, sen ey kalb-i zî huzur
Hep taş yüreklerin neye âlemde şevk ü sûr

Maddenin karşısında Fikret! Şüphe mi ediyor, hâlâ inanıyor mu, inkâr mı ediyor, yoksa anlamış, bilmiş mi? Fakat bu şiirlerini Edirne'nin Bulgarlar eline düştüğü gün teessürle irticalen söylemiştir.

Fikret Müzesi'nin bir odasında da Servet-i Fünun'cuların öteki simaları: Süleyman Nazif, Faik Âli, Ahmet Şuayp, Hüseyin Siret, Celâl Sahir, Rıza Tevfik, Halit Ziya, Mehmet Rauf.

Toplanmış değil, işte Halit Ziya'nın bir mektubu. Fikret'e mi yazmış, yoksa başka birine mi, belli değil. **Mai ve Siyah**'ın basılmak üzere olduğundan, paraca sıkıntıda olduğundan, Ahmet İhsan Bey'e açılmaya cesaret edemeyip utandığından söz açıyor. "Kitapları Ahmet İhsan Bey bana verecekmiş, ben kitapları ne yapayım? Kitapçılarla nasıl uğraşır, başa çıkarım?" diyor.

Mektup sahibinin delaletini rica ediyor. Halit Ziya'nın mektubunda hiç menus olmayan kelime yok. Mektup pek sade yazılmış. Neye acaba romanını bu mektubun üslubunda yazmamış? Yalnız bir tek kelime insanı şaşırtıyor. O da, "Monşer" kelimesi. Bu kelime de en başta.

Süleyman Nazif, Bursa'dan **Rübab-ı Şikeste**'nin intişarı münasebetiyle şöyle yazıyor:

"Kardeş, biz birbirimize hulûs çakacak değiliz. **Rübab-ı Şikeste** haşfiyat ve zevaitten ârî, nezih bir mecmuai eş'ardır."

Cenab'ın, Fikret'e ümitsiz bir mektubu var:

"Avavakarânı malumat söyleye söyleye nihayet bizi Dekadan ettiler" diyor ve Fikret'e soruyor: "Sen bir **Rübab-ı Şikeste** daha yazabilecek misin? Ben ne yapacağım? Öyle sanıyorum ki, artık bir şey yazamam."

Bu salonda Recaizade'nin yine Mecit Efendi tarafından yapılmış büyük bir portresi var. Ötede **Sergüzeşt** ve **İclâl** muharriri ilk romancı ve hikâyeci mahzun kibar yüzlü Sami Paşazade Sezai Bey. Müzenin bu tarafını da zenginleştirmek için bu çok yakın maziden, daha kaybolmamış ne kadar çok hatıra vardır. Tanzimat'ın, Servet-i Fünun'un hatıraları büsbütün bitpazarına gitmeden evvel onları bulup çıkarmalı. Evlerde hususi zevklerimize, tecessüslerimize saklayacağımıza, burada saklayalım.

Onlardan ayrılırken mahzun değilim. Hatıralarıyla bir başka hava teneffüs etmiştim. Bu havada bütün bir on dokuzuncu asrın Türk edebiyatı vardır. Müze Müdürü Zeki Afşin, müzeyi zenginleştirmek için elinden geleni yapmakta olduğunu, Halit Ziya'nın, Sami Paşazade'nin, Na-

zif'in... diğer Tanzimat ve Edebiyat-ı Cedide, hatta Fecr-î Âti'cilerin hatıralarını da toplamak için hem bir tahsisata ihtiyaç olduğunu, hem de bu feragatkâr ölülerimizin her türlü hatıralarını müzeye hediye edeceklerin, tarihe ve nesillere birçok şeyler bırakmış olacaklarını okuyuculara yazmamı rica ediyor.

Müze müdürüne şu suali sordum:

"Servet-i Fünun haricinde kalmış edebiyatçıları toplamayacak mısınız?"

"Birbiriyle sağlıklarında geçinemeyen, anlaşamayan, Servet-i Fünun dışında kalmış edebiyat adamlarımızı unutmuyorum. Mesela, Muallim Naci merhumun hatıralarını da zamanındaki muarızlarının yanına koyarsam kimseyi incitmeyeceğimi, bilakis bütün bu ruhların bir Akşehirlinin –Nasrettin Hoca'nın memleketlisinin– kendilerine ettiği bu haklı azizliğe tatlı tatlı gülümseyeceklerini düşünüyor, görür gibi oluyorum!" diyor.

1946

GENÇ EDEBİYATÇILAR

Asmalımesçit, Paris'in sanat muhiti olan Montparnasse mı olacak dersiniz? Beyoğlu'nun gürültülü pastanelerinde iki şair birbirine şiir okusa, yanlardaki masadan o şairlere hayretle bakarlar. Biraz gürültülü konuşulsa, pastane sahibiyle beraber boyalı bir dilbere gözlerini dikmiş bey sinirlenir. Karaborsadan, odun-kömürden, ipek çoraptan, gidilecek sinemadan, bir davadan, bu münasebetle bir avukattan, hastalık dolayısıyla meşhur bir doktor isminden, pavyondan ve bir şarkıcı bayandan söz açılan bu yerlerde, hele incir çekirdeğini doldurmakla bir hizada olan şiir, nesir, hikâye, roman; Gide, Malraux, Herman Hesse, J.P. Sartre, Existentialisme lakırdılarını anlamayanları, Madagaskar yerli lisanı işitmiş gibi şaşırtır.

Asmalımesçit'teki şirin kahvede ise masalar yanyana gelmiş, bu masalara on, on beş genç adam oturmuş, kahve fincanlarının, sigara kutularının arasına Les Nouvelles Littéraites, Gazette de Lettres, Gavroche ismindeki Fransızca edebiyat gazeteleri atılmış, edebiyattan, şu, ismi olup da cismi olmayan şeyden konuşuyorlar. Yirminci Asır isminde bir edebiyat gazetesi çıkarmayı düşünüyorlar.

Günlerden bir salı, sene 1946, 31 Aralık.

Bugünkü edebiyat nesli Sabahattin Ali'ler, Orhan Veli'ler, Cahit Sıtkı, Ahmet Muhip'ler içinde bu akşam kırkına basacaklar var. Halbuki bu masa başındakilerin en büyüğü bu akşam yirmi sekizini bitirip yirmi dokuzuna giriyor. Şimdilik pek açığa vurulmayan bir atmosfer içinde, başlarından taç alınacak kırklık şair ve muharrirler düşünülüyor. Bir münekkit, ünlü bir genç şair için;

"Ne yazacaksa yazsın. Nedir o mırın kırın? Nedir o bilmeceler?" diyor.

Otuza varmamışın otuzu çoktan aşmışa kızgınlığından yüzü pembe pembe;

" 'Eveleme geveleme, deve kuşu kovalama' şiir değildir," diyor. "Şiir, insan meselesinin, fonksiyonu olan insan hayalinin dünya çerçevesindeki tahakkuku..."

Cümle, Necip Fazıl'ın semavi hitabesi halinde uzayınca, kalem kâğıdı çıkarıp Yirminci Asrı ebedileştirecek gençlerin çıkaracakları mecmua hakkında fikirlerini kaydetmek lazım geldi:

"Yirminci Asır etrafında toplanan yazıcılar, sanatçının içiçe, yüzyüze bulunduğu sayısız insan meseleleri üzerinde işleyip, onları değerlendirmesini ilk şart olarak görmektedir. Burada insan derken aylak olmayanı, kendini beyin sancıları içinde hissedeni, toplulukta yararlı fonksiyonu, kısaca, küçük günlerinin muhasebesini yapabileni kastediyoruz."

Sabık **Büyük Doğu** mecmuası müellifinin yazılarını insan okurken, nasıl bir şey anlamakla anlamamak arasında beyin karıncalanmasına uğrarsa, ben de kendimde bir uyuşukluk hissediyorum. Beyin sancısı, küçük günlerin muhasebesi, büyük günlerin işletme müdürlüğü, yararlı fonk-

siyon, içiçe, yüzyüze, yüzyüze ve içiçe, sayısızken sayılı, beynelnevm velyakaza bir rüyanın içine dalıyorum.

Genç şair:

"Bunu yaparken de, kendimizi hiçbir günlük siyasi ideolojiye kaptırmadan yalnız insan ve topluluk meselelerini ilkönce yurt çerçevesinde görmeye, bir sistem dahilinde neşterlemeye çalışacağız."

İskender Fikret; Operatör Dr. Mim Kemal bir safra taşını mahir parmakları arasına nasıl alırsa, öylece masanın üstünde birikmiş Köylü, Birinci nevi, Büyükkulüp paketlerinden birine elini atıyor. Bir Zati Sungur maharetiyle bir Köylü paketinden bir Boğaziçi alıp yakıyor, yüzüme bakıyor;

"Bunun dışında kalanları ancak polemik sütunlarında teşhir haçına gereceğiz," diyor.

Teşhir haçına gerilecek İsa'lar kimbilir kimler? Orhan Veli mi? Cahit Sıtkı mı? Oktay Rifat mı? Sabahattin Kudret mi? Vallahi bilmem, öğrenemedim. Kimbilir belki de benim. Ne yapalım, sıramız geldi. Kafamızda ağırlığına tahammül edemediğimiz şöhret çelenklerini yavaşça bir kenara bırakıp tüymek lazım. Günün günü var. Gülme komşuna gelir başına. Biraz politika fena kaçmayacağı için;

"Edebiyat da zaten bu demektir. Aylak olmayanı yazmalıyız ki, bir şeye benzesin. Zaten aylağı yazmaya başladık mı, pek otobiyografik olur" diyorum, gülüşüyoruz.

Gözlerinin değil, gözlüklerinin üstünden az buçuk haince bakan, ince dudaklı, müstehzi bir

münekkit olan Yirminci Asrın münekkidi Cemil Meriç;

"İnsandan bahsedeceğiz. Platon'un insanından. Ama Diyojen gibi. Bilirsiniz tabii; Platon, 'İnsan iki ayak üstünde duran tüysüz bir hayvandır' demiş, Diyojen hindiyi, bağırta bağırta yolduktan sonra, Atina meydanlarında, 'İşte Platon'un insanı!' diye halka teşhir etmiş."

Artık masada bir kahkahadır kopuyor. Ne güzel şey gençlik!

Bir başka münekkide;

"Üstat," diyorum, "eski şairlerimizi pek hırpalamasan... Eskiden kastım şu, daha geçen sene bir iki kitapları çıkanlar..."

Fahir Onger hem acı, hem tatlı, hem sahi, hem yapmacık bir gülüşle gülüyor:

"Yok," diyor, "onlar artık fazla ileri gittiler. Biz rakı şişesinde balık istemiyoruz. Balık içinde rakı istiyoruz."

Ben kendimi tutamadım:

"Vallahi Orhan Veli ile biz her zaman balıkla rakı içerdik!" demiş bulundum.

Fahir Onger o zaman;

"Biz ise rakı ile balık yiyeceğiz!" dedi.

Masanın üzerinden bir kitap elime alıyorum: **Önce Ekmekler Bozuldu.** Yazan: Oktay Akbal.

Genç müellifi bir köşede sessiz oturmuş buluyorum. Yanına yanaşıyorum. Yavaşça yeni romanının ismini lütfetmesini rica ediyorum.

"Garipler Mahallesi!"* diyor.

"Halide Edib'i nasıl bulursunuz?" diyorum.

"Kerime Nadir'den iyidir!" diyor.

---

*) Sonradan Garipler Sokağı adı ile çıkmıştır.

"Ya Etem İzzet?"

"Romanda onun üstüne Avrupa'da bir tane vardı. Onu da geçenlerde Hollywood çekmiş. Şimdi Etem İzzet Ankara'da bulunduğu zaman, Gandi'den sonra şöhret bâbında Asya kıtasında ikinci, Haydarpaşa'dan vapura binip de tam Sarayburnu hizasına geldiği zaman, Avrupa kıtası sularına ayak basmış sayılacağı için, birincidir."

Park ismiyle çıkardığı kitapla Lûtfi Kırdar'ın bir rakibi haline gelen hikâyeci Naim Tirali'ye de, Esat Mahmut Karakurt'un son romanını okuyup okumadığını soruyorum.

"Okudum" diyor.

"En çok nesini beğendiniz?"

Küçücük bir espri yapmadan edemiyor:

"Romanı okumayanları!" diyor.

"Ya Refik Halit?"

"O, bir şeyi bir şeye benzetme üstadının son yazıları, ansiklopedik mahiyette sevimli şeylerdir. Üstat artık hiçbir şeyin hiçbir şeye benzemediğini, şeftalilerin rayihasının uçtuğunu, vapurların geceleri sulara uzattığı altın kaşıkların reçel kavanozlarında kırıldığını görmüş, anlamıştır."

Böylece tatlı tatlı konuşur, gülüşür, dedikodu yaparken bizim fotoğrafçı arkadaş Şevket Tanju resimlerimizi almaya kalkınca, hepimiz birer acayip tavır aldık. Kimimiz ciddi ciddi bir şeyler anlatma hali, kimimiz bir kitap hakkında kitap elimizde düşünüyor vaziyeti takındık. Ben de elimden kurşunkalemini atıp, genç şairlerden birinin istilosunu elime alarak meşhur bir röportajcı suratı takınmaya çalıştım. Bu da oldu. Şairlerden birer şiir okumalarını rica ettim. Önce Behçet Necati'den şu şiiri dinledim:

KIZLAR

Size kem gözle bakamam
Kardeş bilirim hepinizi
Hattâ en âşiftenizi
Zavallı bulurum bulsam bulsam
Kendi mahallesinde
Kurumuş kalmış kızlar

Nüfus kütüklerinde
Kocaya varmış kızlar
Sevmiş sevilmemişler
Kadri bilinmemişler
Hoppa ellerde kızlar
Mihnette dilsiz olan
Başka yerlerde kızlar

İşte bu şiir, insanoğlundan bahsediyor. Artık şiirin havasına girdik. Dünyada her şeyle alay edilir, şaka yapılır ama, şiirle asla!

Şair Salâh Birsel'in otuzuna varmadan saçları dökülmüştür. Sakin bir hali vardır ama, ne yaman alaycıdır. Yaşlanınca Yahya Kemal üstadımızdan da olgun olacağı şimdiden belli ama, şiirlerinde öyle çalâk, öyle çevik ki. Şu mısralarda bir çırpıda yapılmış desen, karikatür güzelliği var. Yeni şiire kızanları küplere bindirecek, şimşek gibi, zeki şu mısralar:

ÇARKI FELEK

Neler oldu neler
Ne dolaplar döndü
Talebe oldum
Memur oldum
Âşık oldum
"Asker oldum piyade"

İskender Fikret Akdora **Küçük Günlerimiz** şiirini okurken, tavla partisinde bir dubaraya içerleyip şak diye tavlayı kapamış bir adam gibi kıpkırmızı:

Bir dost kucaklar gibi açtım kollarımı
Geniş cadde üstüne
Şehir buram buram insan kokuyor
Buram buram alın teri
Yine küçük günlerimizden biri işte
Başlamak üzere

Şairlerin en genci Kenan Harun 22 yaşında var yok. Elbette sevgilisinden söz açacak:

Senin adın
Kitaplık isim değil sevgilim
Yüreğime bıçakla kazıdım onu
Kimbilir
Hangi sakin, hangi kuytu limanda
Dile gelir
Bu karasevdanın sonu.

Gençlik, güzel çağ! Hepsi ümitle dolu. Aynı şeyleri her nesil yaptı. Mecmualar çıktı, okunmadı. Çıkmasıyla çıkmaması arasında fark kalmadı. Gazeteleri, münekkitleri, edebiyatçıları müthiş bir sessizlik sardı. Sonra bağırışlar, inkârlar oldu. Şu yapıldı, bu edildi. Ama edebiyat yine yüzmek, futbol oynamak, sinemaya gitmek gibi telakki edildi. Yani, bir iş telakki edilmedi. Futbolun, sinemanın rağbetini de kazanamadı. Genç yazıcı sen neler neler göreceksin, seneler geçecek, hiçbir kitapçı dudağının seni çağırdığını işitmeyeceksin.

Gençlerin masaları üstünde o haftaki Fransız gazeteleri vardı. Hepsi de edebi mükâfat haberleriyle doluydu. İşte Prix Goncours, işte Prix Femina, Interallié, Renaudot...

Gençlerden biri;

"Bizde de böyle mükâfatlar olmalı, değil mi?" diyor.

Bir diğeri:

"Nerede bizde Goncourt Biraderler gibi zengin olmuş, zengin ölmüş yazıcı?"

Orijinal bir Türk edebiyatının, varlığını göstereceği her yerden anlaşılıyor. Hepsi edebiyat hocası, Fransızca hocası, işadamı, gazeteci, mütercim, birkaç lisan bilen gençler olan Yirminci Asırcılar sanat aşkı ve havasıyla dolu. Hepsinin projeleri ve çıkmış kitapları var. Onları tanıtacak herhalde ben değilim. Kitapları, gazeteleri, yazıları tanıtacak. Bunun için, onlar hazır vaziyetteler. Bu memleket ve bu halkla ne kadar ilgili olurlarsa, bu memleket insanlarının da, onlarla o kadar ilgili olacaklarını ve böylece belki de dünyaya kendilerini tanıtacaklarını anlamış bulunan gençlere muvaffakıyetler dileyerek yanlarından ayrıldım.

1947

YALNIZLIĞIN YARATTIĞI ADAM*

Vedat GÜNYOL

I

Sait Faik'i bugün bütünüyle düşününce, içimize insan sevgisi salan esrarlı bir kuvvet gibi görüyorum. Bu kuvvetin önünde doymak bilmez bir sevginin bulunup yitirilmişliği, tatmin edildikçe parlayıp alevlenen aşkın şifa bulmazlığı var. Bu kuvvetin elinde **Son Kuşlar** ileri bir uğrak olmuştu. Bu uğrak, **Lüzumsuz Adam'ı** gerilerde bırakmıştı. Bu uğrak azmin, kararın uğrağıydı. Domuzuna asil bir inatla güzele vurgunluğun, ömürlerini ekmek parasına harcamışların büyüklüğüne inanmışlığın uğrağıydı. **"Gün Ola Harman Ola"** ölçüsünde bir şaheseri ancak bu türlü bir inanmışlık verebilirdi.

Sait Faik'in son eseri, **Alemdağda Var Bir Yılan** yeni bir uğrak yolunda. Bu uğrağın başında bir başka saplantıyla karşılaşıyoruz: Yalnız adam saplantısı. Her uğrak bir yenisinin müjdesiyle yüklüdür. Sait Faik, bu yeni uğrağa doğru henüz yola çıkmış, yalnız adam hüviyeti içinde, yalnızlığıyla çetin bir savaşa girmiş gö-

*) **"Sait Faik Abasıyanık 90 Yaşında"**, Perihan Ergun, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996.

rünüyor. Bu savaş onu yeni iklimlere ulaştıracaktır.

Sait Faik bu eserde, yalnız adamın mantığına uygun olarak, sade kendinden söz ediyor. Hikâyelerinde üçüncü şahıs, yerini "ben"e bırakmış. Yalnız adam, konuşsa konuşsa ancak kendinden konuşabilir. Sait Faik de öyle yapmış. Kendinden söz ediyor, kendi adına konuşuyor. Hikâyelerinin gerçek kahramanı "ben" adına düşüncelerinin, ahlakının cesaretini ele almış, öyle konuşuyor.

Corydon, O. Wilde ile birlikte daha birkaç kişiyi kastederek şöyle der: **"Hepsi de inkâra saptı. Herkes inkâra sapacaktır. İnsanlar, düşüncelerini söylemekte cesaret gösteriyorlar ama, ahlâklarını açıklamaya hiç yanaşmıyorlar. Acı çekmeye katlanıyorlar da, gözden düşmeye gelemiyorlar."** Sait Faik, bu cesarete daha **Son Kuşlar**'da ulaşmıştı. **Alemdağda Var Bir Yılan**'da sanatının o ulaşılmaz kişiliğiyle bu iki yönlü yılmazlığın üstüne bile çıkıyor. Hikâyeleri "ben"le başlıyor, "ben"le bitiyor. Tıpkı **Kalpazanlar,** tıpkı **İmmoralist** gibi.

Alemdağda Var Bir Yılan, baştan başa yalnızlığın, tarifsiz bir yalnızlığın acılığını taşıyor. "Yalnızlık. Yalnızlık güzel. Güzel değil. Kavun acısı." (s.18) Bu yalnızlık nereden geliyor? Sanatçının "kilise ahlakı" üzerine kurulu bir dünya düzeninde yerini bulamamasından. O ahlak, o düzen ki, dünyayı **"yasaklar"** ağıyla örmüş. İnsanlara insanları yasak etmiş. "İnsanoğlu için yasaklı hayvan diyebiliriz. Mikroplar bile birer yasak değil mi? Aşklar yasaktır. Gün olur sular, ye-

mişler bile yasaktır. İnsanlar birbirine yasaktır." (s. 91)

Bu toplum yasakları yanında, bir de yaşlanmışlığın, bedence çökmüşlüğün yasağı var. Bu da, ötekisi gibi, dıştan gelen bir yasaktır. İşte **Sait Faik**'in yalnızlık dramının bilmecesini burada aramak gerekecek. Bu bilmecenin çözüldüğü yerde, çocuklara olan sevgi ile, bu sevgiye engel olan yaşlanmışlığın kurt yeniği ortaya çıkıyor.

Çocuklara yönelmiş sevginin temelinde, sanatçının hep çocuk kalması var: "Karılar sevilir sevilmesine ama ben içimden hep çocuk kaldığım için olacak karılardan çok çocukları severim." **(Yani Usta)**

Bu çocuk sevgisinin karşısında sanatçının durumu ne olacak? Kafasının işleyeceği, hislerinin durulacağı bir çağda, yüreğinin sesini tıkayamazlığın faciası başlayacaktır. Çünkü, bu yürek, tıpkı topal martının ölümünün yasını tutan Barba Yakamos'un yüreği gibi "bir tahtası eksiklerin yüreğidir." Bu yürek çarptığı müddetçe, körpe sevdalara düşecektir. Barba Yakamos: "Kafa dediğin eskir, ihtiyarlar, ölür bile insan ölmeden" diyecektir. Sonra kalbini gösterip: "eskimeyen, eksilmeyen şey buradadır" diye ilave edecektir. İşte **Sait Faik'in eskimeyen, eksilmeyen şeyi yüreğidir.** Bu yüreğin, taze yüzler önündeki tatminsizlikten gelen acılığı yerine göre hudutsuz olacaktır. Ona güvendiğini, arkadaşlığından hoşlandığını söyleyen Panco'ya sorun. "Bu işte en talihsiz de sendin." Çünkü "sana durmamacasına gülüyorum" diyecektir. Ona "kilise ahlakından" söz açacaktır. Kahvede Luka Efendi'yi siper ederek kendini göstermemeye çalışacaktır. Sonra

günün birinde "Çok ihtiyarladın sen" deyiverecektir. Yani Usta, "ağababa"nın randevusuna gelmeyecektir. Yahudi karısının âşığı genç, yakışıklı arabacının en samimi sözü "suratında nur kalmamış" olacaktır. **Sarmaşıklı Ev**'in genç hamalı "babalık" derken, ne umutlar söndürdüğünün farkına bile varmayacaktır.

Bundan sonra, sevgilisiz de, alelade insanlarla da güzel olabilen dünya alabildiğine ıssızlaşacaktır. "Yalnızlık dünyayı doldurmuş. Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey. Burada her şey bir insanı sevmekle bitiyor." (s. 24) Sevmekle bitiyor. Çünkü "ne sen onu, ne o seni anlıyor. Belki anlamak ikimizin de işine gelmiyor." **(Yılan Uykusu)** Panco istediği kadar karşısında, yanı başında olsun. Ne çıkar! "O seni anlarsa değil, sen onu anlarsan bir şeyler olacak."

Sevgiliyi anlamanın yolu mu? Önce, "tanı, tanı, kendini tanı. İşe başla bir kere bu yönden. Sonra onu anlayacaksın." Kendini mi tanıyacaksın? O bir tahtası eksik yüreği bırak bir yana da kahvenin aynasına bir bak: "Kahvenin aynasında sapsarı, bembeyaz, bir adam gördüm. Ürktüm. Bendim." **(Çarşıya İnemem)** Şimdi Panco'ya dönebilirsin. Aynı ürküntü, aynı irkilti: "Kürk hâlâ serindi. O çıban izi olan yanağını serinliğe dayamıştı. Kürkün dudakları öpüyordu onu. İrkildi. Beni hatırlamıştı. Silkindi." (s. 20)

İşte bu ürküntünün hayali, bu irkiltinin rüzgârı Sait Faik'in yakasını bırakmayacaktır. Yalnızlık kavun acısı acılığında alabildiğine işleyecek, işleyecektir: "Caddelerde idim. Binlere karşı birdim. On binlere karşı birdim." O "seyyarelerden gelir gibi gelen" Panco bile bu yalnızlığı sö-

küp atamayacaktır. "Sanki her akşam onunla imişim gibi bir yalnızlık duyuyorum." (s. 23)

Yalnız adam talihiyle başbaşadır: "Sokakların içinde, sırtımda talihim, sırtımda kendim, yürümeliyim." (s. 20) Sait Faik yürüyecek, yürüyecektir. Bu yol onu nerelere, hangi uğraklara götürecek?

Önce isyana götürecek. İsyanın ardından "büyük hayaller" akın edecek, sonra her şey tabiat içinde erimeye doğru yol alacaktır.

II

Çıkış noktası "yalnızlık" olan bir hayat görüşünün son basamağında Sait Faik karara, kesin bir duruma varmış bir kez. Yalnızlığa yenilmemiş, yenilmemeye bakıyor. Umutsuzluğu bir yana atıvermiş. Bakıyoruz, yalnızlığa da, yalnızlığı doğuran şeylerin topuna da kafa tutuyor. Bu, yalnızlığın Sait Faik'e yarattığı ilk tepki oluyor. **Son Kuşlar**'daki hikâyelerin çoğunda bir dövüş, bir kavga havası var. Biliyoruz: Sait Faik'in kavgası insanlarla. Daha doğrusu insanların insanlara ettikleriyle. İnsanların yarattığı "alınyazıları"yla.

Tabiat kuvvetlerine gelince, Sait Faik'in onlarla hiçbir kavgası yok. Hiç değilse, insanları, yardımlaşmalara, dostluklara çağırdığı nispette. Ayrıca tabiat Sait Faik için, insana yalnızlığını unutturacak en güvenilir bir sığınaktır da.

Şurası besbelli: Sait Faik gözünü, kendine göre olmayan bir dünyada, yasaklar dünyasında açmış. Bu kilise ahlakına göre işleyen, sahtelik-

ler dünyasında, tek başına, büyük bir serüvene atılmış: Bütün isteği "gerçek"e ulaşmak ve bu sayede kendi durumuna, daha doğrusu, "insan"ın durumuna asıl anlamını kazandırmak.

Sürekli bir araştırma olan hayatı boyunca Sait Faik "gerçek"i kimi zaman "güzel"de bulmuştur, kimi zaman "hak"da, kimi zaman da her ikisinde birden. Gerçek, "hak" ile "güzel"de olunca, insanın durumu kendiliğinden anlamını bulmuş oluyor: İnsan ancak "güzel" ve "haklı" bir dünyada, insan olmanın bütün onurunu kazanabilir. Çirkin ve haksız bir dünyada ise, insan, hele sanatçı, onurunu da, varlığının anlamını da kafa tutmakta, dünyayı çirkinleştiren, haksızlığı boğanlarla pazarlığa, uzlaşmaya yanaşmamakta bulur. Her türlü uzlaşma insanın onurunu hiçe indirmek, varlığını inkâr etmektir. İşte, Sait Faik **Son Kuşlar**'daki hikâye kahramanlarını, içinde yaşadıkları dünyanın çirkinlikleri, sahtelikleri, adaletsizlikleri karşısına birer canlı **itiraz** olarak çıkarmış ve böylece insanın en şerefli yanının kafa tutmak olduğunu belirtmiştir.

* * *

Yalnızlık karşısında Sait Faik'in ikinci bir durumu var: Dünyanın sınırlarından kurtulmak için "Yapma cennetler"e sığınan Baudelaire gibi, Sait Faik de, ruhuna, ağaçlardan, bulutlardan, kuşlardan, böceklerden bir yankı aramakta, bütün varlığıyla evrenin çağrısına kulak vermektedir. Bu çağrı ister "kadın, erkek, hünsa, insan, hayvan, hatta o namussuz Özdemir'den..." **(Kayıp Aranıyor)** (s. 46) ister "dağlardan, kuşlardan, denizlerden, insandan, hayvandan, ottan, böcekten,

çiçekten" **(Alemdağda Var Bir Yılan)** gelsin, ardından umulmadık bir şey; saadet akın edecektir: "Ne olur, bir kedicik, bir köpekcik olsaydı. Bütün bu olmayan şeyle, ağrılar, boşluklar, terler ve üşümeler bir daha dönmemek üzere gideceklerdi." **(Kayıp Aranıyor)** "Gelsin de nereden gelirse gelsin... Hişt sesi gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insanoğulları." **(Hişt, Hişt)**

* * *

Bu çağrının, hişt sesinin kesildiği yerde, zengin bir hayal dünyası kapılarını ardına kadar açmaktadır. Burada, artık eşyanın alışageldiğimiz ilişkileri kırılmış, sürrealizmin sınırlarına girilmiştir. Burada her şey aklın, mantığın kontrolünden çıkmıştır. Artık, aklın alabileceği gerçeklerden apayrı, başıboş, rüya ve masal renkleriyle süslü bir başka âlemdeyiz. Artık sanatçının çağrışımları bile bir başkadır: "Tedailerim ne ruhiyat kitaplarındakine, ne de şunun bununkine benziyor. İstanbul deyince Çin'de bir mandarini tedai edebiliyorum." **(Bir Başka İstanbul)** Bu rüya âleminde, bıçkın Hidayet'i cebimize sokabiliriz. **(Öyle Bir Hikâye)** Sevgilinin bulunduğu odanın kapısı açılıp içeriye rüzgâr girebilir; rüzgârla birlikte yapraklarını dökmüş bir ağaç; ağacın ardından duman, dumanın ardından bir kuş, kuşun ardından da bir bulut girebilir. **(Yılan Uykusu)** Kulaklarımızın dibinden ırmaklar akabilir. Ağaçlar suları yıkayabilir. Hayvanlar insanları öpebilir; köpekler konuşur, insanlar havlar. **(Kalinikhta)**

Orada kocayemişlerin çiçekleri pare pare-

dir. Karabaşları avuçlarımızda ezmekteyizdir. Dilimizi arılar sokmakta, güneş batmakta, bir karabatak düşünmektedir. **(Kalinikhta)**

Pascal: "Kim bilir, hayatın bize uyanıkmışız gibi gelen yarısı, uyanıyormuşuz gibi gelen asıl uykudan pek az farklı bir uykudur" diyor. İşte bu sebepten olmalı: **Alemdağda Var Bir Yılan**'daki birkaç hikâyeyle **Yeni Ufuklar**'da çıkan (sanatçının en son hikâyesi) **Kalinikhta**'nın gerçeküstü havası, bize tıpkı rüyadaki kadar kolay, rüyadaki kadar tabii geliyor.

Muhayyilenin başıboş, mantıkla ilişiğini kesmiş göründüğü yerde sürrealizm başlamış sayılabilir. Orası, içgüdülerin, içeri tepilmiş isteklerin alanıdır; eşyaların, canlı cansız varlıkların umulmadık bir çehreye büründükleri, alışageldiğimiz gerçeklerin alt üst olduğu bir âlem. Sait Faik, bize bu âlemin kapılarını **Son Kuşlar**'ın son hikâyelerinden **Kırlangıç Yuvasındaki Kadın** ile aralamıştı. Ama burada henüz, şuuraltı dünyasının sırlarına erememişti, gözümüz yolda, öyle kalmıştık... Bu hikâye **Alemdağda Var Bir Yılan**'daki o gerçek–hayal karması içinde işlenmiş güzelim hikâyelerini müjdeleyen bir başlangıçtı.

Sait Faik, bu hikâyelerinde, hele **Yılan Uykusu**'nda sürrealizme, adeta serin bir kaynağa gider gibi öyle kolay, öyle tabii gidivermiş. Onda, insanı öldüresiye faydacı bir medeniyetin baskılarından kurtarmaya yönelen sürrealistlerin başlangıçtaki o ateşli, edebiyat alanını aşan amaçlarını bilmem aramak yerinde olur mu? Sürrealizmin "başıboş, havada kelimeleri"ne, "rüyada konuşmalar"ına "toplu çılgınlık"larına, "otomatik yazı"larına, nihayet "karamsar alay"larına,

Sait Faik'te rastlayacağım diye uğraşmak, onu öbür sürrealistlerle kıyaslamaya kalkışmak boşuna bir çabadan öteye gidebilir mi? Sait Faik sürrealizme, içeri tepilmiş isteklerini bir düş âleminde gerçek görme arzusunun verdiği dayanılmaz, ama o nispette tabii bir ihtirasla düpedüz, kendiliğinden kayıvermiş. İç dünyasını şuur üstüne çıkaran rüya, hayal, şiir dolu bu yepyeni ifade şekli, kimbilir belki de ona o tarifsiz yalnızlığını unutturacak, yalnız güzel ve haklı bir dünya yolunda benimsediği itiraz rolünde bütünlüğünü kazandıracaktı.

(Yeni Ufuklar, 1954)

SAİT FAİK HAYATI*

Adalet AĞAOĞLU

Gençlik yılları. Üstünüzde bir erken bezginlik. Hep aynı, hep aynı, hep aynı, diyen iç mırıltılarıyla dönüp dolanıyor, farklı bir hayatı, başka bir dünyayı özlüyorsunuz. Hele savaşın çevrenizi kuşattığı, kapılara vurup vurup giderken "yine geleceğim" dediği, lambaların ve seslerin iyice kısıldığı, gülmenin ayıp bilindiği bir zamanın içinde büyümüşseniz, pencerelerdeki karartma kâğıtlarının artık söküldüğü duygusunu bir türlü yaşayamıyorsanız...

Bütünlüğünde duyduğum tek şey, aynılıklardan ve cansıkıntısından soluksuz kaldığımdı. Yarımyamalak Fransızcamla Rimbaud'nun **Sarhoş Gemi**'sine, ama asıl Baudelaire'e, onun **Fransız Yazarlarından Seçme Parçalar** adlı yardımcı okul kitabımdaki şiirlerine, özellikle **Gitmeye Çağrı**'sına asılıp duruşum, sonraları daha iyi anlıyorum, hep yeni ufuklara açılmak, cansıkıntısında boğulmaktan kurtulmak içindi. Çok çok daha sonraları ise şairin **Kötülük Çiçekleri**'nden kırk şiiri çeviren değerli Ahmet Necdet,

*) **"Sait Faik Abasıyanık 90 Yaşında"**, Perihan Ergun, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996.

1991 Eylül basımı kitabına onun şu dizeleriyle giriyor:

Can sıkıntısı! göz beklenmedik yaşla dolu,
/Darağaçları kurar çubuğunu içerken/Bu nazik canavarı çok iyi tanırsın sen, –Kardeşim, –benzerim, –iki yüzlü okuyucu!

Babaevlerinden çıkıp gidemeyen isyankâr ruhlarımızı albatroslar, işte o kuzey denizlerinin yaban ördeklerini kanatlarına astığımız yıllar, böyle yıllar.

Sait Faik ve onun hayatta yürüyüşüyle tam bu durumlardayken karşılaştım; böyle bir ruh esaretindeyken. Hikâyelerinin iklimine daha ilk adımlarımı attığımda, hayatı bütün renkleriyle, yanından geçip gittiğimiz güzellikleriyle, gözlerimizi kaçırdığımız acımasızlığıyla da önüme serilmiş buldum. Dahası onu yaşamaya başladım. Bu hikâyelerde rüzgârın dalları hışırdatmasını, dalların kıyıya vurmasını, sandal kürekleri ucundaki köpüklü suların şıpırtısını, güzelliklerin ve sefilliklerin, iyiliklerin ve çirkinliklerin, aylaklıkların içindeki ciddiyetin birbiriyle olağanüstü uyumluluktaki ses alaşımlarını işittim. Bir semaver güğümünün ışıltısını, Ali'nin tatlı, minik 'büyük adam' yüzünü, Kaşıkadası'nda mehtaptan mavi sevgilileri, yosunla karışık, mazot ve pas kokan şahmerdanları, ortalıkta bir çıkar belirir belirmez saflığını, o dokunulmamış güzelliğini yitiriveren çehreleri gördüm. Hem cellat, hem kurban olan insanı ve tabii topluca da 'kardeşim–benzerim–iki yüzlü okuyucu'ları (Baudelaire) gördüm. Sonra, "kurumuş hatıralar sarnıcında gizli, bilinmez bir menbadan akan şarıl şarıl su sesleri duydum." Aylaklığın ciddiyetini kavradım ve hatta

böylece **Meserret Oteli**'ne de girip, elbette ölümle kolkola, bir arkadaşa verilmiş sözü tuttum; okurdan başka kimsenin anlamadığı... En önemlisi, Trifon'un, o Rum balıkçı torununun minicik yüreğindeki en saf sezgiyle büyükbabasının adını, Stelyanos Hristopulos adını verdiği gemisi gibi bir gemi yapıp, onunla Burgazada çakıllığına çıkarak kırılmış düşlerini onarmayı kurdum. Cansıkıntılarını olumsuzda dindirmeye kalkan kıskanç piçler, zengin çocukları gelip bu düşü de topa tutacaklardı, ama artık **Havada Bulut**'la küçücük şeylerden, göze değen bir bakıştan, kayalar üstüne tünemiş köpekli bir adamdan, bir posta müvezziinin cansıkıntısıyla yaptığı gevezeliklerden mesela, **Büyük Hayaller Kuralım** gibi uçuca eklenmiş çağdaş binbirgece masalları üretmeyi öğrenmiştim.

Sait Faik'le ilk karşılaştığımda böyle oldu işte: Her yanım birden karıncalandı, özellikle parmaklarım. "Yazmasam deli olacaktım."

Şiir sizi gizleyebilir. O 'küçük şeyler'i örtebilir; onları soyutlamalar ardında büyütebilirsiniz. Ama düzyazı öyle mi? İlk gençlikten gençliğe ağdığımız yıllarda, bilebildiğim kadarıyla beni sırtımdan yazmaya doğru güçlü bir rüzgârla iten, Sait Faik hikâyeleri olmuştur. Varlık Yayınları 1950'lerde (ilk basımlarını bilemiyorum, 1940-45 arası olanları) Sait Faik hikâyelerini tek tek ciltler hâlinde çıkarıyordu. Birer liralık ciltler, 18'i bulmuştu sanırım, ama sonra bunları ikişer ikişer birleştirip 9 cilt hâlinde yeniden yayımladı. İlkleri: **Semaver, Sarnıç, Şahmerdan...** Hiçbir şeyi yüceltmeyen, ama hayatın hiçbir şeyini de gözardı etmeyen, topraktan kendiliğinden fış-

kırıveriyormuş gibi 'kardeşim – benzerim – iki yüzlü okuyucum'la gürlük içinde buluşan hikâyeler: Art arda, **Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi** hele o **Son Kuşlar,** hele **Alemdağda Var Bir Yılan,** hepsi...

Bu yıl doksan yaşına ulaşan Sait Faik hayatıyla, dünyasıyla karşılaştığım İkinci Dünya Savaşı sonrası yıllarından bugüne kadar içimde tek tınısı eksilmeden taşıdığım 'sorumlu aylaklık' hikâyeleri. Ondan asıl öğrendiğimiz bir şey var ama: Kendine karşı dürüstlük. Goethe'nin deyişiyle: *"İnsan soyunun Tanrı belasını versin!/ Deli olmak işten değil!/ Kaç kez niyet ettim, Topunu kendilerine, Tanrıya/ Ve şeytana bırakayım diye./ Ne halleri varsa görsünler!/ Yine de, rastlar rastlamaz bir insan yüzüne/ Sevmeden edemiyorum."* (Çev.: Prof. Gürsel Aytaç.)

Sait Faik'in 'insanı sevmekle başlar' sözünü sanırım bu 'kendi türünü bilmek' bakışıyla anlamlandırmak gerek. Kendinden sorumlu olmak, akar–yüzerliğin bilincinde olmak açılarından.

İnsanın insanla, insanın doğayla, öteki canlılarla ilişkisini, hayatın küçük şeylerden olma sesini yayma özlem ve hayalim de o ilk okumaların bağrında tomurlandı. Ankara Radyosu'nda 'Kültür Programları' yapımıyla görevlendirildiğim yıllar, bir dizi Sait Faik hikâyesi yayımlamıştık. Devlet Tiyatrosu Sanatçısı Kerim Afşar okuyordu hikâyeleri. Bana öyle gelirdi ki, o hikâyelerin okunduğu gece saatlerinde, önce soluklar içlerde sıkı sıkı tutulmuş, yazarın ağzından sanki kendiliğinden fışkırıveren tümceler sessizce dinlenmiş, yayın biter bitmez de aynı soluklar olanca genişliğiyle bırakılmış, insanlar, cansıkıntıları dahil,

hayatta olmayı sevmişlerdir. İçte bir değişim, hayatı da adım adım değiştirmenin en has başlangıcı değil mi?

Sait Faik, yazmaktan hoşlandıysa, bu ruh esaretimizi bir yerinden kırabildiğini bilmenin hevesiyle hoşlanmıştır herhalde. Edebiyatın ayağının, toprağa demeyelim de artık (çünkü şehirde, beton, parke yollardayız şimdi) sokağa, arka ve ön mahallelere, Beyoğlu'na, meyhane ve kerhanelere, hayalhanelere, denize, göğe, sandallara, bir metre boyundaki uzak yolculuklar gemilerine, balık gözlerine, yüzgeçlerine, Rum, Ermeni, Yahudi, Türk, küçüklü büyüklü bütün İstanbul insanına değişi Sait Faik hikâyeleriyle başlamıştır. Bir şehir yazarı o, biliniyor; ama 'küçük şeylerin' büyük efsanelerini fısıldayan, şaştığımız, kızdığımız, kırıldığımız yerde kolunu omuzumuza atıp, "Yaa, böyle işte..." diyen bir şehir yazarı... Orhan Veli ile yakın arkadaşmışlar. Bazı yazılarından onu çok sevdiğini çıkarıyorum. Orhan Veli de şiirin ayağını sokağa bastıran, onu günlük hayatta, isimsiz kahramanlar, hayatı göğüsleyen yiğitler arasında dolaştıran bir şairimiz değil mi?

Bıkkınlık, bezginlik günlerimiz içinde birden, bir ışık gibi patlayan Sait Faik, her şey değişse bile, hayatın özü değişmedikçe kendisi de ta içinde olduğu halde, hep insanı insanla, bizi bizimle karşılayacaktır. İster doksan yaşında olsun, isterse yüz doksan, bir martının gözlerinin de bizi gördüğünü bilerek bakacağız hayata.

Sait Faik'i anmak amacıyla hazırlanan kitap için yazdığım bu satırların sonuna yaklaşıyordum; Adam Öykü dergisinin son sayısı çıkageldi.

(Mart–Nisan 1996, 3. Sayı.) Dergiyi karıştırırken, beni çok heyecanlandıran, çok da tuhaf, yazarımızın belki de 'çok insani' diyeceği bir karşılaşma oldu. Genç yaşında ölümle bilişmiş, onunla buluşmuş ve besbelli Sait Faik'i çok sevmiş bir yeni hikâyecimizin, bir çevirmenimizin, Hür Yumer'in **Bir Arayışın Notları...** başlıklı yazısında Sait Faik üstüne düştüğü notlar! **Sait Faik Hayatı**'na girişte, gençliğimi kuşatan aynılıklardan, cansıkıntısından, ruh esaretinden kurtuluşu Rimbaud, Baudelaire şiirlerinde bulmaya çalışmamı, neden hemen bunları hatırlamış olduğumu bu not en berrak biçimde aydınlattı. Hür Yumer'in notlarını, Sait Faik'ten söz açacak herkes okusun isterim. Çünkü bu satırlar, yazarımız üstüne şimdiye kadar söylenmiş her şeyin ötesinde, tam da Sait Faik gibi, hiç de önemli bir şey söylemiyormuş gibi bize bir atardamardan ses taşıyor; öyle bir duyarlıktan fışkırıyor. "Sait Faik'te Baudelaire'de de olan bir şey var," diyor Yumer, "İkisi de edebiyatın içinde tutsak yazarlardan değil. (...) Aylaklıklarında her an gözden çıkarabilecekleri, ancak hiç gözden çıkarmadıkları bir şehir ahlakı var."

Sait Faik'in doksanıncı yılında artık hayatta olmayan Yumer, hem de hiç akılda yokken bizlerle rastlaşıyorsa, bu, Sait Faik çağrılarının bir sonucu olmalıdır. İşte, doksan yaşında da bize, taa 1945–50'lerdeki sesiyle konuşuyor:

"Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde, yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama,

çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Bizden hikâyesi." (Açgözlü avcı beyin 'pilavlıkları', **Son Kuşlar.)**

"Bizden hikâyesi" deyip iyi ki her şeyi bir bir zapta geçirdiniz efendim. Gemiler, kuşlar, karıncalar, Eleni, Katina, Barba Antimos, Dülger Balığı, Topal Martı, Sinağrit Baba, Ali, Hidayet, tabii ki Panco... Hadi, canım, hadi, karşılıklı oturup bir kadeh bir şey.....

(Mart 1996)

SAİT FAİK
BÜTÜN ESERLERİ

** 1. Semaver / Sarnıç *"öykü"*
** 2. Şahmerdan / Lüzumsuz Adam *"öykü"*
** 3. Medarı Maişet Motoru *"roman"*
** 4. Mahalle Kahvesi / Havada Bulut *"öykü"*
** 5. Kumpanya / Kayıp Aranıyor *"öykü"*
** 6. Havuz Başı / Son Kuşlar *"öykü"*
** 7. Alemdağda Var Bir Yılan / Az Şekerli *"öykü"*
* 8. Tüneldeki Çocuk / Mahkeme Kapısı *"öykü"*
* 9. Balıkçının Ölümü /
Yaşasın Edebiyat *"öykü, anı"*
* 10. Açık Hava Oteli / Konuşmalar /
Mektuplar *"mektup"*
* 11. Müthiş Bir Tren / Çeviriler /
Uyarlamalar *"öykü"*
* 12. Yaşamak Hırsı *"roman, Georges Simenon'dan çeviri"*
13. Şimdi Sevişme Vakti *"şiir"*
14. Sevgiliye Mektup *"öykü, deneme, mektup"*
15. Bitmemiş Senfoni ve
Sait Faik Kaynakçası *"öykü"*

- Sait Faik Abasıyanık 90 Yaşında *"anı-anlatı"*
Perihan Ergun
- Sait Faik
"yaşamı, sanatı, seçmeler"
"kaynak kitap" Haz.: Muzaffer Uyguner

* Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın 4.3.1987 gün ve 1832 sayılı yazılarıyla okullara tavsiye edilmiş; karar 23.3.1987 gün ve 2230 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır.

** Milli Eğitim Bakanlığı'nın 21.4.1992 gün ve 3330 sayılı yazılarıyla okullara tavsiye edilmiş; karar 22.6.1992 gün ve 2360 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI TALİM ve TERBİYE KURULU'NCA OKULLARA TAVSİYE EDİLMİŞTİR

BİR İNSANI SEVMEKLE BAŞLAR HER SÖZ. (SAİT FAİK)

Sait Faik Abasıyanık, Adapazarı'nda doğdu (22.11.1906). Kereste ticaretiyle uğraşan Mehmet Faik Bey'in oğludur. İlköğrenimini Adapazarı'nda, ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'yle Bursa Lisesi'nde gördü (1928). Sonra bir süre İstanbul Darülfünunu (Üniversitesi) Edebiyat Fakültesi'nde okudu; babasının isteği üzerine, iktisat öğrenimi için Lausanne'a gittiyse de on beş gün sonra Fransa'ya, Grenoble'a geçti, üç yıl kadar Fransa'da kaldı (1931-1935). İstanbul'a dönünce kısa bir süre Halıcıoğlu Ermeni Yetim Mektebi'nde Türkçe öğretmenliği yaptı; ticaretle uğraşması için babasının açtığı toptancı tahıl mağazasını işletemeyerek birkaç ay sonra ticaretten ayrıldı; "yazı yazmayı iş saydığı için başka bir iş yapmamaya karar verdi". Bu arada, İkinci Dünya Savaşı sırasında bir ay kadar "Haber" gazetesinde adliye muhabirliği görevinde çalıştı (1942). Babasının ölümünden (1939) sonra, onun bıraktığı gelirle, annesinin Burgaz Adası'ndaki evinde yaşadı. "Modern edebiyata yaptığı hizmetlerden dolayı", Amerika'daki Mark Twain Derneği'ne onur üyesi seçildi; ertesi yıl siroz hastalığından öldü (11.5.1954). Annesinin ölümünden (1963) sonra, Burgaz Adası'ndaki ev "Sait Faik Müzesi" haline getirildi (1964); vasiyet gereğince Darüşşafaka Derneği'ne kalan eserlerinin geliriyle bir "Sait Faik Ödülü" oluşturuldu.

Sanat hayatına şiir yazarak başlayan Sait Faik, ilk hikâyelerini (Beyaz Mendil, Zemberek) Bursa Lisesi'nde okuduğu sırada yazmış; Avrupa'dan dönünce, çeşitli gazete ve dergilerde yayımladığı eserleriyle, hikâyeciliği meslek edinmiştir. Hikâye niteliği gösteren röportajlarıyla birlikte, o alandaki çalışmaları on bir kitapta toplanmıştır. Bunlar dışında bir roman, üç uzun hikâye yazmış, ayrıca bir de şiir kitabı yayımlamıştır. Hikâye: "Semaver" (1936), "Sarnıç" (1939), "Şahmerdan" (1940), "Lüzumsuz Adam" (1948), "Mahalle Kahvesi" (1950), "Havuz Başı" (1952), "Son Kuşlar" (1952), "Alemdağda Var Bir Yılan" (1954), "Az Şekerli" (1954), "Tüneldeki Çocuk" (1955), "Mahkeme Kapısı" (1956). Uzun hikâye: "Kumpanya" (1951), "Havada Bulut" (1952), "Kayıp Aranıyor" (1953). Roman: "Medarı Maişet Motoru" (1944), "Birtakım İnsanlar" adıyla (1952). Şiir: "Şimdi Sevişme Vakti" (1953). Çeviri: "Yaşamak Hırsı (G.Simenon)" (1954). Derlemeler: "Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat" (1977), "Açık Hava Oteli-Konuşmalar-Mektuplar" (1980), "Müthiş Bir Tren-Çeviriler-Uyarlamalar" (1981), "Sevgiliye Mektup, Hikâyeler-Yazılar-Mektuplar-Konuşmalar" (1987), "Bitmemiş Senfoni, Bitmemiş Hikâyeler-Oyunlar-Mektuplar" ve "Sait Faik Kaynakçası" (1989).

Bilgi Yayınevi, Sait Faik'in gelişme çizgisini göstermek amacıyla, eserlerini ilk basılışları sırasına göre yayımlamaktadır. Bu kitapta sanatçının iki hikâye kitabı biraraya getirilmiştir.

sait faik fotoğrafı: ara güler

ISBN 975 - 494 - 174 - 2
2001 . 06 . Y . 0105 . 2034

KDV dahil